RESA

I

NORRA AMERIKA

AF

CARL AUGUST GOSSELMAN.
K. M. F.

"I *guess* you foreigners *reckon* our states the first country in the world? At least we Yankees *calculate* so!"

MATTHEWS som 'JONATHAN'.

I TVENNE DELAR.

FÖRRA DELEN.

NYKÖPING:
1835.

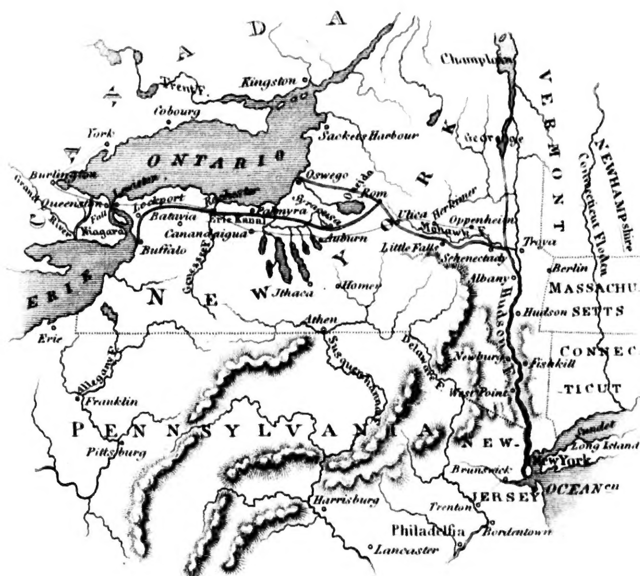
RESA I NORRA AMERIKA

AF

CARL AUGUST GOSSELMAN

K. M. F.

FÖRRA DELEN.

NYKÖPING

1835.

c

l

la

sl

sk

sa

sa

FÖRETAL.

"BÄTTRE SENT ÄN ALDRIG!" säger ett gammalt ordspråk: och, för att icke göra detta 'företal' långt, skola vi — med afseende på tiden emellan sjelfva resan och dess beskrifning — inskränka det till denna proverb, med den önskan, att, då vi nu *börja* boken dermed, Läsaren en gång måtte kunna *sluta* den med samma lakoniska sentens.

KA

,,

,,

,,

,,

,,

,,

,,

INNEHÅLL AF FÖRRA DELEN:

E

en
ka
str
me
sta
re
lig
so
da
va
utt

RESA I NORRA AMERIKA.

KAPITLET I.

ANKOMST TILL FÖRENTA STATERNA.

En vacker månljus höstafton, år 1826, landade en liten skonert vid en af de många små träkajerna, hvilka liksom pallisadera den sydöstra stranden af ön Manhattan, och tillsamman formera en af de tvänne långa skeppsbryggorna i staden NewYork. Ehuru qvällen icke var längre framliden, än att tornuret från närmast liggande kyrka nyss hade slagit åtta, låg ändå, som det tycktes, hela den folkrika staden redan försänkt i den nattliga stillhet, hvilken vanligen först efter sednare klockslag hinner uttränga det verksamma sorlet i en stor stad.

Denna tidiga stillhet var likväl icke orsakad af någon olikhet i lefnadssätt hos invånarne i denna stad med dem på andra sidan Atlantiska hafvet, utan snarare ett bevis på likhet med åtminstone en del af dessa, eller de Engelska; ty det var söndagsafton, och hvar och en, som dröjt öfver åtta dagar i detta sistnämnde reformerta land, vet med hvilken yttre anständighet och tillgjord stelhet denna dag firas, i contrast med andra länder, der den sednare hälften af hvilodagen utmärker sig för allmän glädje och ofta nog stojande munterhet. Hvad nu också orsaken var, antingen den omnämnde, eller kanhända någon tillfällig, så var dock effecten deraf så mycket märkligare, som den ofvannämnde landningsplatsens belägenhet emellan en lång sträcka af fartyg på ena sidan och en allmän promenad på den andra, tycktes kunna framvisa mera lifliga scener, så väl på helig- som söckendagar.

Det var nemligen vid den sydligaste bryggan, eller den så kallade *Whitehall Slip*, som det lilla fartyget landade; och den omgifvande tystnaden var så stor, att bullret från den utkastade landgångsplankan hördes tillräckligt, för att ifrån ett närliggande hus utkalla två personer, hvilka, att döma efter omständig-

heterna, tycktes tillhöra den klass medborgare, som är nog olycklig, att aldrig blifva synnerligen väl emottagen af resande, ehuru de ändå nästan alltid äro de första, som välkomna dessa till ett nytt land. De helsningar, som vexlades emellan dem och några personer, hvilka under tiden uppstigit från skonertens låga däck till den högre träbryggan, voro ganska kalla och nästan omärkbara; men deremot voro de förres åtgärder med de sednares medförda kappsäckar ganska synbara och utmärkande en tydlig benägenhet att formera en närmare connoissance med dessas innehåll. Sedan denna bekantskap var gjord — en affär, som, i förbigående sagdt, är en bland de obehagligaste för en resande, men måtte vara det ännu mera för en lurendrejare — skildes de båda partierna; det ena begaf sig utför landgången, och det andra fortsatte sin afbrutna gång uppåt den tysta staden.

Bland de sednares antal var författaren till denna berättelse; och det torde således vara nödvändigt för honom att, ju förr dess hellre, utbyta tredje personen för den första, eller sjelf uppträda på theatren, i stället för att makligt bakom kulisserna sitta och prata om huru andra bära sig åt uppå scenen. — Vi begåfvo

oss, som sagdt är, uppåt staden, och lemnande *Battery Walk*, eller den vackra promenaden, som upptager sydvestra udden af stadens territorium, till venster, befunno vi oss snart på *Whitehall Street*, en kort men bred gata, som börjar vid sjön med en af de omnämnda små bryggorna och förlorar sig snart i ett slags torg, med en ovalformig gräsbeprydd inhägnad, kallad *Bowling Green.*

Det var med en verklig njutning vi nu öfverlemnade oss åt det alltid angenäma af första ankomsten till en främmande, stor och väl byggd stad; och få sådana inträden stå så lifligt behagliga för minnet, som denna första promenad på NewYorks gator, oaktadt vi varit nog lyckliga att hafva öfverlefvat ej så få af dessa glada epoker i en resandes lif. Då de intryck, en menniska erfar vid dylika större förflyttningar af sin person, så mycket bero af, ej allenast sinnesstämningen för ögonblicket, utan äfven närvarande och föregående omständigheter, så måste också dessa intryck vid detta tillfälle blifva af den behagligaste natur, då alla de förenämnda sakerna förenade sig att göra dem sådana. Vi kommo nu, till exempel, från ett land, som, ehuru behagligt det kunde vara och verkligen var till sin natur, ändå i

allt annat var, om man så får säga, för litet Europeiskt, för att, så vida icke nödvändigheten dertill tvingade, tåla en längre dervaro, än den resan genom detsamma fordrade. Då man, det oaktadt, uppehöll sig der en längre tid, så var det naturligt, att man slutligen längtatade derifrån och med glädje skulle se sig utbyta det Syd-Amerikanska landet för ett Nord-Amerikanskt, i synnerhet då detta sednare var ett, som man hemma i Europa känner både för mycket och för litet, för att det icke måste till en utomordentlig grad reta en resandes vettgirighet. Äfven får tilläggas. att vårt sällskap just var debarqueradt från en längre och, på det hela taget, tråkig sjöresa, eller nyligen utsläppt från ett litet fartygs trånga däck på de breda trottoirerna af en stor stads långa gator, samt således just i det glädtiga landrus, hvilket ofta vid dylika tillfällen bemäktigar sig yngre lifliga medlemmar af det seglande yrket. Detta rus är svårt att riktigt beskrifva, men består kanhända mest uti en öfverflödande glad känsla, som uppkommer vid jemförelsen emellan tingen på land och på sjön, och den starka kontrasten emellan det, vid första påseendet, säkra, trefliga och inbjudande yttre af föremålen på terra firma, och den ostadiga,

besvärliga och äfventyrliga karakter, som råder öfver ting och händelser på det våta elementet. Denna känsla åtföljes oftast af en viss lättsinnig stolthet eller, om man så vill, ett stolt lättsinne, hvilket anser de flesta saker på land såsom blott barnlek; och det är den af dessa känslor frambragta glada sinnesstämning, som vi skulle vilja kalla sjömännens landrus, hvilket naturligtvis yttrar sig helt olika hos de olika individerne, men kan lika ofta spåras i den djerfve, oförsigtige och stojande matrosens gat-manöver, som i det muntra ogenerade rättframs uppförandet hos dess förman.

Det var just i denna behagliga sinnesstämning, som vi arm i arm, under muntert samtal, framilade på den breda trottoiren af *Whitehall Street*, åtföljda af tvänne sjömän från skonerten, bärande våra kappsäckar. Den vid hamnen rådande stillheten började småningom störas af en och annan tyst gående vandrare, hvilken antingen möttes eller upphanns af vår lifliga grupp och ofta stannade, för att begapa det muntra sällskapet, hvilket helt högt yttrade sina reflexioner öfver föremålen, jemte sin förundran öfver de sköna fyravåningshusen samt gatans likhet med en af de bättre i London.— Snart voro vi vid ändan af densamma, eller

vid det omnämnda torget; och då vi framkommit till midten deraf, afbröts tåget helt tvärt genom en allmän fästad uppmärksamhet på ett föremål inom den förr nämnde inhägnaden, om hvilket man i det förvillande månskenet hade svårt att säga, hvad det egenteligen var. Just som vi voro inbegripna i gissningar deröfver, hvarvid somliga påstodo, att det var en piedestal, förmodligen till någon staty, och andra deremot att man icke visste af sådana publika grannlåter i denna Republik, afbröts samtalet af matrosen med kappsäckarna, hvilken, sedan han närmat sig nog mycket, för att få reda på ämnet för samtalet, under ett skälmskt leende utbrast: "Säkert har ingen af herrarna förut varit i NewYork, då de icke veta, hvad för en gubbe, som en gång postade på den der stenpallen. Sen J, mina herrar, der stod fordom, efter hvad man sagt mig, ett stort förgyldt blybeläte af en af de der Engelska Georgkungarna. Nu var det så, att han, men icke bly-kungen, utan John-Bull-kungen sjelf, var dum nog att hitskicka en stor svärm af sina rödrockar från det gamla landet, för att tvinga oss till en hop saker, som vi icke ville gå in på. Då, sen J, boxade man i förargelsen kungen i backen; och då man då kom under

fund med, att tingesten var af bly — vet ni hvad man då gjorde? . . . jo, då smälte man upp hela belätet och stöpte blykulor deraf och sköt så på rödrockarna, som icke kunde uthärda sin egen kungs blåbär, utan de, som icke dogo deraf, måste hals öfver hufvud tillbaka igen."

"Kom då en gång härifrån" — afbröt vår Engelske vän, under det han drog oss med sig — "och stå icke längre och hör på *Yankee*-skryt." — Vi fortsatte således vägen efter de andra kamraterna, som icke ville höra historien till slut, utan redan voro ett stycke borta.

Kort efter sedan vi upphunnit dem eller passerat torget, befunno vi oss, efter en nästan omärkbar sväng af trottoiren, på den förnämsta gatan i NewYork eller *Broadway*, som börjar vid batteri-promenaden på andra sidan torget och sträcker sig alldeles rak, nära två och en half Engelska mil, upp till de ännu obebodda qvarteren af denna hastigt tillväxande stad. Den gör skäl för namnet, då den är icke mindre än åttatio fot bred; och de höga, vackra husen samt de jemna, rymliga trottoirerne göra den onekligen till en af de skönaste gator, någon stad kan uppvisa, så väl i Europa som Amerika, och, om vi icke bedra oss för myc-

ket, till den längsta snörräta gata i verlden. Den gjorde åtminstone ett oförgätligt intryck på oss, ehuru så väl det dunkla månskenet, som en höjning midt på densamma, hindrade oss från att skåda den i ända. Det var emellertid ett bland de vackraste skådespel, man kunde tänka sig, att låta blickarna löpa upp längs det smala, som det tycktes, oändliga perspektivet, till dess de förlorade sig i det dunkla, oredliga chaos, hvarmed det matta månljuset och afståndet omsvepte föremålen längst upp på gatan. De närmare objekterna voro deremot starkare upplysta af en klar och nästan full måne, hvilken, nu just midt öfver gatan, uppfyllde den helt och hållet med sitt sken och försatte alla de rörliga figurerna derpå i detta magiska skimmerspel emellan skuggor och dagrar, som lika mycket villar ögat, som det är angenämt för fantasien. Då rörelsen på den stora gatan likväl ej var större, än att man hann följa föremålen derpå, så blef nöjet af denna fantasmagori så mycket större; och om man besinnar, att vi nu voro ej allenast i en främmande stad, utan äfven i ett nytt land, ja till och med en ny verldsdel, så var det förlåtligt, om man till en början öfverlemnade sig åt det angenäma tankspel, dessa

omständigheter födde, och tillät inbillningen skapa de otydliga föremålen i hvad former den behagade, och ge åtminstone de aflägsnare af dem ett utseende, som på en gång skulle vara något, Gud - vet - hvad - för - äkta Nordamerikanskt och olika med hvad man förut sett. Dessa imaginationens foster formerade sig emedlertid vid närmare annalkande till ganska vanliga och helt Europeiska bilder; och, ehuru bisarrt utstyrda, till exempel, några mötande personer voro på afstånd, nödgades vi vid deras passerande bekänna, att de både till figur och klädedrägt voro alldeles lika med oss sjelfva. På samma sätt förändrade sig de, ifrån den mörka ändan af gatan kommande, vagnarne från oformliga och vidunderliga voiturer, med kanhända buffel-lika kampar, till ganska nätta och vanliga eqvipager med hästar, som, åtminstone för oss sjömän, tycktes vara alldeles lika med de djur, man nyttjar för vagnar i Europa. Med ett ord: skådespelet var lika roande, som i längden öfvertygande om detta lands likhet med våra; och vi fortsatte vår muntra upptäcktsresa, utan att hos infödingarne märka några spår till synnerlig olikhet med oss sjelfva.

Vi hade icke hunnit mycket långt upp på denna långa Broadway, förrän ciceronen med kappsäckarna pekade tvärs öfver gatan på ett ovanligt stort femvånings hus, öfver hvars port man, äfven på det afståndet, kunde läsa orden CITY HOTEL, som i stora förgyllda bokstäfver glimrade i månskenet. Hvad vi af det yttre af denna Leviatan till värdshus tyckte oss kunna finna, var, att vi åtminstone icke behöfde frukta för att öfver natten bli så hoppackade, som i den öfverfyllda kajuten på vår lemnade skuta; och, gratulerande hvarandra härtill, voro vi snart öfver gatan och uppför trappan till vårt blifvande ställe, samt hade med detsamma utbytt den förras milda månsken för en bländande gas-upplysning i hotelets tambour.

På ena väggen af denna väl eklärerade förstuga glänste med förgyllda bokstäfver, hvilka knappt i storlek öfverträffades af dem på skylten utanför, ordet BAR; och under detsamma befann sig ett stort öppet fönster, genom hvilket var kommunikation med ett slags värdshus-disk eller rättare kontor, hvarest en ung man, omgifven af kontors-böcker, adresser, affischer och dylika papper, presiderade framför en pulpet. Vi anmälte oss genast för denne

hotelets qvartermästare, och sedan några nödvändiga frågor voro gjorda och besvarade, ringde vår man på en liten klocka, vid hvars ljud en lång slankig neger-yngling med vidöppet gap framstörtade. Sedan han emottagit de lakoniska orderna: "*Nummer sexton och sjutton!*" med en fysionomi, som skulle han uppfatta ljudet med den stora öppna munnen, bar det af uppför trapporna med en vighet och hastighet, som snart lemnade oss betydligt efter denne vår anviste lots. Vi hade också icke väl hunnit öfversta stegen på den andra af de med gas väl upplysta trapporna, förrän vi i ändan af en lång corridor åter upptäckte vår snabbfotade ledsagare, hållande ett tändt ljus i hvardera handen, och på båda sidor om sin emot oss grinande breda trut, liksom ville han dermed ge oss den säkraste igenkännings-signalen. Vi misstogo oss icke heller derpå, och under muntra skrattsalfvor höllo vi ner på denne vår lots, hvars, af det starka skenet upplysta, svarta beläte verkligen var så skrattväckande, att åtankan derpå ännu förorsakar ett löje, hvilket icke bör förundra dem, som hafva sett, till hvilken grad af disproportion naturen understundom roar sig med att utstyra våra svarta medbröders anletsdrag, hvilken

ibland går så långt, att man, som nu var fallet, gerna kunde säga, att ansigtet endast utgöres af munnen, omgifven med litet näsa, ögon och haka.

Vi blefvo emedlertid ganska väl betjenta af denna simp-munta neger, hvilken tycktes vara van att emottagas på detta muntra sätt, och långt ifrån att, lik våra hvita koketter, fåfängt bemöda sig att göra munnen liten, tycktes han deremot snarare vilja behaga genom motsatsen; åtminstone föreföll det oss så, då han började röra på sina tal-organer, för att fråga oss, om vi befallte supera nere i salongen, eller ville göra det i våra rum. Trötta och resklädda, föredrogo vi det sednare; och inom kort hade vår svarta "Hannibal" ett litet bord uppdukadt, på hvilket en ånggifvande thékanna fräste i midten af några rykande biffstekar.

Under tiden hade vi likväl haft tid och tillfälle att närmare betrakta vårt boställe, och funno det bestå af tvänne, genom dubbeldörrar förenade, höga och temligen stora rum, hvilkas vackra möblering förrådde en blandning af Engelska och Fransyska smaken i denna väg. De tjocka, mjuka Brabantska golfmattorna, med det runda mahognybordet och lät-

ta stolarne, skulle icke vanprydt ett Engelskt drawing-room; och de stora höga sängarne, med sina tjocka, mjuka madrasser och yfviga omhängen, voro ej olika dessa kolossala sofställen, som upptaga ett så betydligt rum i de Fransyska sängkamrarne. Hvad som emellertid lika mycket bidrog till vår fägnad, eller kanske rättare till den njutning, en resande alltid erfar, under det han sätter sig i besittning af ett beqvämt värdshusrum, var en sak, som sällan träffas tillsamman med de nyssnämnda beqvämligheterna i det mellersta Europa, men deremot så ofta utgör det trefligaste — ja man kunde nästan säga, det enda rätt trefliga — af våra nordiska härbergen. Detta var nemligen en lågande eldbrasa, hvilken genast vid inträdet påtändes af Hannibal, och snart uppflammade i den hvita marmorspiseln med samma glädtiga smällar, som så ofta uppmuntra den trötte och frusne resanden på våra Svenska gästgifvaregårdar. Ehuru vi nu just icke voro i detta sednare predikament, så var ändå temperaturen ute kall tillräckligt, för att göra eldningen i rummet angenäm; och på samma gång våra reskamrater betygade sin tillfredsställelse öfver den flammande tallvedsbrasan, hvilken för dem, med afseende på bränslet, äfven hade nyhetens be-

hag, öfverlemnade vi oss åt en kanhända ännu behagligare känsla i njutningen af en beqvämlighet, som uppväckte så lifliga minnen af den aflägsna fosterbygden.

Vi voro, med ett ord, ganska väl logerade, och den glada sinnesstämningen nedsattes alldeles icke under aftonmåltiden; ty, ehuru litet värde man må sätta på bordets nöjen, och ehuru stor älskare man må vara af lifvet ombord, så kan man ändå icke neka, att det i allmänhet är en stor skillnad emellan måltiderna i land och på sjön, hvilken betydligt lutar till de sednares nackdel. Man må ombord på ett skepp vara aldrig så väl utrustad och provianterad, samt betjenad af en den aldraskickligaste hofmästare och kock, så kan man ändå icke undvika att i längden finna en viss mindre friskhet eller, om man så får kalla det, en viss skåpluktande matsäcks-atmosfer hvila öfver måltiderna ombord, hvilken väl är mindre känbar eller rättare mindre obehaglig under sjelfva resan, men deremot gör ombytet till äfven en tarfligare måltid i land så mycket behagligare, som det i alla fall måste blifva en stor skillnad emellan de matvaror, som nyligen äro hemtade från torget eller det rymliga visthuset, och dem, som länge legat

gömda i de trånga och qvafva penterierna ombord. Denna skillnad måste också hvarje sjöfarande finna, äfven om han under sin passage haft ett läckrare bord än vårt, hvilket på de sista dagarne hade antagit en mindre varierande natur, och, saknande de färska bidragen från hönshäcken och grönsakslagret akterut, småningom inskränkte sig till de mera substantiela persedlarna af salt fläsk och ärter, hvilka visserligen äro ganska goda saker, och till och med förträffliga interpolations-artiklar äfven i land, men som förlora betydligt af sitt sanna värde, då de uppdukas den ena dagen efter den andra i samma oförändrade skick Härmed må nu förhålla sig huru som helst, men hvad som emellertid är säkert, var, att vi med god appetit förtärde vår soupé, och under muntra hugkomster af vår Amerikanske kaptens, som han sade, förträffliga "Baltimore mess-pork" och "Virginia maiz dumplings," utan afsaknad expedierade våra biffstekar och toasts med mera.

Kort efter sedan detta behagliga göromål var slutadt och vår Hannibal permitterad för dagen, öfverlemnade vi oss åt en annan lika lekamlig njutning, i det vi placerade våra trötta kroppar i de förträffliga sängarna; hvilket, åtminstone för vår enskilda del, var en affär,

som på visst sätt hade nyhetens behag, då vi, på ett par år åtminstone, icke varit vana vid andra sofställen än hängmattan, träkojen eller halmmattan. Det behöfdes emellertid icke dessa omständigheter, för att göra den nuvarande sängen behaglig; ty den var, hvad en reskamrat hemma en gång ganska riktigt yttrade, "rationelt uppbäddad," hvarmed han förstod med madrasser på väfbotten, till skillnad från de "irrationela" med dunbolstrar på trädbotten; hvilka sednare tillställningar, tyvärr, snarare höra till regeln än undantagen på våra Svenska värdshus.

Vi sofvo också rätt godt i vår rationela säng och uppväcktes andra morgonen temligen tidigt af den bullrande rörelsen på gatan, hvilken från våra fönster, som lågo åt Broadway, kunde både ses och höras, samt tycktes just vara i den raska fart, som vanligen utmärker första söckendagen i veckan, då den liksom vill taga sin skada igen för det långa uppehållet under söndagen. Bäst som vi voro sysselsatta med att betrakta detta, för en nykommen resande så intressanta skådespelet på gatan — hvilket äfven nu, vid det rätta dagsljuset, ej var mycket olika det man ser i en Engelsk

stad — störde vi af det gälla ljudet från en ringklocka inomhus, hvilken af den straxt derpå instörtande Hannibal förklarades vara signalen till frukosten. Vi följde honom utför trapporna och befunno oss snart i en stor sal på nedra bottnen med ett långt bord, hvarvid redan en mängd af hotelets gäster satt under fullt arbete, beväpnade med så väl koppar och théskedar, som knifvar och gafflar; och de många faten på bordet, jemte thé- och kaffekannorna, inbjödo oss icke uteslutande på hvarken någon Engelsk, Fransk eller Svensk frukost, utan på alla dessa tillhopa, eller, om man så vill, på en äkta Americo-republikansk dejeuner à la fourchette. Ehuru vi visserligen blefvo litet surprenerade öfver den mängd Guds-gåfvor, hvarmed bordet var lastadt, och de Engelska reskamraterna tillochmed läto undfalla sig vissa ogillande uttryck öfver att servera så mycken stark mat så tidigt på morgonen — klockan var åtta och vi voro i November — så voro vi snart äfven under arbete, och funno oss så mycket nöjdare med vår måltid, som ingen besvärlig värd eller, ännu värre, värdinna, plågade oss med att äta af allt, utan fingo vi välja så mycket af de utmärkt goda dryckerna och maten, som vi ansågo oss ungefärligen kunna

behöfva, för att bärga oss till klockan tre, då middagen serveras. Våra medätande infödingar måtte emellertid icke ansett sig belåtna med så litet, ty efter en vacker förpost-affär med kaffe, the, ägg, smör och bröd, räknade de icke för rof att göra ett sådant anfall på kött-korfvarna, kotletterna och biffstekarna, att, visserligen icke faten tömdes — ty denna lätta Carlbergs-affär vore knappast möjlig vid ett bättre värdshusbord i Amerika — men att det kunde göra förlåtlig den förmodan, att de antingen icke superat gårdagen, eller ock tänkte inbespara middagen i dag.

Ingen af dessa omständigheter var emellertid orsaken till den strykande aptiten vid frukosten, hvilket vi under de påföljande måltiderna kommo under fund med, då våra bordskamrater mangrant infunno sig; och om de icke deltogo i dem med samma gastronomiska öfverläggsenhet, som vid den förstnämnde, så gjorde de emellertid ett ganska vackert besked för sig. Det är likväl icke meningen att här vilja beskylla de hederliga Nordamerikanerna för någon sort af gurmandism, ty vi hafva i längden icke funnit dem mera storätande än alla andra nationer — exempli gratia vår egen,

hvaribland ofta individer träffas, hvilka, efter en ganska bastant kött-frukost, kunna med en verkligt förvånande aptit nedsätta sig till middagsbordet hela två om icke tre timmar förr än den nämnda middagstimman i Amerika. Meningen är blott att berätta, huru sakerna föreföllo oss, och de intryck, de gjorde i början, hvilka voro så mycket starkare, som vi nyligen voro komna från ett land, der både klimatet och de ifrån de Spanska förfäderna ärfda måttliga vanorna inskränkte så väl måltidernas antal, som deras beståndsdelar, till en förvånande kontrast med hvad man här såg brukas.

Det lär också vara få land, och, om vi skola förlita oss på vår egen erfarenhet i den vägen, icke något enda, der värdshusvärdarne anse så många måltider och så många födoämnen vara nödvändiga till underhållande af sina gästers dagliga lif, som de Nordamerikanska; och ehuruväl det finnes vissa fraktioner af nationer — och deribland må nämnas den sydligaste af vår egen — hvilkas strängt arbetande lägre klasser äro i stånd att, i fem till sex olika mål, under dygnet förtära en sådan mängd matvaror, att det verkligen förefaller en fremling otroligt, så hafva vi ännu icke sett något

land, der de så kallade bättre klasserna, eller rättare det folk, som träffas på de bättre värdshusen, aktat nödtorftigt att rekreera sin mage med fyra substantiela måltider på dagen. Sådant är likväl ofta fallet i Norra Amerika eller rättare de nordliga Förenta Staterna, der man på de bättre hotelerna och äfven ångbåtarna uppdukar för den resande fyra serskilda gånger på dygnet ett mål, hvilket hvartdera för sig skulle i de flesta andra länder kunna ganska väl passera för det bästa eller hufvudsakligaste af dem, man åtminstone som resande är van att njuta. Efter den förut beskrifna frukosten, klockan åtta, lemnas vanligen sex timmars anstånd till klockan tu eller tre, då en middag serveras, hvilken är värdig att förelöpas af den förstnämnde måltiden, och som man är just som bäst sysselsatt med att digerera, då matklockan åter kallar till théet, som drickes klockan emellan sex och sju på aftonen. Men detta är icke en så lätt affär, som namnet tyckes angifva, ty i stället för att möta ett litet rundt bord, hvarvid man kanhända trodde sig få se värdinnan eller hennes dotter visa sin skicklighet och sina händer för de omkringsittande eller stående gästerna, ser man åter det långa matbordet för tredje gången ordentligt uppdu-

kadt med samma kuverter som vid frukosten — liksom ville man här i landet högtidligen fira njutandet af den dryck, hvars förnämsta krydda så betydligt gaf anledning till revolutionen. Den enda skilnad, man kan upptäcka emellan frukosten och denna aftonvard, är att kaffe saknas, och att de varma kötträtterna lemnat rum för ett mindre antal kalla; men dessa äro emellertid så tillräckliga, att, om en resande genom frånvaro skulle varit så olycklig att gå miste om middagen, kan han ganska väl taga sin skada igen vid denna förträffliga aftonvard. Men härmed slutas icke bordets nöjen, ty sedan man hemkommit från spektaklet och kanhända just tänker på att begifva sig till sängs, låter den kända klockan åter höra sitt till bordet kallande ljud; och om man då af ren nyfikenhet eller hvad den känsla bör kallas, som tvingar fruarna hemma hos oss att äta af alla rätterna, begifver sig till matsalen, så finner man sällskapet för fjerde gången samladt omkring bordet, hvarpå en mängd kall mat, ost, smör och bröd, jemte konjaks- och vattenkarafiner, åter tillbjudas den resande, så vida han ännu skulle ha nog aptit eller rättare styrka qvar, för att genom denna sena qvällsvard åtminstone försäkra sig för obehaget af att vakna

af hunger under natten, hvad andra olägenheter han än derigenom må utsätta sig för.

Men vi skola lemna dessa öfverflödiga måltider, hvilka i alla fall snarare äro värda beröm än klander, då de lemnas för godt pris och kanhända snarare bevisa landets välmåga och värdshusvärdarnes täflan med hvarandra, än just någon deciderad benägenhet för frosseri hos dess invånare i allmänhet. — Vi återvända således till frukosten, som gaf oss anledning till denna digression, och återtaga berättelsen om våra första äfventyr i detta märkvärdiga land, dermed att vi efter den nyssnämnde måltidens intagande beredde oss på att göra vår första excursion i den fremmande staden. Sedan vi till den ändan af mannen vid "Baren" tillhandlat oss en karta öfver NewYork och deraf funnit, att staden, ehuru stor, ändå till följe af sitt läge mellan Hudson på ena och East River på andra sidan, samt nästan midt i tu skuren af den breda Broadway, icke var så svår för en obekant att taga sig fram uti — så ansågo vi icke någon *valet - de - place* nödvändig, utan beslöto att, som orden föllo sig, med kortet i handen, utan lots besegla farvattnet.

En liten omständighet brydde oss väl till en början, nemligen att genom vår gamla garderob, om icke väcka uppseende på gatan, åtminstone göra vårt gentelmanskap problematiskt, ty vi hitkommo alla från ett längre vistande i Westindien, och hade således icke varit i behof af att under tiden förnya den med de persedlar, som fordras för ett kallare klimat, utan paraderade nu i samma kläder, som för mera än ett par år sedan voro moderna i Europa. Ehuru grundad denna farhåga onekligen hade varit i London eller Paris, der en två års gammal garderob lika säkert skulle af modets koryféer benämnas antediluviansk, som den på gatorna skulle ådraga sig de mötandes uppmärksamhet, så var den, som vi snart erforo, alldeles öfverflödig i NewYork. Vår vän Hannibal, som just var inne under deliberationen häröfver, tröstade oss likväl först i den vägen; ty då han, lika mycket på skämt som allvar, uppmanades att säga sin tanka om vårt utseende, framstammade han blott med en viss stolthet: "Herrarne bo på City Hotel — det bästa i sta'n — Hannibal borstat kläderna — hvarken hål eller fläckar — rent linne och blanka stöflar — Herrarne rakade och tvättade — hvad mera för gentelman?" — Uppmuntrade

af detta tal — hvars sista punkter vi dessutom tyckte innehålla så mycken sann filosofi i den vägen, att vi hädanefter lika ofta kallade vår uppassare Chesterfield som Hannibal, då han troligen lika mycket liknade den ene som den andre af sina höga prototyper — lemnade vi vårt trefliga nattqvarter och befunno oss snart ute på den lifliga gatan.

KAPITLET II.

ETT PAR DAGAR I NEWYORK.

Broadway var just nu i ett bullrande hvimmel. Stora lastvagnar mötte lätta, vackra eqvipager på den breda gatan, under det en mängd bättre och sämre klädda personer ilade åstad på de rymliga trottoirerna. Alla tycktes lifvade af en viss beställsamhet, och antingen det nu verkligen förhöll sig så, eller blott var foster af den aldrig hvilande inbillningen, hvilken nödvändigt skall hafva sin röst med i allt, nog af, vi tyckte att om någon skillnad fanns emellan denna folkrörelse och den på gatorna i Europa, så bestod den hufvudsakligast deri, att alla tycktes hafva så brådtom och vara så sysselsatta med ändamålet för sin gång, att de icke hade hvarken tid eller lust att betrakta sina medmenniskor. Här passerade den ene efter den andre, och der mötte den ene den andre utan att skänka hvar-

andra en blick, blott iakttagande den Engelska regeln att alltid hålla till höger; och så liten uppmärksamhet skänktes åt föremålen omkring dem, och en sådan total brist var det på gapande lättingar och jagande gatdrifvare, att vi äro öfvertygade om, det till och med en Turk i sin national-kostum skulle här passerat mindre bemärkt, än en bättre klädd karl kan göra på vår hufvudstads gator, så vida han haft den djerfheten, att sätta på sig en resmössa i stället för en hatt.

Som vår första promenad hade Batteriet till syftemål, så återvände vi samma väg, vi gått förleden afton; och om den långa gatan redan då i det dunkla månskenet föreföll oss vacker, så var den det så mycket mera nu, då den upplystes af en klart skinande sol, hvilken visade alla dess många föremål i deras rätta dagar. Ehuru de höga husen liknade nog mycket dem man ser på de bättre gatorna i London, så var det ändå något i somligas yttre anstrykniug, som på samma gång påminte om det trefliga Amsterdam, äfvensom om att NewYork fordom varit en Holländsk stad med till och med samma namn. De flesta af husen härstädes äro nemligen, på samma sätt som i det granna Holland, om man så får

kalla det, sminkade eller på det sätt förskönade, att murstenarnes naturliga dunkla färg genom målning blifvit upphöjd till en klar röd, äfvensom de dem omgifvande grå kalkränderna till en skinande hvit, hvilket slags målning således icke förändrar murstens-husens vanliga utseende, utan blott upphöjer deras naturliga färger. Denna väggarnas sminkning må nu vara lika litet passande för den större arkitekturen, som kindernas äro det för den rätta skönheten, så är det emellertid säkert, att den gaf åt gatan ett behagligt och leende utseende, som ofta förhöjdes genom variationen i färgerna; ty ehuru de flesta husen voro röda och hvita, så fans det, utom gula och svarta med dylika hvita ränder, äfven enfärgade af ett mindre kokett utseende.

Ehuru gerna vi taga seden der vi komma, så kunde vi icke låta bli att helt makligt, arm i arm, promenera utföre gatan och, olikt våra brådskande NewYorkare, titta oss omkring både till höger och venster, så mycket vi medhunno, för att riktigt betrakta både dem och deras stad. Vi hade således godt tillfälle att närmare inspektera den rörliga folkmassan; och den största skillnad, vi tyckte oss finna hos den, jemförd med ett dylikt hvimmel på en

större liflig gata i Europa, var den ej obetydliga del af svarta ansigten bland de sämre klädda, äfvensom kanhända ett mindre antal af hvad man hos oss kallar väl klädda personer bland de bättre. Denna sednare omständighet tillskrefvo vi likväl då en snarare tillfällig orsak, ihågkommande tiden på dagen, oaktadt vi sedermera tyckte oss, äfven i detta fall, ha skäl till öfvertygelsen att i dylika casus det första intrycket oftast är det säkraste. — Äfven gåfvo vi oss tillräcklig tid att njuta den verkliga ögonfägnad, som de vackra salubodarnes ornerade fönster alltid skänka den nyligen anlände främlingen i en större handelsstad, hvilken, åtminstone i vårt tycke, är så stor, att den på sina ställen väl kunde vara värd att, om så påfordrades, betalas högre än med — hvad som lyckligtvis är fallet — ett och annat stadnande på gatan. Denna mönstring från trottoiren, af butikerna utomlands, har också ofta skänkt oss ett större nöje än — vi våga knappt bekänna det — det nog ofta lika ledsamma som pligtmässiga begapandet af museer och kabinetter, hvarmed en resandes tid nödvändigt måste upptagas, så vida han skall kunna säga sig hafva "rest." Huru det nu må förhålla sig härmed, så lemnar väl ändå det förra nöjet ett gladare

minne och kanhända lika stor kännedom af den besökta staden, som det sednare; och troligen skola många af våra landsmän med oss bekänna, att hugkomsten af de vackra bodarderna i Regent-street, Palais-Royal, och till och med Öster-gaden upplifva säkrare minnet af de besökta städerna, än alla de konst- och naturalie-samlingar man der betraktade.

Fastän Broadway i detta afseende icke kunde jemföras med de tvänne förstnämnda ställena, så var ändå salubodarnes både mängd och skönhet tillräcklig, för att ådraga sig uppmärksamhet, äfven om de upptagit en gata i någon af Europas större hufvudstäder. De hade också i allmänhet en stor likhet med dem man ser i London, och de granna gyllene etiketterna öfver dörrarna och på fönsterposterna snarare öfverträffade än täflade med de sistnämnda, så väl i bokstäfvernas storlek, som försäkringar om varornas godhet och prisernas ringhet. Detta, om man så får kalla det, krämare-skryt har stigit till en ovanlig höjd i Amerika; och ehuru det naturligtvis yttrar sig mycket vältaligare i adress-kort och annoncer, så får man redan en försmak deraf uti de lakoniska öfverskrifterna på sjelfva bodarna, bland hvilka mest utmärkte sig ordet STORE, som på Europeisk

Engelska betyder ett magasin eller större förråd, men af Amerikanerna öfver allt nyttjas till epitet på skylten öfver äfven den uslaste bod eller marknadsstånd.

Ibland de många dylika bodtitlar, som i synnerhet ådrogo sig vår uppmärksamhet, var äfven en sort, som vi åtminstone icke hafva sett på något annat ställe i sådan mängd, som här, och som verkligen kunde sägas vara karakteristiska för NewYork, nemligen den mängd skyltar öfver dörrarna till souterrain-bodarna, på hvilka stod skrifvet: *"Oysters," "Fresh Oysters", "Oyster-Soup",* med flera dylika inbjudande variationer på det för gastronomen så hänförande themat *ostron.* Det finnes nemligen här en stor mängd smärre, till hälften under jorden liggande, små bodar eller rättare restaurationer, hvarest ostronvännen, hvad tid på dygnet han behagar, kan kittla sin gom med dessa läckerbitar, anrättade på alla möjliga sätt, ända från den inom det sjödrypande skalet lefvande musslan, till den mustiga soppan och mägtiga puddingen. Äfven den af matkännare så mycket värderade sköldpaddsoppan kan fås här, och den derefter begärlige behöfver på NewYorks gator icke gå särdeles många steg, förrän han upptäcker någon lägre

sittande skylt, på hvilken med stora gyllene bokstäfver står skrifvet: TURTLE-SOUP.

Som vi nyligen hade lemnat vårt goda frukostbord och dessutom snarare voro ute för att förnöja ögonen än gommen, så nöjde vi oss med att blott bemärka dessa ofta förekommande rekreationsställen; och, fortsättande gången ner åt sjön, voro vi snart vid den redan omnämnda vackra promenaden *"Battery-walk,"* liggande i yttersta ändan af staden åt detta hållet. Orsaken till den krigiska benämningen är, att denna udde under Holländarnes tid varit befästad och har sedermera fått behålla namnet, ehuru dess vallar och kanoner lemnat rum för gångar, buskar och träd, hvilka göra detta ställe till en af de angenämaste promenader, man kan tänka sig. Under det man å ena sidan har staden med allt dess lifliga buller, och på den andra sjön, till den grad upplifvad af större och mindre fartyg, att ganska få sjöstäder ega någonting dermed blott jemförligt — är man i villrådighet, hvilken man skall välja af de väl hållna gångar, som leda genom denna af höga lönnträd beskuggade park. Ehuru årstiden just icke var den bästa för dylika promenader, kunde man ändå lätt föreställa sig, huru angenämt detta ställe måtte vara

under sommaren; och huru besökt det då måtte vara äfven såsom mildrande en hetta, hvilken då lär vara ganska stark i staden, men som nödvändigt måste till en betydlig grad svalkas af de uppfriskande hafsvindarna, hvilka från den närliggande och trenne sidor omgifvande sjön kunna fritt spela mellan stammarna af de skuggifvande träden.

Passerande rakt genom denna park, kommo vi till en lång brygga, hvilken leder från stranden af Batteriet till den lika besynnerligt nämnda *"Castle-Garden,"* eller en liten artificielt tillskapad holme, hvilken i fordna tider varit ett kastell, men som nu, genom tillbyggnader af trä, blifvit förvandlad till ett stort värdshus, från hvars öfra galleri, eller rättare Belveder, man har en den skönaste utsigt öfver NewYorks hamn och dess omgifvande stränder. Det var också hit vår promenad egentligen var ställd, för att se efter, om vi icke kunde upptäcka vår utanför Sandy-Hook lemnade brigg, på hvilken den större delen af våra saker var qvarlemnad, och hvars lyckliga ankomst vi således hade ett visst intresse uti. Det drog också icke länge ut, förrän vi bland den mängd fartyg, som syntes i det långa far-

vattnet, med tillhjelp af en kikare, som värden på stället hade lemnat oss, uptäckte vår skuta, hvilken långsamt uppkryssade sig från det nämnde inloppet till hamnen. Vi hade således vunnit ändamålet med vår gång och på köpet förskaffat oss ett nöje, som icke var mindre, nemligen den fria utsigten öfver en hamn, hvilken i många hänseenden kanhända är den mest intressanta i hela verlden. Ehuru åskådandet af densamma visserligen borde ega ett mångdubbladt behag under de månader af året, då sjöfarten är lifligare och i samma proportion taflan rikare, så var sjön ändå tillräckligen upplifvad af dessa sköna flytande byggnader, och de omgifvande strändernas höstdrägt så rikt omvexlande, att taflan väl förtjente en bättre afmålning, än den färglösa från beskrifvarens penna.

Om man från denna höga och fritt liggande altan vänder sig åt söder eller utåt farvattnet, och börjar från venster, så har man i förgrunden, straxt på sidan om sig, Batteri-promenaden, emellan hvars trädtoppar här och der framskymta de närmaste masterna af den täta skeppsrad, hvilken börjar vid den på yttersta udden liggande tilläggnings-bryggan och sträcker sig ända långt uppåt East-River. Af

denna del af hamnen ser man härifrån likväl blott en obetydlig del, då husen i staden åt detta håll betaga utsigten, hvilken på yttre sidan af batteriet blir friare och sträcker sig öfver sjön till det tvärs öfver liggande höga Brooklyn med sina brokiga hus och amphitheatraliska trädgårdar. Låter man blickarne vandra från den nyssnämnde täcka förstaden längsefter det fruktbara, med vackra trädplanteringar nästan öfverallt prydda Long-Island, så taga de med detsamma en längre flygt utåt den med fartyg och båtar lifvade bayen och lössläppas slutligen i den smala öppningen emellan nyssnämnde ö och Staten-Island, kallad *Narrows*, genom hvilken de flyga förbi den i sundet liggande fästningen La Fayette, utöfver den breda Rariton-viken, ända bort till de blå högländerna i NewYersey. På högra sidan åter och borte i fonden begränsas utsigten af den tätt bebodda och fruktbara ön Staten; bland hvars många större och mindre landthus utmärka sig den lilla staden Richmond och kastellet med samma namn, samt de höga husen vid Lazarettet eller karantäns-platsen. Närmare frampå samma sida utgöres den nu vidgade bayens strand af den låga leende landtungan från provinsen NewYersey, på

hvilken, utom en mängd enstaka landtboningar, ligga de trefliga småstäderna eller köpingarne Yersey, Bergen och Hoboken. Midt i farvattnet och i avantscenen för åskådaren presentera sig de trenne befästade holmarne Ellis, Bedlow och Gowernor, hvaribland den sednare utmärkes af en stor donjon, hvilken den muntre "Knickerbocker" i sin lustiga historia om New-York liknar vid en "stor trekantig hatt på en liten barsk krigare."

Vänder man sig deremot åt norr, så ligger den breda Hudson rätt framför åskådaren, mindre med utseende af en flod, än en lång och smal sjö, omgifven på ena sidan af den med fartyg och skeppsbryggor tätt garnerade vestra delen af staden, och på den andra af den låga trefliga kusten af provinsen Yersey, hvars omvexlande landskaps-partier i fonden begränsas af Catskill-bergen uppe i provinsen New-York. Under det den majestätliga flodens breda yta på detta sätt tyckes vara inhägnad på de trenne sidorna, förenar sig deremot dess fjerde med bayen, i hvars bredare bassin den utgjuter sin vattenmassa så stilla och omärkligt, att den för åskådaren icke tyckes vara någonting annat än, hvad den också på sitt sätt är, en förlängning af den sköna och rymliga ham-

nen, täflande med, om icke öfverträffande, den redan beskrifna delen deraf i mängden af stilla liggande, seglande, roende och paddlande farkoster af nästan alla möjliga slag och storlekar.

För att ännu mera öka njutningen af denna sköna utsigt, var hela denna härlighet för tillfället upplyst af en sol, hvilken, strålande i den ovanligt klara transparenta atmosfér, hvarför Nordamerikanska höstdagarne så förmånligt utmärka sig, öfvergöt alla objekterna med denna höga färgglans, hvilken, lik den skinande fernissan på en vattenmålning, på samma gång gör alla föremålen tydligare, som den upphöjer koloriten af hela taflan. På detta sätt, under det den stilla sjöns blå yta täflade i skönhet med den molnfria himmelens azur, prålade de kringliggande stränderna i dessa många olika färgbrytningar, som utmärka landskapen om hösten och göra naturen, i denna årstids mindre städade drägt, åtminstone i artistens ögon, mycket pittoreskare, än då den är klädd i sommarens högtidskrud. Äfven de starkare färger, hvarmed konsten pryder sina skapelser, lysa liksom i en förklarad dager i den genomskinliga rymden af en klar höstdag; och så väl husmassorna i staden, som de skilda byggnaderna på landsbygden och fartygen på vattnet glänste

nu alla i sina många bjerta färgbrytningar, ej olika föremålen i ett optiskt lustspel, samt upphöjde derigenom ännu mera detta angenäma leende hos den sköna naturen, hvilket, om det möjligen kan afmålas, åtminstone icke kan beskrifvas.

Efter ett längre dröjande på denna utsigtgifvande altan, än vi i vår plan för förmiddagens exkursion hade ämnat, togo vi afsked af värden på stället med den mer än vanligt uppriktiga försäkran, att vi snart skulle komma tillbaka, och hade snart lemnat Batteri-promenaden bakom oss, samt befunno oss nu åter vid vårt första landningsställe, för att följa den derifrån längs East-River gående South-Street. Vi ämnade oss nemligen till Brooklyn, för att se dervarande örlogsvarfvet, och togo emellertid vägen om nyssnämnde gata, för att i förbifarten betrakta de många handelsfartygen, som trängdes om platsarna vid dess många utgående skeppsbryggor. Att vi ansågo det ofvannämnde stället så märkvärdigt, att det redan första dagen skulle beses, då så många andra inom staden kunde göra billigare anspråk derpå, torde kanhända förefalla besynnerligt, och vi kunna verkligen icke gifva något bättre skäl dertill, än att i det slags råd, som beslutade om da-

gens användande, sjömans-rösterna voro de öfvervägande. Skulle icke detta meddelande vara nog, få vi upplysningsvis tillägga, att det ofta är med detta slags menniskor liksom med en viss liten amfibie kallad sjö-sköldpadda, hvilken, om den fångas och lössläppes på land, i hvilken direktion som helst — vi hafva sjelfva ofta roat oss med detta experiment — alltid vänder sin gång genast ner till vattnet igen. Vi våga likväl hoppas, att om läsaren i detta fall skulle märka någon likhet med det nämnde djuret, han icke skall ha skäl att förebrå oss en annan bättre känd och till och med proverbialisk egenskap hos det stackars kräket, ty vi togo åtminstone ut våra steg rätt duktigt, för att så fort som möjligt hinna fram till vårt mål.

South-Street är för NewYork nästan detsamma som Skeppsbron är för Stockholm; och om den förra naturligtvis har företrädet i anseende till längden och fartygens mängd, så har den sednare det deremot icke mindre i sjelfva gatans bredd och skönheten af husen; ty denna hamngata utmärker sig icke synnerligen i dessa båda sednare fall och afskäres dessutom oftast af djupa, upp i tvärgatorna löpande smärre hamnar eller så kallade *"Slips,"*

hvilka, på samma gång, göra omvägar nödvändiga, som de betaga utsigten för den promenerande. Emellertid, om denna hamngata åt landsidan icke är just så vacker eller behaglig, så är den det så mycket mera åt sjösidan, då få dylika lära kunna uppvisa så många och så vackra köpmansskepp, som här ligga blandade om hvarandra och alla förråda sin äkta Nordamerikanska stam, ända från den fregattlika ostindiemannen och det sköna paketskeppet, ner till den lätta lastbriggen och kustfarande skonerten. Äfven andra flagger än den "stjernbeprydda randade" fladdrade mellan topparna af den täta mastskogen; och oaktadt den sena årstiden, hvilken ända till denna latituden sträcker sitt menliga inflytande på sjöfarten, kunde man här och der emellan de vackra Amerikanska skrofven upptäcka så väl den pråmlika Holländska smacken och den höga kistformiga Engelska barken, som den tunga jernlastade Svenska briggen och det långa bräddragande Norrska skeppet. Äfven en och annan hvit Fransk flagg syntes också då och då utveckla sina fläckfria fållar, liksom skämdes den att till fullo visa sin intet sägande yta här i detta republikanernas land; ty "Julidagarne" hade ännu icke gjort Fransmännen åtminstone den tjen-

sten att på sina skepp få hissa en vacker flagg i stället för ett lakan.

Sedan vi passerat flera af de omnämnda smärre i vägen liggande hamnarna och ett mångdubbladt antal af de små utskjutande last-bryggorna, hvilka här kallas "Varf," krökte sig åter vår väg för en af de förstnämnde inskärningarna i gatan, hvilken likväl var mindre besvärlig att kringgå, då den ej var så djup, som de passerade, och dessutom var gjord i en ovanligt bred tvärgata eller rättare torg, kalladt *"Maiden-Lane."* Ett annat hinder mötte oss likväl här, som i dubbelt afseende hämmade farten af vår gång, nemligen en stor folkmassa, hvimlande emellan på ena sidan smärre fartyg och båtar och på den andra marknadsstånd, vagnar, bord, korgar, säckar och alla de många anstalter, hvaruti säljare införa och uppstappla sina varor på en marknad. Detta ställe var nemligen *"Fly-Market;"* och märkvärdigt såsom den största marknadsplatsen för lifsmedel i NewYork, och vi skulle nästan våga påstå, i hela verlden, så vida man tager i betraktande variationen och godheten af varorna. Då det skulle vara nästan lika omöjligt som tråkigt att uppräkna alla artiklarna på en

dylik marknad, skola vi endast styrka vårt påstående med den försäkran, vi fått af en i detta hänseende verkligen officiel auktoritet på stället, nemligen att man, under loppet af året, kan på dagliga marknaderna i NewYork få köpa, utom de vanliga grundartiklarna, kött, fläsk, ägg, potates, med mera, öfver hundrade olika sorter fogel, ett dussin slags vildt af fyrfotade djur, halfva detta antal af amfibier, femton olika sorter skalfisk, öfver sjuttio andra fisksorter och dessutom en mängd frukter och grönsaker, på hvilka vi icke en gång påminna oss antalet, men kunna försäkra, att växtriket icke eftergaf djurriket uti bidragen till marknaderna i denna matvarornas stora stapelstad. Om man betraktar NewYorks belägenhet med behörig åtanka på landets, genom kanaler, ångbåtar och snällseglande fartyg, så mycket lättade kommunikationer, så skall man icke finna tillförseln af de ofvannämnde många varorna så otrolig eller besynnerlig. Sjelf omgifven af de mest bördiga provinser, i hvilka finnas åtminstone lika många goda saker, som i de bäst odlade länder under samma latitud i gamla verlden, har denna stad, genom sin nästan dagliga gemenskap med Vestindien och de södra Staterna på ena hållet, Canada och de nordvestra land-

sträckorna på andra, samt slutligen det fiskrika Atlantiska hafvet på tredje sidan, en jemn tillförsel af nästan alla de olika luftstreckens alster, från den glödande tropikfrukten till den frusna plantan vid polcirkeln, och från fisksorterna på New-Foundlands bank ända till de vilda djurslägtena i Missouris skogar.

Sedan vi armbågat oss genom denna marknadsträngsel, hvilken vid denna tid på dagen just tycktes hafva hunnit sin culmination, fortsatte vi vår fördröjda gång på den lifliga hamngatan, och sedan vi passerat ännu en af de för promenaden och utsigten lika förargliga *"Slips,"* befunno vi oss på en bred, nästan torglik tvärgata, på hvars knutar vi läste det i Ångbåts-historien så märkvärdiga namnet FULTON. Vi voro nemligen i ändan på *Fulton-Street*, den största tvärgatan i NewYork och som, i afseende på sin belägenhet och den deraf förorsakade jemna trafiken och lifliga rörelsen, hörde till det slags gator, hvilka man i en stor stad ej så orätt kallar ställets pulsådror. Afskärande Broadway i räta vinklar, sträcker den sig tvärt öfver staden från Hudsonfloden till East-River, och liksom för att på det vackraste sättet hedra namnet Fulton, äro dess båda ändar tilläggningsställena, på ena

sidan för Hudsons-ångbåtarna och ångfärjorna till Yersey, samt på den andra för ångbåtarna på East-River och ångfärjan till Brooklyn.

Vi hade också knappt genom gatans namn öfvertygat oss, att vi hunnit rätta debarkationsstället för Brooklyn, förrän en besynnerlig farkost kom sättande åstad öfver vattnet ifrån det nyss nämnda stället till det, der vi befunno oss. Den var lika litet lik en ångbåt, som ett seglande eller roende fartyg, ty der syntes hvarken hjul, segel eller åror, utan den ilade åstad som ett annat sjötroll, hvilket man icke kunde begripa huru det framdrefs, så vida man icke anade det af den rykande skorstenen, som uppreste sig från ett litet hus i midten af fartyget. Det var nemligen ångfärjan, som skulle öfverföra oss till andra landet, och den hade icke väl lagt till bryggan med sjelfva förändan och intagit de väntande passagerarne, förrän det bar af igen med bakändan förut, liksom gaf den sig icke en gång tid att vända om, hvilket annars anses för en oundviklig manöver för både fartyg och snart sagdt alla möjliga vehiklar både till lands och sjös, så snart de skola tillbaka samma väg de kommit. Det gick emellertid lika bra, då fartyget var på samma sätt ska-

padt i den ena ändan som den andra, och bestod af tvänne så kallade tvillingbåtar, förenade medelst ett däck och framdrifna genom en ångmachin, hvars vattenhjul sitter midt emellan dem. Detta hjul är äfven ofvan däck doldt genom machinhuset, som står i midten af fartyget, så att man äfven som passagerare icke ser något annat än en alldeles fyrkantig färja med ett litet hus, hvilken likväl skyndar åstad emellan stränderna med en helt annan fart, än den man vanligen finner hos deras mindre konstiga synonymer hos oss.

Det drog också icke långt ut, förrän vi passerat vårt farvatten; och då vi nalkades andra stranden, stadnades endast machinen, och med lika litet omständigheter styrdes rakt på bryggan, till hvilken den tvära förstäfven passade lika bra, som akterstäfven, eller rättare andra ändan, passade till kajen på andra sidan. Dessa tilläggningsbryggor voro också af en egen konstruktion, lika ovanlig som nödvändig för den lätta debarkeringen, hvilken gick lika fort och ogeneradt, som embarkeringen midt emot, då man endast hade att gå liksom från ett golf till ett annat, emellan hvilka till och med icke fanns någon tröskel. Då likväl vattnet i denna hamn faller och stiger hela sex fot, till följe af

der rådande ebb och flod, så skulle denna landgång icke kunna gå så lätt på en vanlig fast brygga, hvilken naturligtvis den ena gången kunde vara lika mycket öfver fartygets däck, som den andra gången under. För att afhjelpa denna olägenhet, är den yttre delen af bryggan flytande och hänger tillhopa med den fasta genom starka gångjern och formerar således en rörlig landgång, hvars yttersta ända är i lika höjd med fartygets däck, antingen det nu är högt eller lågt vatten; och den enda märkliga omständigheten för passagen är, att denna landgång under ebbtiden reser litet upp emot kajen men i alla fall icke mera, än att så väl personer som hästar och vagnar med lätthet passera densamma.

På detta behändiga sätt både öfverförda och landade, befunno vi oss på en bred gata, som utgjorde en åtminstone lika brant väg till den lilla högt liggande staden, som den från färjan till bryggan. Fortsättande densamma ett tämligt stycke, fingo vi till höger se en mängd långa hus, öfver hvilkas tak syntes dessa tjocka nakna maststumpar, som vanligen utmärka, om icke ett örlogsvarf, åtminstone en upplagshamn för krigsskepp, Vi misstogo oss icke heller derpå och voro snart inom varfsporten, för

hvars öppnande icke behöfdes så många omständigheter, som äro nödvändiga i Europa, der åtminstone ingen "vildt fremmande" blir insläppt till dylika etablissementer, utan att vara vederbörligen dokumenterad och konvoyerad, liksom vore man rädd, att han skulle stjäla bort skeppen eller åtminstone konsten att bygga dem. Hvad orsak vi nu kunna hafva till en dylik farhåga, så tycktes Nordamerikanerna alldeles icke vara oroade af någon sådan, ty vi gingo obehindradt omkring och sågo på allt, oaktadt vi hvarken hade någon skrifven tillåtelse dertill, eller någon "bekant officer," som ledsagade oss. Vi njöto också ganska mycket af denna dubbla frihet, och sedan vi betraktat de under nybyggnad varande skeppen, som byggas på stapel, då här icke finnas några dockor, sträckte vi våra visiter äfven till de färdiga och flytande, bland hvilka ett och annat vunnit en ryktbarhet, som åtminstone icke minskade begäret att närmare undersöka dem. Ehuru intressant denna examinering var för oss, äfven derföre, att den gjordes i sällskap med den nations officerare, som redan hade lärt att sätta rätta värdet på dessa fruktansvärda skepp, skola vi icke trötta läsaren med några detaljer deröfver, utan blott nämna, att alla de olika cer-

terna af den här liggande delen af Amerikanska flottan, tycktes, i afseende på styrka och storlek, förhålla sig till samma klasser af andra nationers marin, ungefärligen likasom de utländska bättre racerna af åtskilliga hemdjur, förhålla sig till våra inhemska mindre djurslägten. Denna ögonskenliga sanning var också en lika väntad som kärkommen omständighet för våra Engelska vänner, hvilka icke underläto att behörigen begagna den vid kommenteringen af deras sista sjöbataljer med Amerikanerna; och en opartisk granskare kan väl icke heller neka, att de hade skäl att göra det, eller att de sednare för sina segrar lika mycket hade att tacka den afgjorda öfverlägsenheten hos sina krigsmachiner, som den skicklighet, hvarmed de skötte dem emot sina i detta hänseende sämre lottade antagonister. — Men vi skola, som sagdt är, lemna dessa saker, åtminstone för det närvarande, och hellre omtala en, för sin lokal, mycket fruktansvärdare flytande krigsmachin, hvilken nu äfven låg vid varfvet, och lika mycket retade vår nyfikenhet, som den onekligen borde ådraga sig hvarje fördomsfri sjömans hela uppmärksamhet.

Vi mena nemligen ångfregatten Fulton. Detta besynnerliga örlogsskepp utgöres af en

byggnad, hvars längd närmar sig en korvetts, men som till höjd och bredd mycket öfverstiger dimensionerna af nämnde sorts fartyg. Ehuru den på något afstånd ser ut som en enda skeppskropp, utgöres den ändå af tvenne skråf, hvilka under vatten äro skilda från hvarandra genom en bred öppning, i hvilken vattenhjulet befinner sig. I det ena af nämnde tvillingsskråf äro ångkittlarna, och i den andra sjelfva machineriet, hvilka saker äro fredade för fiendtliga skott genom de nära fem fot tjocka skeppssidorna. Öfver dem är batteriet, som utgöres af femton stycken trettiotvå-pundiga kanoner på hvarje sida, hvilka äro ämnade att skjuta med glödgade kulor. På öfra däck, som sträcker sig öfver hela den sammansatta byggnaden, skulle ett par tusen man kunna paradera och vara skyddade af de höga och tjocka relingarna. Om man till dessa anstalter lägger en inrättning att spruta sjudhett vatten, jemte fyra stycken hundra-pundiga columbiader, hvarmed den efter byggmästarens plan borde förses, så kan man icke neka, att detta både seglande och paddlande batteri är en af de mest fruktansvärda krigsmachiner, man hittills uppfunnit. Den daterar sig också från det stora geniet, hvars

namn den bär, och byggdes år 1814 på staden NewYorks bekostnad, för att försvara dess hamn och inlopp; och sedan den följande året blifvit försökt samt befunnits svarande emot sitt ändamål, inköptes den af Förenta Staternas Regering och utgör en af de mest kraftiga försvarsverk för så väl en hamn, som en med skärgård kantad kust.

På återvägen från varfvet hade vi tillfälle att skåda ett ännu bättre specimen på NewYorkarnes patriotiska ifver, att försvara sig sjelfva mot den under nyssnämnde period väntade fienden. Emellan den vik af East-River, hvarvid örlogsvarfvet är beläget, och en annan motsvarande från sjelfva bayen ligger nemligen en rad med förskansningar, hvilka skydda så väl den lilla staden Brooklyn, som äfven hela den mindre halfön, hvilken af dessa vikar är utskuren från den stora ön Long-Island och formerar ena stranden af NewYorks östra hamn. Alla dessa fältverk uppkastades af stadens invånare, hvilka, utan afseende på ålder och åsidosättande den skillnad, som olika rang eller förmögenhet föder i ett samhälle, täflade med hvarandra att frivilligt tillbjuda sin tjenst under det brådskande arbetet. På detta sätt uppväxte vallar och bröstvärn, som man säger,

både hastigt och lustigt, och den vidsträckta befästningslinien hade snart varit fullbordad, om icke freden mellankommit och afbrutit ett arbete, som i alla fall var tillräckligt avanceradt, för att visa, huru långt ett samhälle kan gå, då det är fråga om att försvara, ej allenast sin egendom, utan äfven en politisk frihet, hvilken, den må nu vara huru den vill betraktad af andra, åtminstone af dem sjelfva anses för en riktig qvintessens af allt, hvad menniskoslägtet i den vägen mäktat åstadkomma.

Från det högsta af dessa fältverk, kalladt Fort-Swift, har man en skön vue af staden NewYork, East-River med hela sin handelsflotta och det närliggande Brooklyn. Vi gåfvo oss likväl icke tid att uppehålla oss länge härstädes, utan skyndade tillbaka till vår embarkations-brygga, der vi icke behöfde vänta länge på färjan, hvilken afgår hvar qvart-timme. Uppkomna på andra stranden, fortsatte vi nästan samma kurs uppåt den lifliga Fulton-Street och voro snart på den långa och breda Broadway, uppåt hvilken vi icke hade gått många steg, förrän vi hunnit till det i visst hänseende märkvärdigaste stället i hela staden, nemligen det stora trekantiga, med träd planterade torget, kalladt Parken, hvilket, märk-

värdigt för sig sjelf såsom en skön och midt uti en stad tämligen stor promenad, blir det ändå mera, då man betraktar de många publika byggnader, af hvilka den är omgifven. Omkring denna vackra park ligga nemligen de flesta af dessa allmänna hus och inrättningar concentrerade, hvilka man i de mesta andra, åtminstone större, städer får söka mera kringspridda; ty utom sjelfva rådstugan eller stadshuset, fyra stora kyrkor och den förnämsta theatern, befinna sig här tvenne ovanligt stora värdshus, ett bibliotek, en vetenskaps-akademi, ett museum, flera kollegier, en lankaster-skola, ett fattighus och dessutom ett fängelse, samt gillstugan till på köpet: de flesta i sina serskilda byggnader.

Vi hoppas likväl, att läsaren förskonar oss och sig sjelf från beskrifningen af alla dessa saker, ty den måste i alla fall bli tråkigare än sjelfva åskådningen, hvilken var det tillräckligt, som också är nästan det enda vi komma ihog af alltsammans. Det är väl möjligt, att vi misstaga oss häruti, men åtminstone förefaller oss den outtröttliga ifver, hvarmed somliga resande jaga efter att få se allt, hvad som "kan få ses", äfven en mängd saker och inrättningar, som de ha mycket bättre och intressantare

hemma, för besynnerlig, att icke säga något värre; och hvad som är säkert, är, att då vi sjelfva varit en medlem af dylika beskådande sällskaper, vi ofta blifvit så uttröttade af det eviga gapandet, beundrandet och dragandet från det ena föremålet till det andra, att vi med en hjertlig glädje hafva sett dörren ändtligen stängas emellan oss och de märkvärdiga sakerna, samt oss sjelfva åter ute bland vanliga ting och menniskor. Denna trötthet uppkommer likväl alldeles icke af någon olust för dylika sakers betraktande, utan snarare genom en öfvermätthet, som bör uppkomma, då man en längre tid icke sysselsätter sig med något annat än blott och uteslutande det att se, och aldrahelst då man icke får göra det på sitt eget vis eller efter sin egen smak stadna vid en sak och deremot förbigå en annan, utan, som det vanligen händer vid dylika fall, fösas i flock från det ena stället och föremålet till det andra af en stackars ledsagare, hvars väl inöfvade utanläxor skulle vara odrägliga, om icke de oftast voro löjliga.

Ehuru vi, uppriktigt sagdt, haft lika mycket om icke mera skäl till detta kanhända besynnerliga påstående vid besökandet af andra orter och ställen än de ofvannämnda, så var

det icke utan att vi äfven här erforo en god del af det tråkiga af ledamotskapet i ett begapande sällskap, då våra reskamrater just tycktes hafva gjort det till en samvetssak, att se allt hvad som kunde få ses under deras korta vistande härstädes, eller rättare föresatt sig att på den minsta möjliga tid se de flesta möjliga saker. Vi skyndade också åstad från det ena af de ofvanuppräknade föremålen till det andra med en fart, som troligen betydligt ökade takten i de andtrutna vaktmästarnes beskrifningar, på samma gång den hos oss knappt efterlemnade något annat minne, än det att vi hade sett alla dessa ställen. I stället för ett, om icke just fåfängt, åtminstone ännu tråkigare spjernande mot strömmen, fattade vi genast det klokare partiet att följa med densamma, och, om vi icke fingo betrakta sakerna enligt vår önskan, åtminstone roa oss åt så väl de skrytande beskrifningarna från de Amerikanska ciceronerna, som den ofta nog dåliga contenancen hos de Engelska åskådarne.

På detta sätt bar det nu af från den ena till den andra af de fyra kyrkorna, hvilka voro så mycket mindre märkvärdiga för sitt byggnadssätt, som landets oinskränkta tolerans i religionssaker gör, att här icke finnes någon

egentlig national-kyrka, och således icke heller någon af gamla verldens präktiga cathedraler, münstrar eller domkyrkor. Ehuru de derföre icke utmärkte sig synnerligen för sin yttre architektur, kunde man likväl icke neka, att de, i anseende till sin inre beqväma inredning och väl hållna snygghet, på samma gång öfverträffade de flesta af våra tempel, som de i detta fall buro en stor likhet med de vackra och trefliga Engelska kyrkorna.

Den byggnad, som likväl, både för sin storlek och skönhet, mest utmärkte sig, icke allenast bland alla vid detta torg belägna, utan äfven bland alla i både NewYork och hela Amerika, om just icke efter vaktmästarens utsago i hela verlden, är den i öfra ändan af parken stående *City-Hall*, kvilken, ehuru i kanske något för nära granskap med de på sidorna och bakom liggande, äfven fristående fängelset och gillstugan, ändock har den stora fördelen att från de flesta håll kunna i sin helhet betraktas. Denna byggnads front och flyglar äro af en sort hvit skinande marmor, men baksidan af en mörkbrun huggen sten, äfven som basementet eller souterrain-våningen omkring hela huset, hvilken besynnerliga idè ger åt det hela ett brokigt utseende, som åtmin-

stone icke förhöjer skönheten. Äfven kunde man kanske med skäl påstå, att sjelfva façaden är förmycket chargerad eller rättare detaljerad, för att vara i riktigt ädel stil; men med allt det der är ändock hela byggnaden en ganska skön byggnad och gör, der den ligger, i synnerhet på en klar solskensdag, en bättre effekt än många både bättre och större palatser i våra hufvudstäder. Den är af ett ganska modernt dato, då första grundstenen dertill lades icke längre tillbaka än år 1803 och hela byggnaden fullbordades år 1812, då den invigdes till sin bestämmelse, som är sätet för styrelsen af endast *staden* NewYork, med alla dertill hörande embetsrum, ty regeringen af hela *staten* med samma namn har icke sitt säte här, utan i den mindre staden Albany, längre upp vid Hudson-floden. Det inre af denna vackra byggnad öfverensstämmer med det yttre, och bland de många stora, väl möblerade rummen utmärker sig, utom sjelfva rådstugan eller *the Council-room*, äfven Guvernörs-rummet, hvilka äro prydda med ganska väl målade porträtter i lebensgrösse af så väl Washington, som de utmärktaste af deras sjö- och landt-officerare.

Efter att vederbörligen hafva defilerat genom alla rummen, af hvilka knappast något

fick lemnas obesedt, begåfvo vi oss till en nästan lika stor, men mindre vacker byggnad, hvilken ligger bakom City-Hall i norra ändan af parken och, under namn af *NewYork-Institution*, är sätet för en mängd scientifika societeter, äfvensom för en akademi för sköna konsterna, jemte ett museum och dessutom en så kallad *Naval-Panorama.* Detta sednare väckte isynnerhet reskamraternas intresse, då det föreställde de flesta af Amerikanernas vunna sjöbataljer med Engelsmännen; och sedan vi uppehållit oss med kriticerandet af dessa taflor, hvilka i alla fall för sin artistiska medelmåtta bättre passade för ett marchtschreyer-skåp än den plats, de nu fått, kunde en af kamraterna icke bärga sig från att fråga vaktmästaren, huru det kom till, att man icke här fick se alla deras sjöbataljer afmålade, och att han saknade den vackra affären emellan fregatterna Shannon och Chesapeak. Den tillfrågade Amerikanen, som bättre hade lärt sig att skryta med de sjödrabbningar, han här hade att framvisa, än han lärt sig sitt lands krigshistoria, misstänkte ingen elakhet under denna fråga, utan försäkrade deremot, att han icke kände orsaken till detta utelemnande, men förmodade, att det snart blefve afhjelpt, då planen var att föröka panora-

man, och att, om vi en annan gång komme hit, det kunde väl hända, att vi finge se den "*glori-ösa*" bataljen emellan Chesapeak och Shannon. Ett illa återhållet löje från åskådarne och en försäkran från den frågande, att han icke trodde denna tafla komma så snart att öka samlingen, gjorde, att vår Amerikan började misstänka, det han här låtit narra sig, hvarom han blef fullkomligen öfvertygad, då vi läto honom förstå, att denna omnämnde affär var af en sådan natur, att dess afmålning bättre passade för en Engelsk tafvelsamling än en Amerikansk.

Ändteligen hade vi hunnit inspektera hela samlingen af publika byggnader vid parken, med undantag af theatern, hvilken säkerligen icke heller undgått en förmiddags-visit från oss, så vida icke tvenne ganska vigtiga skäl afhållit derifrån: det ena att tiden att äta middag snart var inne, och det andra, i vårt tycke ännu giltigare, att då man spelade der i afton, så vore det åtminstone lika så bra att besöka den vid den tiden, då han troligen visade sig mera till sin fördel. Vi begåfvo oss derföre på återväg till City-Hotel och voro snart försatta från det tråkiga begapandet af döda ting, till det lifliga hvimlet på Broadway, som vid denna tiden på dagen blifvit förskönad med en mängd bät-

tre fruntimmer, hvilka, klädda efter så väl Engelska som Franska moderna, promenerade arm i arm utföre trottoirerna, sällan konvoyerade af någon mansperson. Den märkvärdigaste omständigheten i deras klädsel var deras för årstiden lätta fotbeklädnad, ty, ehuru det verkligen var så kallt, att mången äfven mindre ålderstigen karl hos oss skulle ansett galoscher nödtorftiga, så trippade våra Amerikanska skönheter fram i tunna skor och sidenstrumpor, hvilka, åtminstone för en vanlig åskådare, icke tycktes vara af någon varmare natur än den chaussure, damerna begagna på balerna hemma hos oss. Man påstår också, att detta koketteri skall vara af en ganska vådlig natur för deras helsa, och att bröstsjukdomar icke äro ovanliga bland NewYorks bättre fruntimmer.

Detta låter också ganska troligt och naturligt, då man besinnar den lika hastiga som starka förändringen i temperaturen på Nordamerikanska kusten, der väderleken kan skifta nästan från sommar till vinter, icke allenast inom dygnet, utan äfven ofta nog på samma dag, eftersom vindarne förändra sig. Det händer nemligen vid denna tiden i NewYork, att om morgonen blåser en skarp nordvest, hvilken, kommande från de kalla ödemarkerna och till-

frusna sjöarna af den vidsträckta kontinenten, medför en köld, som man under vintern i Europa endast känner på högre latituder, då man åter vid middagen kan hafva en mild sydost, som, blåsande från det inom tropiken upphettade Atlantiska hafvet, medför en ljum luftmassa, hvilken man åter vid denna tiden på året endast är van att inandas närmare vändkretsen. Längre fram på dagen kan den lik vinden ostadiga temperaturen för andra gången förändra sig, så att man innan solens nedgång återigen är försatt i ett kallare klimat, än man skulle kunna förmoda på fyratio graders latitud.

Vi hade i dag haft ett tämligen starkt bevis härpå, ty ehuruväl förmiddagen varit så vacker, att vi under hela vår exkursion snarare hade svettats än frusit, oaktadt vi voro ganska tunnt klädda, så hade vi icke hunnit tillbaka till vårt hotel, förrän vi voro så afkylda, att ett öfverplagg, långt från att falla besvärligt, skulle varit ganska angenämt, äfven under den hastiga gången. Det var också med en ganska behaglig känsla vi inträdde i den stora uppeldade matsalen, hvars ljumma atmosfer redan började uppfyllas af de appetit-doftande ångorna från de inburna faten. Ehuru den kända måltidsklockan just upphörde att ringa, då

vi inträdde i värdshuset, så voro ändå en hel mängd platser redan upptagna vid det långa bordet. Vi blefvo likväl hvarken de sista eller första, ty gästerna fortforo att ökas äfven efter vår ankomst, så att de slutligen uppgingo till nära hundrade personer. De utgjordes också icke endast af hotelets gäster, utan äfven andra både resande och i staden boende personer, hvilka här togo middag, då stället äfven anses som en af de bättre restaurationerna i NewYork.

Som vi redan hafva ordat något om måltiderna härstädes och dessutom i ingenting hafva så dåligt minne, som i frågan om mat och de olika rätter, hvarmed vi blifvit trakterade — hvilken dumma glömska ändå från barndomen kostat oss mången förlägenhet — så få vi blott tillägga, att denna middag både var förträfflig och smakade väl; hvilket, om det i ena fallet förnämligast får tillskrifvas restauratörens och kockens skickliga bemödanden, i det andra åter äfven får tillräknas vår måttliga frukost och den derefter tagna starka exercisen. För vår del tro vi åtminstone, att den sednare omständigheten är lika väsendtlig för en god middag, som den förra; och huru det må förhålla sig härmed, så gjorde vi nu rätt hederligt besked för oss och under muntert prat

expedierade den ena rätten efter den andra. Om vi hade ett ansenligt sällskap i den sistnämnde af dessa glada sysselsättningar, så var det icke fallet i den förstnämnda eller konversationen; ty den var hvarken allmän eller med undantag af vår egen lilla grupp, delad i dessa smärre lifliga samtal, hvilka man nästan alltid ser formerade vid ett stort bord. Ehuru vi till en början icke kunde begripa denna i vårt tycke besynnerliga omständighet, kommo vi emellertid sedan underfund med, att denna ätande tystlåtenhet är en ganska allmän sedvana hos Amerikanerna, hvilka åtminstone på värdshusen och ångbåtarna, om icke hemma i sina egna hus, tyckas anse måltiderna liksom ett annat brådskande göromål, hvilket är bäst att sluta ju förr dess hellre, och att man således vid bordet icke bör bruka tungan till annat än att äta, eller, som ordspråket lyder, låta maten tysta munnen.

Då detta, i dubbelt hänseende, lakoniska sätt att äta sig mätt, ändock hvarken hindrade oss från att intaga vårt mål så långsamt, vi funno för godt, eller från att prata så mycket vi behagade, så mycket mindre som icke någon uppmärksamhet fästades derpå, så var den just icke af någon så ledsam natur för oss; och

man kunde i alla fall icke säga mycket derom, då vid ett värdshusbord hvar och en bör i dylika saker få njuta sin frihet. Vi blefvo också snart nog lemnade ensamma vid det stora bordet, då hvar och en, sedan han gjort sin middag, lika stillatigande tog sin hatt och gick sin väg. Som vi emellertid icke hade något så pressant göromål och dessutom voro åtminstone ännu så trötta efter den långa förmiddags-promenaden, att vi hellre önskade i maklighet digerera vår måltid, än genast företaga en ny utflygt, så gjorde vi oss icke så brådtom, som våra bordskamrater. Vi hade likväl icke suttit rätt länge, njutande af den för Engelsmännen så angenäma finalen af middagen, hvilken reducerat bordets inventarier till vinbuteljen, brödkorgen och ost-tallricken, förr än vi påmindes om att afsluta bordets nöjen, genom den mer och mer sig närmande afdukningen, hvilken, börjande nere i andra ändan af salen, kom slutligen så nära, att den äfven hotade vårt lilla territorium. Ehuru likväl ingen mine gjordes att sträcka plundringen ända derinpå, eller beröfva oss någon af våra leksaker, så lemnade vi dem nu sjelfva och tillät med detsamma afdukningen blifva total.

Från den toma matsalen begåfvo vi oss till ett annat stort rum, för att läsa tidningarna; och den, som är fallen för detta slags lektyr, kan här få sitt lystmäte, ty utom utländska avisor och dem från andra större städer i Unionen, finnas icke mindre än åtta särskilda dagblad i NewYork, oberäknadt de tidningar, som utgifvas en eller tvenne gånger i veckan. Hvad som i början i synnerhet fäster en fremmandes uppmärksamhet, är den mängd smärre figurer, hvarmed de flesta af de många anoncerna äro liksom med skyltar behängda; ty utom de små stående eskadrarne af skepp och ångbåtar, hvilka med sina artiklar alltid upptaga hela första sidan af NewYorks-bladen och bevisa den utomordentligt lifliga skeppningen i denna handelsstad, så äro de öfriga sidorna oftast beprydda med smärre trädsnitt af hästar, vagnar, möbler, hattar, stöflor med mera dylikt, som kan medelst en mindre teckning ådraga sig läsarens och köparens uppmärksamhet. Men äfven andra än dylika liflösa ting afbildas framför dessa annoncer: om till exempel en qvacksalfvare behöfver skaffa sig patienter eller en vandrande språkmästare disciplar, så har man genast ett hufvud af en gammal doktor, med en sådan vördnadsvärd peruk och

med en så höglärd mine, att, om konterfejet liknade charlatanen sjelf, så vore det väl värdt att göra honom en visit, blott för att få se det lefvande originalet. Naturligtvis sparas icke ord heller, för att visa värdet och egenskapen af de saker, som utbjudas; och ehuru Engelsmännen gått temligen långt i dylika annonsers författande, så hafva ändock Amerikanerne gått längre, och man skulle nästan kunna säga, att de sednare vid denna sort litteratur begagna sig af ett eget språk, hvaruti adjektiverna "ojemförlig", "oöfverträfflig", "beundransvärd", "excellent", med flera dylika, upphöjda till sin superlativa grad, utgöra snart sagdt stående typer. För vår del kunde vi också icke läsa dessa ibland nog narraktiga annonser, utan att komma ihog Byrons qvicka släng åt den annonserade förträffligheten af Macassar-oljan, då han i "Don Juan", efter uppräknandet af alla goda egenskaper hos hjeltens moder, slutar hennes beskrifning med:

"In virtues nothing earthly could surpass her,
Save thine 'incomparable oil' Macassar!" *

Bland alla andra tidningspapper voro här också affischerna för aftonens spektakel, och der-

* I goda egenskaper kunde ingenting jordiskt öfverträffa henne, utom din ojemförliga olja, Macassar.

ibland utmärkte sig isynnerhet en på ett så ögonskenligt sätt, att den till och med i det dunkla månskenet, vid gårdagsaftonens debarkering, hade från gathörnen ådragit sig vår uppmärksamhet. Det var nemligen stora theaterns affisch, hvarpå öfverst uppe, med tums långa och hälften så tjocka bokstäfver, stod tryckt namnet KEAN, hvarefter allmänheten underrättades, att denne store Engelske aktör nu var anländ till NewYork och spelade i afton Richard III:s rol. Vi hade också icke underlåtit att genast skaffa oss biljetter, för att få se denne märkvärdige aktör uppträda härstädes i sin triumf-rol Richard, och således, på samma gång vi njöte af ett nytt theaterhus med nya aktörer, äfven hafva den ännu större njutningen att se ett af Shakspeares mästerstycken exeqveras af en gammal bekant, som åtminstone på sin tid aldrig blifvit excellerad i dessa roler.

Vi hade också icke väl druckit thé på det redan beskrifna omständliga och öfverflödiga sättet, förrän vi foro åstad i en af de utmärkt lätta och vackra hyrvagnarna uppåt Broadway, till parken och den på venstra sidan deraf liggande stora eller, som han också kallas, *Park-Theater*, till skilnad från *Bowery*- och *Chatam*-

theatrarna, som ligga något längre upp i staden. Salongen är vacker och kan rymma öfver tvåtusende spektatörer, samt var för tillfället nästan alldeles uppfylld. Likasom i Engelska theaterhusen, sitter man här med hattarne på emellan akterna; men så snart ridåen går upp, skulle det icke vara rådligt att behålla dem på, så vida åtminstone någon annan åskådare sitter bakom. Lika litet skulle vi vilja råda någon dam att, lik våra, stänga utsigten för någon olycklig bakomsittande med sina jalousi-lika hattskärmar, ty Amerikanerne, så väl som Engelsmännen, hafva icke någon falsk blygsel uti att vid sådana tillfällen reducera denna del af toiletten till en för sällskapslifvet mera passande enkelhet. Det finnes väl också ingen naturligare eller, man kunde nästan säga, med ägande rätten mera öfverensstämmande åtgärd; och man vet icke, hvilket man hos oss skall mest beundra, antingen den till flathet gränsande artigheten hos våra herrar eller den barbariska oartigheten af våra damer, hvilka med en den trankilaste mine i verlden låta sina förfärliga hufvudbonader sitta på äfven under akterna, och derigenom beröfva sin bakomsittande nästa all den njutning, han åtminstone kan hafva af det ena sinnet, synen, honom likväl

obetaget att draga allt det parti han kan af ett annat eller hörseln. Vi ha för vår del aldrig kunnat vara vittnen till denna qvinnliga grymhet, utan att önska dessa moderna hjeltinnor, med all deras grannlåt, för ögonblicket deporterade — icke till Botany-Bay — utan blott till en Engelsk eller Amerikansk eller Fransysk eller hvilken annan än en Svensk amfitheater, der de åtminstone finge lära sig möjligheten att aftaga hatten, så vida de icke inhemtade några mera passande moder för hufvudbonader i en theater-salong.

Ehuru aftonens och pjesens hjelte uppträdt ett par gånger förut, under sitt nuvarande vistande i NewYork, så visade han sig icke väl på scenen, förrän en generalsalva af handklappningar helsade honom; och antingen det nu var Amerikanernas artighet eller deras dollars, som för tillfället upplifvade honom, så spelade han Kung Richard på ett sådant sätt, att sjelfva dess store författare väl knappast skulle kunnat önska det bättre. Han var också utmärkt väl sekonderad af de andra inhemska aktörerna och isynnerhet af den, som spelte Buckinghams rol; och vi hafva, till exempel, icke på någon större Europeisk scen sett en envigeskamp så väl kämpad, som den, hvilken här slutade Ri-

chards lif, ty den liknade, hvad den borde vara, en strid på lif och död emellan tvenne män, som lärt att föra svärdet, och icke, som man så ofta får se äfven på bättre theatrar, en löjlig simulaker emellan tvenne personer, hvilkas oskicklighet att handtera vapnen endast kan jemföras med fruktan att dermed tillfoga sig någon skada. Man kunde också säga om Kean vid detta tillfälle, att lika väl som han stridde, lika väl föll han, ty han gjorde det åtminstone så, som man ungefärligen kan föreställa sig, att en af striden upptänd och af sin motståndares svärd dödligen sårad man borde göra det. I stället för att, i samma ögonblick han erhåller det farliga såret, lik somliga theaterhjeltar, genast uppgifva andan och kapp-rak falla baklänges på ett sådant sätt, som skulle fallet göra effekt på åskådaren i samma proportion, som det smärtar den arme aktören — kämpar han en stund afmattad och döende, med svigtande kropp, och samlande slutligen hela sin återstående styrka, gör ett konvulsivt utfall, hvilket, lätt pareradt af dess segrande och kalle motståndare, störtar honom framstupa för dennes fötter, der han nu, mera stridande med döden än sin fiende, krampaktigt höjer svärdet, som han icke fäller förr än med lifvet.

Emellan akterna och såsom efterpjes uppfördes åtskilliga divertissementer af dans och sång; och hvad ståndpunkt än den egentliga skådespelar-konsten innehar härstädes, så kan man icke säga, att balletten eller operan hunnit någon serdeles höjd på theatern i NewYork. Vi hafva nemligen aldrig, icke en gång på den minsta småstads-theater hemma hos oss, sett en så anspråkslös dans, eller hört en så medelmåttig sång, åtminstone i dylika representationer, der dessa saker utgöra hufvudsaken, och ännu mindre der de, som här, gifvas endast och allenast för sig sjelfva. Man föreställe sig en stackars ensam flicka, som kommer helt snällt inhoppande på scenen och gör en hop steg med en blyghet och skicklighet, som snarare äro rekommenderande för eleven i en dansskola än solo-dansösen i en ballett. Äfven den beskedliga flickans anständiga kostym och den klena menuett-lika musiken harmoniera fullkomligt härmed; och man skulle verkligen snarare kunna tro sig se en gavott på en barnbal än en pas-de-solo på en theater. Amerikanerne sätta också icke mycket värde på dessa saker, och, utan att hvarken ge tillkänna sitt välbehag eller missnöje, läto de den stackars dansösen genomgå sitt värf, hvarefter hon, lika

anspråkslöst, som hon inkommit, åter hoppade ut ifrån scenen.

Så var det icke med sången, hvaruti åskådarne eller rättare åhörarne togo en lifligare del, ehuru de i vårt tycke hade nästan lika litet, om icke just mindre, skäl dertill, än vid den nyssnämnde dansen. Det var nemligen en som sjöman kostymerad aktör, hvilken kom in och sjöng några kända vis-stumpar på ett sätt, som om det kunde vara rätt angenämt eller, som man säger, artigt att höra af en amatör i ett sällskap, icke var något så ovanligt, att det åtminstone förtjente så mycket handklappningar och ännu mindre de högljudda da-capos, hvarmed hvarje visa åtföljdes. Den stackars sångaren fick också dyrt betala det bifall, han skördade, ty han måste omsjunga sina slagdängor så ofta, att han till slut knappast orkade mera; och Gud vet huru länge man hade ansträngt hans lungor, om icke orchestern, som antingen ledsnat att omspela accompagnementet eller ock hade medlidande med den utmattade, slutligen drog till med "*Yankee Doodle*", eller en munter och af Amerikanerne nästan som folksång omtyckt melodi, hvilken äfven nu hade en ganska god effekt, då, under njutningen af den gamla bekanta trallen, uppmärksamheten

vändes från aktören, hvilken icke lät tillfället gå sig ur händer att smyga sig bakom kulisserna.

Om icke just så synnerligen trakterade af dessa anspråkslösa divertissementer, voro vi ändock på det hela ganska roade af spektaklet och, som man säger, belåtna med vår afton återvände vi omkring klockan tio till vårt hotel, samt voro just i begrepp att anse dagens värf slutade och tiden inne att begifva sig till sängs, då den kända klockans gälla pinglingar åter uppträngde i trapporna och korridorerna. Under förmodan, att härmed gafs något slags tapto eller nattsignal för värdshusets stängande, väckte den icke någon vidare uppmärksamhet å vår sida, och vi hade säkerligen insomnat i okunnighet om hotelets ekonomiska reglemente i detta fall, så vida icke vår tjenstfärdige Hannibal straxt derefter instörtat, med förfrågan, om vi icke hört klockan, som kallade till soupé. Ehuru ingen af oss kände behof af en så sen qvällsvard, beslöto vi ändock att göra ett besök i vårt refektorium, påminnande oss en resandes plägsed att se allt, hvad som kan få ses, om icke just att äta af allt, hvad som bjudes. Vi följde derföre vår svarte uppassare, som blef ganska glad

deröfver, att vi genom hans omtänksamhet icke gingo misste om ett mål; hvilket hade, som han sade, varit en stor skam för det bästa hotelet i staden. Som vi redan beskrifvit en dylik måltid, få vi blott nämna, att de flesta af våra middags- och thé-kamrater rätt hjertligt deltogo i den, och att man likaväl här, som på våra fosterländska soupéer, kunde öfvertyga sig om den höjd, till hvilken vanan mäktar uppdrifva matsmältnings-förmågan hos vårt ädla slägte, eller, som någon vid ett dylikt tillfälle uttryckte sig, att menniskan tåler otroligt.

Följande dagen var vårt fartyg uppkommet på strömmen, och vi gingo derföre genast ombord, för att få våra saker i land. Återseendet af den gamla farkosten, den trånga kajutan och de många medpassagerarne, var både angenämt och ledsamt; och i allmänhet är det en besynnerlig känsla, med hvilken en långväga resande, efter ankomsten till målet och ett kort vistande på stället, för sista gången återser den vehikel och det sällskap, han haft under resan dit. Den är i visst fall nästan lifligare än den, som åtföljer sjelfva ankomsten till det nya stället, ty den rappellerar alla resans tilldragelser och egenheter ännu tydligare genom de jemförelser, som påtvinga sig efter äfven det

kortaste vistande på den fremmande orten. Denna känsla må nu vara antingen behaglig eller motsatsen, så är det nästan ingenting, som så lifligt öfvertygar den resande, att han just nu utbyter en länk för en annan i den ojemna kedja, som sammanhåller dess lefnadsöden. — Men vi skola nu lemna så väl reflexionerna, som fartyget, och det så mycket hellre, som våra koffertar redan äro förda i land och på god väg till tullhuset.

Tullhuset i NewYork är en fyra våningar hög byggnad i hörnet af Wall- och Nassau-gatorna, och då fartyget låg i ändan af den förstnämnda, eller vid den så kallade *Coffee-House-Slip*, så hade vi icke långt att gå, för att komma dit. Ehuru tullhus i allmänhet väl äro de mest tråkiga byggnader för en resande, eller åtminstone bland de ställen, hvilka minst kunna göra anspråk på att bli angenämt ihogkomna under en resa, så kunna vi icke låta bli att med nöje omnämna NewYorks *Custom-house*, såsom på samma gång ett verkligt mönster för alla tullhus i verlden, åtminstone hvad den resande beträffar, och mycket olika de flesta andra visitations-inrättningar. Vi behöfde nemligen icke mera än förklara, det vi icke voro komne till Amerika med handelsvaror, och att

våra koffertar icke innehöllo annat än våra egna klädespersedlar, samt derpå aflägga en kort ed med 'finger på bok' — hvaremot våra saker fingo passera helt ostörda och utan att underkastas den plågande upprifningen samt ännu värre hopläggningen af de förargligaste kammartjenare i verlden, några brådskande tullvaktmästare.

Efter att på detta ovanligt lätta sätt hafva sluppit igenom visitationens skärseld och derefter bringat sakerna till vårt temporära hem, voro vi färdiga till den exkursion, som var bestämd för dagen och hade för ändamål vestra hamnen långs Hudson, Statsfängelset och de öfra, mindre bebodda delarna af den vidlyftiga staden. Till den ändan började vi promenaden på samma ställe som gårdagen, eller vid Batteriet, hvarifrån den öfver två mil långa Washington-gatan löper parallelt med flodens strand eller, med undantag af en krökning midt på den, nästan alldeles snörrätt. Ehuru den till en början är för denna delen af hamnen alldeles det samma, som South-Street är för den andra, eller en riktig hamngata med hus på ena sidan och tilläggnings-bryggor på den andra, så förlorar den snart denna egenskap genom en utböjning af stranden, hvilken ger plats för några qvarter, på andra sidan om hvilka den så kallade Vestergatan

löper långs med vattnet och parallelt med den förstnämnda. Bland den mängd små tilläggnings-kajer, hvilka, i likhet med de redan beskrifna på East-River, utlöpa vinkelrätt från dessa gator, utmärka sig i synnerhet de, som under namn af *Albany-Basin* och *Corporation-Docks*, formera de mest nyttjade lossnings- och lastnings-platserna. Så väl dessa, som alla de andra skeppsbryggorna på denna sidan af staden eller vid Hudson, begagnas emellertid blott af fartyg, som trafikera inrikes, då deremot den vid East-River liggande hamnen är bestämd för den utrikes sjöfarten. Detta gör också, att man här får se en mängd ångbåtar af nästan alla möjliga sorter och storlekar, från de fregatt-lika ångskeppen emellan Albany och NewYork, till de små ångfärjorna emellan staden och den gent öfver liggande stranden. Det finns väl också intet ställe på hela jordklotet, hvarifrån man kan få skåda en sådan mängd genom ånga framdrifna farkoster, som från dessa vestra hamngator i NewYork; och under de mera lifliga sommarmånaderna lärer det vara en bokstaflig sanning, att ingen minut på dagen framflyter, på hvilken icke denna hamns vattenyta oroas af något vattenhjuls skoflar.

Sedan vi passerat en nästan oräknelig mängd af de ofvannämnda små tilläggnings-bryggorna, mer och mindre omgifna af så väl seglande som paddlande fartyg, anlände vi slutligen till ändan af Vestergatan, hvilken slutar vid den så kallade *Nort-Fort*, eller en liten på pålar utbyggd förskansning, som ligger nära halfannan mil från Batteriet, hvarest denna, eller rättare Washington-gatan, börjar. Genom en kort tvärgata återkommo vi till den sistnämnda, hvilken ännu en mil längre löper upp långs stranden af Hudson, från hvilken den likväl är skild genom de ända ner till vattnet gående qvarteren, så att man hädanefter endast ser den sjölika floden genom de korta men breda tvärgränderna, af hvilka denna gata i räta vinklar afskäres. Slutligen uppkomna nära till ändan af denna långa och vackra gata, som slutar sig i en liten inböjning af floden, voro vi midt för det märkvärdiga Statsfängelset, hvilket upptager ett helt qvarter mellan Hudson-floden och Washington-gatan.

Genom en med dubbla jernstaket försedd port, på midten af den öfver två manslängder höga muren, inkommer man på en stor fyrkantig gård, på hvilken ligger en tre våningar hög gråstensbyggnad med jerngaller för fön-

stren. I hörnen af den omgifvande muren, hvilken är så bred, att vaktkarlen kan promenera på parapeten, stå små vakttorn, till hvilka de der postande soldaterne uppkomma medelst trappor på yttersidan af muren. Utom det nyssnämnde stora huset, hvilket är det egentliga corps-de-logiet för det fångna herrskapet, jemte de derifrån dragna flyglarna i samma försäkrande stil, finnas tvenne stora fristående byggnader på gården, som endast äro inredda till arbetsrum för ställets invånare. I dessa sednare arbetade nu fångarne, hvart och ett handtverk i sitt särskilda rum, med endast en uppsyningsman eller så kallad assistent för hvarje verkstad. Denne sednare bör således icke allenast vara en säker person, utan äfven kunnig i det handtverk, hvaröfver han har uppseende. De olika arbetena voro kardning, spinning, väfning, borstbindning, skomakeri, tunnbindning, smide och timmermans-arbeten. Fångarne voro klädda i yllna randiga kläder, hvarpå färgerna variera för dem, som flera än en gång blifvit dömda till detta fängelse-straff. Den största tystnad rådde öfver allt, och, utom det oundvikliga bullret från sjelfva arbetet, hörde man icke det ringaste ljud, hvilket, sammanlagdt med så väl den yttre snyggheten hos fån-

garne, som den totala bristen på kedjor, gördlar, hals- och armband, samt allt hvad de der tunga granlåterna heter, gjorde, att man snarare tyckte sig vara i en med flitiga arbetare besatt verkstad, än i ett arrestrum för häktade brottslingar.

Hvad som gör denna snart sagdt otroliga sak här möjlig, är så väl den hos fångarne rådande öfvertygelsen, att all flykt härifrån är omöjlig, som äfven hoppet att genom ett flitigt och ordentligt uppförande, förr eller sednare, antingen blifva befriad härifrån, eller åtminstone komma i åtnjutande af en mängd smärre förmåner, hvarmed styrelsen har rättighet att uppmuntra dem, likasåväl som den äger att i motsatt fall extrajudicialiter bestraffa dem. Alla qvinspersonerne arbeta i särskilda rum, äfvensom de yngre brottslingarne, af hvilka de, som äro i behof deraf, till och med undervisas i läsning och skrifning. Om man dertill lägger, att de dagligen undfägnas med trenne så tillräckliga och välsmakande måltider, att mången handtverkare hos oss får vara nöjd med betydligt sämre, så kan man icke neka, att detta missdådare-sällskap i många hänseenden framlefver ett ganska trefligt lif, åtminstone jemfördt med deras transatlantiska

vederlikars, och att, om å ena sidan menniskovännen gläder sig öfver att i denna straff-inrättning se ett lofvärdt bemödande, att icke allenast göra brottslingen oskadlig för samhället, utan äfven söka förbättra honom, så kan man icke underlåta att å andra sidan misstänka, det man genom detta lindriga fängelse icke tillfyllest löst det kanhända svåraste af alla filantropiska problemer.

Så väl Regeringen, som statens dåliga medlemmar hafva också redan kommit underfund härmed, och på samma gång NewYorks *State-Prison* blifvit så, om man får så kalla det, populärt, att man till och med begått mindre brott, blott för att få göra en längre eller kortare sejour derstädes, så har man varit betänkt på att inrätta ett annat svårare statsfängelse, längre upp på Hudson-floden, till hvilket, så väl som till de olika systemerna, man följer i Förenta Staterna vid gröfre missdådares behandling, vi skola längre fram och mera på sitt ställe återkomma.

Från detta, nästan i slutet af de bebodda qvarteren af den tillvexande staden, liggande ställe styrde vi nu vår kosa rakt i öster, för att komma till ett annat publikt etablissement, som ligger på andra sidan af staden eller rät-

tare ön, det på stranden af East-River belägna Fattighuset *Belle-Vue.* Vi hade således att promenera nära tvänne mil, till större delen öfver de ännu obebyggda hustomterna, hvilka, om de icke voro hvarken så angenäma eller beqvämliga att passera, som trottoirerna på de redan bebodda gatorna, åtminstone hade ett eget besynnerligt intresse, då man eftersinnade, att dessa toma fält troligen innan kort skulle förvandlas till lika väl bebygda och befolkade qvarter, som de redan passerade af den sig hastigt utvidgande staden. De voro också redan planerade och utlagda i qvarter, medelst breda så kallade Avenuer, afskurna i räta vinklar genom smalare tvärgator, allasammans utmärkta med i hörnen nedslagna pålar, på hvilka gatornas numror voro tecknade. På detta sätt räknade vi icke mindre än nio storgator eller avenuer, alla löpande parallelt med hvarandra, långs ön och i linie med Broadway, hvars bredd de också innehafva, samt öfver trettio mindre tvärgator. Då denna embryostad upptager öfver en tredjedel af hela nuvarande NewYork, så skulle man kanhända tycka, att man gjort sig något för stora förhoppningar på denna blomstrande stads utvidgning, men — utan att i detta hänseende äga

fullt upp så sangviniska åsigter, som de patriotiska Amerikanerne, hvilka påstå, att deras NewYork inom ett halft sekel skall öfverträffa alla städer i gamla verlden — så finnes väl intet ställe på hela jordklotet, som, så väl för sitt läge, som för dess redan visade hastiga tillvext, så mycket rättfärdigar anticipationer på en kommande betydlig förstoring.

I nordöstra hörnet af denna tillämnade del af staden liggger Belle-Vue, en fyrkantig inhägnad, hvars ena sida bildas af East-River. Stället gör skäl för sitt namn, så väl för den vackra utsigten härifrån öfver floden, som äfven för dess vackra trädplanterade omgifningar. Det påstås också vara det helsosammaste stället på hela ön Manhattan och var i fordna tider begagnadt såsom ett hospital under gula febern. Förnämsta byggnaden, som har façaden åt floden, uppfördes år 1811, och är tre våningar hög med öfver tvåhundra fots längd, samt formerar sjelfva boningshuset för de fattiga. Bakom detsamma ligger ett lika högt, men ej så långt hus, hvilket är inredt till arbetsrum, och på hvar sin ända om detta tvänne mindre byggnader, utgörande sjukhus, det ena för karlar och det andra för qvinnor. Dessutom finnas några smärre hus, af hvilka ett är inredt

till skolrum för de härvarande fattiga barnen. Det torde vara öfverflödigt att orda mycket om hållningen, den synbara snyggheten och trefnaden vid detta NewYorks fattighus, i synnerhet så nära beskrifningen på ett af dess fängelsen, då man någorlunda bör kunna sluta till det ena efter det andra. Vi skola derföre blott tillägga, att denna menniskovänliga inrättning hyste öfver femtonhundra fattiga, hvaribland nära tredjedelen var barn, samt kostade staten i underhåll förlidet år omkring hundratusende piastrar.

Nära bredvid detta vackra fattighus och inom Belle-Vues ägor ligger äfven ett correctionshus för mindre brottslingar, eller det så kallade *Penitentiary*. Detta består af ett stort trevåningshus, i samma stil som det förstnämnda, men med jerngaller för fönstren. En mur tvärs igenom huset delar det i tvänne lika delar och skiljer den maskulina delen af dess invånare från den feminina. För närvarande befunno sig något öfver trehundra personer härstädes, hvilka tillhöllos åtskilliga strängare arbeten, hvaribland må nämnas den, som man påstår, för dylika dagsverkare särdeles uppmuntrande exercisen med trampqvarnen. Äfven användas dessa, som vi kalla det, Correctioni-

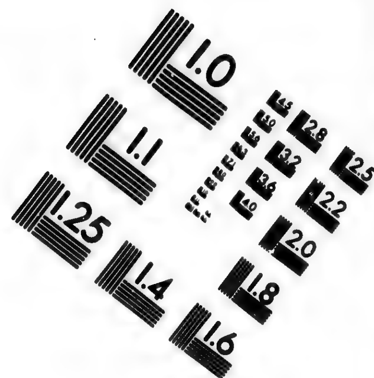
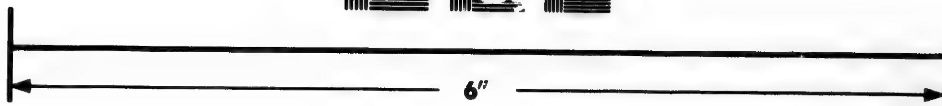

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

ster — en besynnerlig benämning, men som låter nästan lika bra som många andra titlar och skulle väl i nödfall kunna passera för en sådan — till yttre allmänna arbeten; och har en stor del af de omnämnda avenuerna och tillämnade gatorna blifvit planerade af detta arbetsamma herrskap.

Efter att vederbörligen hafva inspekterat dessa båda inrättningar, hvilka, ehuru olika, ändock styras af samma tjenstemän, började vi vår återresa och, följande de vackra bugtningarna af East-River, styrde söder hän tillbaka till de mera bebodda delarna af staden. Vi kommo också, efter nära en mils dylik promenad, till de qvarteren, hvilka genom sina tunnsådda hus och långa stakett vanligen utmärka malmarna till en stad, men som här skulle kunna kallas vedett-positionerna för den framträngande befolkningen. Snart blefvo inhägnaderna kortare och husen tätare, till dess de slutligen sammanträngdes till ordentliga husrader, på samma gång vägarne emellan dem började förvandla sig till stenlagda gator. Ungefärligen på denna punkt af den framskridande staden och vid en liten utböjning af stranden, ligger ett stort skeppsvarf, hvilket i visst hänseende kanhända är den märkvärdigaste privata

fartygsfabrik i hela verlden. Här hafva nemligen blifvit byggda krigsskepp för de flesta af de Syd-Amerikanska republikerna, för Grekerna och äfven för Spaniorerna. Här låg just nu en svår korvett, vid namn *Bolivar*, som för några år sedan blifvit byggd för Colombias räkning och som under den tid, den var i nämnde Republiks tjenst, tog en annan korvett, *la Ceres*, äfven byggd härstädes korrt förut och på samma bädd, för Spaniorernas räkning. Man ser således, att härvarande varfägare iakttaga den strängaste neutralité och fråga alldeles icke efter sina kunders politiska stridigheter, blott de få sin vara betald; och vi äro öfvertygade, att man här skulle åtaga sig beställningar till och med för Engelska flottan, så vida dessa farliga rivaler på det våta elementet skulle finna sin uträkning i att anlita de Amerikanske byggmästarne.

Något längre ner på den nu med hvarje steg lifligare stranden möttes vi af ett föremål, som på sitt sätt var lika märkvärdigt, som det i alla fall hör till de mest sällsynta, nemligen ett stort tremastadt skepp med full tackling, underslagna segel och på rårna arbetande besättning — stående helt och hållet uppdraget på land. Det var nemligen en reparationsbädd,

eller, som det här kallas, torr docka, på hvilken fartygen genom en sinnrik mekanik upphalas på land. Denna sak är väl i sig sjelf hvarken så ovanlig eller märkvärdig; men hvad som här till en viss grad gör den båda delarne, är att, då man på andra ställen vid dylika tillfällen söker att, så mycket möjligt är, lätta fartygets tyngd, eller åtminstone befria det från dess tackling och öfriga tunga inventarier, så hade man här alldeles icke brytt sig om ett dylikt besvär, utan stod fartyget här så klargjordt och utrustadt, som om det just nu inkommit i hamn. Det förhanden varande arbetet med seglens beslagning efter deras torkning, och de från masterna vajande flaggerna, hvarmed förmodligen firades någon fartygets högtidsdag, gjorde detta skådespel ännu märkvärdigare; och det såg verkligen ut, som om hela skeppet hade kommit direkte från sjön och med ens uppseglat på bädden. En af vårt sällskap kunde också icke afhålla sig från att fråga, om man lossat lasten ännu; och verkligen förtjente icke hela tillställningen denna ironiska fråga, ty om, å ena sidan, den vackra mekaniken, med hvilken några hästar kunde uppdraga ett stort skepp på land, förtjente en berömmande uppmärksamhet, så var detta icke

fallet med åtgärderna vid sjelfva fartyget, på hvilket man lemnat qvar så många och stora tyngder, hvilka, om de just icke betydligt skadade det på land så försvagade skrofvet, åtminstone onödigtvis ökade en tyngd, som i alla fall var tillräcklig, för att visa det sköna af hela upphalnings-idéen.

Sedan vi en stund betraktat samt till och med, för singularitetens skull, varit om bord på det landseglande skeppet, hvilket blott behöfde en liten reparation på sin kopparförhydning, vände vi både varfvet och East-River ryggen, samt begåfvo oss genaste vägen tillbaka till vårt värdshus. Den vidsträckta promenaden, hvilken säkerligen uppgått till femton eller sexton mil, hade också upptagit så stor del af dagen, att det redan började skymma, då vi inträdde i City-Hotel, och den stora matsalen var således tom samt det långa bordet redan afdukadt. Som vi emellertid hade mycken lust att äta middag, då vi icke smakat något sedan frukosten, så meddelade vi denna önskan åt mannen vid Baren, och efter ett ganska kort väntande blefvo vi serverade med en måltid i ett mindre rum, der vi hvarken saknade det stora tigande bordsällskapet, eller hotades med någon förtidig afdukning. Samtalet gick också

lika muntert och ogeneradt, som buteljen fick vederbörligen genomgå sin orbita; och välgångs-skålarne voro så mycket uppriktigare, som de vexlades emellan vänner, hvilka troligen aldrig mera råkades så här tillsammans, då morgondagen skulle upplösa det lilla res-sällskapet, af hvilket en afgick till Södra Amerika, tvänne med paketen till Europa, och den fjerde norr ut med ångbåten på Hudson floden.

KAPITLET III.

RESA PÅ HUDSON FLODEN.

Man må vara huru mycket som helst van vid resor, så är ändock ganska sällan lemnandet af ett ställe, der man uppehållit sig några dagar, oåtföljdt af ett visst otrefligt brådskande, hvilket vanligtvis står i förhållande till den mer eller mindre tidiga afresan. Ehuru uppassaren hade eldat och upplyst våra rum en timme förr än vanligt, fordrades det ändock en viss skyndsamhet, för att medhinna alla de olika bestyren med klädsel, inpackning, frukost, räkningens betalning och allt hvad de många förrättningar heta, som åtfölja en resandes afresa från ett värdshus. Sedan allt detta var i vederbörlig ordning, den sista handtryckningen gifven åt de förra reskamraterna, mannen vid Baren i förbifarten helsad med anhållan att i förvar taga de lemnade sakerna,

en del af Broadway och hela Courtland-Street passerad med en fart, som nästan vidöppnade den efterföljande Hannibals stora respirationsventil — befunno vi oss något före klockan nio, eller just som fartygets klocka ringde första gången, om bord på den afgående ångbåten Constitution.

Det är få uppträden, som äro roligare att betrakta, än afgåendet af en stor, med många passagerare uppfylld ångbåt — det förutsatt likväl, att man sjelf icke har någon verksammare rol än den att, stående vid sin kappsäck, helt trankilt kunna betrakta det lifliga spektaklet. Under det fartygets däck jemt befolkades med brådskande personer, i hvilkas fysionomier man kunde läsa tillfredsställelsen öfver att redan hafva passerat den fatala landgångsplankan, syntes deremot andra komma ilande utför kajen med en uppsyn, lika tydligt tillkännagifvande farhågan att komma försent. Längs fartygets sida fortgick emellertid den jemna långningen af koffertar, askar och kappsäckar, och det högljudda skriket emellan de aflemnande och emottagande accompagnerades jemnt af det hesa vrålandet från den genom skorstenen utrusande ångan, hvilken understundom öfvergick till häftigare rytningar, liksom

tillkännagifvande det ofantliga sjödjurets otålighet att vänta längre och hotande de dröjande med ett snart uppspringande. Under tiden promenerade kaptenen på ena hjulhuset; och, delande sin uppmärksamhet emellan de embarkerande passagerarne och observerandet af sin klocka, gick han der med en mine, hvaruti förnöjelsen öfver den betydliga laddningen blandades med omsorgen att passa på rätta ögonblicket för hela skådespelets förändring. Slutligen gaf han den väntade vinken; skeppsklockan lät höra sina gälla klämtningar; landgången inrycktes; vrålandet upphörde i skorstenen; vattenhjulen började sitt plaskande; och med detsamma skilde sig den ofantliga machinen från land och begynte med tilltagande hastighet ila ut åt sjön.

Snart voro vi också i full fart, och det präktiga skeppet simmade, lik en stolt svan, på den jemna vattenytan, hvars små motsträfvande vågor icke engång förmådde gifva det någon rörelse, utan försvunno vanmäktigt i de tvänne höga dyningsraderna, som vattenhjulsskoflarne uppkastade på båda sidor om det forssande kölvattnet. Solen sken klart på den höga molnfria himmeln, och en svag nordlig luftström dref den mörka röken från skorstenen

rakt akter ut, liksom för att, i denne motsatta direktion med skeppets, visa, huru litet denne farkosts rörelser berodde af vinden. Man hörde icke heller detta dofva susande genom tacklingen, hvilket vanligen åtföljer farten med ett seglande fartyg, ty här ombord funnos hvarken master eller segel, och vindens agerande derpå skulle i alla fall hafva blifvit döfvadt af det jemna plaskandet från vattenhjulen, hvilkas skoflar nu slogo en riktig hvirfvel på vattnet, hvilken visserligen, lik all dylik musik, är något monoton i längden, men icke desto mindre ganska behaglig, då den, som nu, bevisade den starka farten af ångbåten.

Det var, med ett ord, en den angenämaste fart, man kunde tänka sig, och nöjet af att flyga åstad så der ifrån den lifliga hamnen uppåt den sköna flodens leende stränder minskades icke genom det lika talrika som obekånta res-sällskap, hvaraf däcket var uppfyldt. Tvärtom bidrog den nära omgifningen af ett par hundrade alldeles fremmande personer snarare att öka det behagliga, nästan drömlika tankespel, hvaruti det så till alla delar riktigt nya skådespelet försatte den resande. Under det sinnena så frikostigt undfägnades med öfverallt nya föremål, kunde nemligen icke inbill-

ningen vara overksam, utan sväfvade fram och tillbaka emellan de nu betraktade scenerna och de förut sedda, samt, efter en fåfäng jemförelse dem emellan, stadnade i ett slags drömmande njutning af det närvarande. Denna känsla är lika svår att riktigt beskrifva, som den troligen ofta erfares af resande i fremmande länder, och de ögonblick, man öfverlemnar sig åt detta imaginationens spel, höra icke till de minst behagliga i ett vandrande lif.

Just som vi, lutade öfver relingen, läto oss som bäst hänföras af dessa angenäma fantasier, uppväcktes vi derifrån af en liten ringklockas pinglingar, hvarmed en skeppspojke tillockade sig allmän uppmärksamhet, efter hvilken han underrättade passagerarne, att kaptenen väntade dem i sitt kontor, för att emottaga deras biljetter eller betalning. Vi kallades sålunda från vår mediterande overksamhet till ett närmare deltagande i förhandlingarne inom relingarna; och sedan vi afbördat oss den anbefallda skyldigheten, började vi något närmare betrakta den märkvärdiga farkost, hvarpå vi befunno oss.

Oaktadt det redan nämnda stora antalet af passagerare, var det ingen trängsel på däcket och ännu mindre någon svårighet att förflytta

sig till hvad punkt deraf, man önskade, ty här funnos hvarken några platsen upptagande vagnar eller packlårar, och man såg icke en gång några koffertar eller kappsäckar, hvilka genast vid ombordkomsten undanstufvades i särskilta dertill inrättade rum på däcket. Utom sjelfva hjulhusen på sidorna, hvilka voro förlängda för hyttor både för och akter, finnas tvänne stora byggnader i midten af däcket, nemligen damernas kajut och machinhuset, emellan hvilka stod en tredje mindre, hvaruti kaptenen hade sin expedition. Då dam-salongen är betyligt smalare än sjelfva fartyget, men taket derpå till lika bredd med relingarne, så formeras derigenom icke allenast tvänne rymliga gångbord på sjelfva däcket, hvarest man promenerar fredad för regn, utan äfven ett annat däck öfver detta, hvilket sträcker sig öfver hela aktra hälften af fartyget. Genom ledstänger, stolar och soltält har man också af detta öfra däck gjort en tredje våning, hvilken så väl för den större rymligheten, som den friare utsigten, bör under den varmare årstiden vara mera behaglig än de nedra. Lika högt med detta öfra däck och ofvanpå det förom liggande machinhuset står rorgängaren, nästan midt i fartyget och skild från passagerarne, samt inne-

har således i dubbelt hänseende den bästa platsen för styrandet af denna sort fartyg.

Förom damernas kajut och under samma tak är nedgången till herrarnes; och utför en polerad mahogny-trappa, belagd med matta, nedkommer man genast i en sal, som upptager nära ena hälften af det hundra-femtio fot långa fartyget. Vid de twänne mahogny-borden, som stå på sidorna af detta rum, hvilket äfven nyttjas till matsal, kunna öfver hundra personer serveras, och i de dubbla raderna af sängar, som följa fartygets sidor, kunna hälften så många sofva, utan att underkastas den abominabla inqvarteringen i syskonsäng. Att sängarne äro snyggt uppbäddade, synes så mycket bättre, som dagsljuset måste genom dessa små sängkamrar passera från de i skeppssidan sittande fönstren till den stora salongen, hvilken dessutom upplyses af sjelfva kajutfönstren på akterspegeln. Allt träarbetet utgöres af mahogny, der det är mörkt, samt af en sort hvit qvistig lönn, kallad *Birds-eye Maple*, på de ljusa ställena; och för öfrigt bidraga de glänsande messingsbeslagen, sängarnes hvita piqué-täcken och de bjerta golfmattorna att göra detta stora rum så gladt och trefligt som möjligt.

Genom en kort gång kommer man från aktra kajuten genast in i den främsta, ty då ångpannan, äfvensom den större delen af machinen, är ofvan däck, så upptager sjelfva machinrummet ett obetydligt rum, under det nästan hela fartygets corpus under däck är upplåten till passagerarnes herbergerande. Denna försalong är också nästan lika stor med den nyss beskrifna och kan rymma ännu flera sofvande gäster, då här finnas trenne rader sängar öfver hvarandra. För öfrigt är den nästan i samma smak; och den största skilnad, man kan finna i dessa båda rums möblering, är den långa, i taket synliga ångpannan, hvilken, hvilande på däcksbalkarna, sträcker sig öfver nästan hela salongen och, ehuru naturligtvis träbeklädd, skulle kanhända af mången kunna anses för en allför stor och äfventyrlig sängvärmare.

En trappa längst akterut i aktra kajuten leder upp till damernas salong, hvilken väg begagnas af dessa, då de nedkomma till måltiderna, ehuru den egentliga utgången från deras rum annars är på däck. Denna fruntimmernas kajut är väl, på det hela taget, inredd på samma sätt som herrarnes, men något präktigare genom stora speglar och siden-gardiner, samt dessutom gladare till följe af sitt högre

läge och större fönster, genom hvilka man har en friare utsigt öfver farvattnet och de ställen, som passeras.

Emellertid hade vi aflägsnat oss så mycket från den lemnade hamnen, att vi redan hade utbytt de lifliga, välbebyggda stränderna af NewYersey och ön, hvarpå NewYork är belägen, för de mera kuperade landskapen, hvilka visa sig längre upp på floden. Det första märkliga föremål, som ådrager sig fremlingens blickar, är den höga klippraden på venstra sidan, hvilken, under namn af Pallisaderna, reser sig på sina ställen alldeles lodrätt upp ifrån vattnet, stundom till en höjd af öfver femhundrade fot. Denna branta klippvägg börjar åtta mil från NewYork och sträcker sig öfver tjugo mil längs Hudsons strand, under det man på andra sidan har de leende stränderna af ön Manhattan och landskapet WestChester, hvarest skogbevuxna backar, fruktbara dalar och täcka landthus ligga i ett ständigt och rikt omvexlande.

Innan vi hunnit till ändan af den nyssnämnde ön, började fartyget så smånigom nalkas dess strand, för att landsätta en passagerare vid ett litet ställe, kalladt Manhattanville. Sedan så väl besättningen som passagerarne

blifvit genom skeppsklockan underrättade, att vi nalkades ett landningsställe, äntrade genast tvänne matroser ut i båten, som hängde under sina dävertar på styrbords låring, eller den sidan, som låg åt land. En lång och tjock fånglina manades nu från båten in på däck, hvarefter farkosten firades i sjön och upphalades till fallrepstrappan, der den afgående, jemte sin kappsäck, embarkerade. Emellertid framilade fartyget med en ganska obetydligt minskad fart, och då dess bog hunnit nästan midt för bryggan, satte båten af, och under de förenade krafterna af roret och den från fartyget erhållna farten sköt den snedt mot land, dit han icke förr hunnit, än fånglinan ombord alldeles lössläpptes. Den afgående upphoppade nu genast på bryggan, under det tvänne andra tillkommande passagerare embarkerade, och deras saker hade icke väl gjort samma brådskande manöver, förrän en af matroserna gaf ett tecken, hvarpå den ombordvarande ändan af fånglinan genast kastades omkring en jernvals på däck, hvilken drefs omkring genom en utvexling från vattenhjuls-axeln. Snart tog linan styft, och nu ilade den släpade båten från bryggan efter fartyget med en hastighet, som innan korrt bragte honom till fallrepstrappan,

oaktadt fartygets försprång och egna fart, hvilken fortfor nästan oförminskad. Passagerarne med sina saker hade knappast väl hunnit upp på fartygets däck, förrän båten återigen upphissades med tillhjelp af det nyssnämnde vindspelet; och hela denna affär upptog knappast så mycken tid, som fordras för att berätta den.

Om man å ena sidan måste beundra den stora skicklighet och det sanna sjömanskap, hvarmed dessa landnings-manövrer verkställdes, så kunde man deremot icke låta bli att beklaga sådana passagerare, som icke ägde antingen nog vana, eller tillräcklig trankilite, för att utan en förlåtlig rädsla deltaga i dylika knapphändiga tilläggningar. Det finnes visserligen en förordning, som ålägger ångbåts-kaptenerna att vid dessa tillfällen stadna machinen; men då det emellan NewYork och Albany icke finnas mindre än trettio särskilda tilläggningsställen, så skulle derigenom upptagas en tid, hvilken desse competerande herrar anse mycket mera värd, än den olägenhet, passagerarnes rädsla vid dessa tillfällen möjligen kunde förorsaka dem.

På detta snart sagdt ostörda sätt ilade vi, med en fart af omkring åtta mil i timmen, uppför den breda floden, hvars ström icke är

starkare, än att tidvattnet eller rättare ebben kännes ibland ända upp till Albany. På hela första tredjedelen af denna väg, eller ända till femtio mil från NewYork, är Hudson aldrig under en mil bred; men på sina ställen vidgar den sig så betydligt, att den antager utseendet af en lång och smal fjärd, hvilket isynnerhet är fallet vid de så kallade Tappan- och Haverstraw-Bays, der den är ända till fem mil bred. Under tiden har man en fri utsigt så väl uppåt floden, hvilken sträcker sig nästan alldeles rakt i norr och söder, som äfven öfver dess stränder, af hvilka likväl den till venster är af ett något högre och stelare utseende än den högra, som nästan oafbrutet undfägnar blickarne med dessa trefliga och varierande vuer, som ett något kuperadt, väl odladt och tätt bebygdt landskap endast kan bjuda. Detta är den allmänna karakteren af Hudsonfloden ända upp till de så kallade Högländerna eller Fishkill-bergen, som börja fyratio mil från New-York och redan på afstånd med sina mörka skogbeväxta toppar och skarpa profiler låta den resande ana, att han snart får se en större och sublimare natur, än den floden hittills ägt.

Vid Verplanks-Point, en liten fästning, hvilken, tillika med en midt öfver liggande

skans, kallad Stoney-Point, fordom försvarade södra ingången till dessa *'Highlands'*, ankommer man till denna, som man skulle kunna kalla det, andra afdelning af Hudson. Scenerna börja också på samma gång förändra sig, och i stället för de nyss passerade breda ljusa fjärdarne med sina glada stränder, sammanränges floden genast till hälften af sin vanliga bredd, och dess mörka vattenyta tyckes vara ändå smalare genom skuggorna från de höga bergen på båda sidor, hvilka tyckas vara tre om icke fyra gånger så höga, som de förut sedda Pallisaderna. Ju längre upp man kommer, dess rikare hopa sig de sköna bergspartierna på hvarandra, och man passerar slutligen genom en verklig mosaik af de mest pittoreska vuer, som kan hända någon flods stränder kunna uppvisa och som i sin oändliga variation äro lika omöjliga att beskrifva, som de äro angenäma att betrakta. Klippor brutna i de mest fantastiska former, skogbeklädda berg skilda från hvarandra genom kala bråddjup, lodrätt utskjutande bergsuddar, djupa mörka vikar, låga buskbeklädda uddar, kala upphöjda slätter, dystra inslutna dalar, höga bergspetsar, branta stenväggar, öfver vattnet hängande klippmassor speglande sig i floden: med ett ord, här finnes

nästan hvarje form, som inbillningen kan tänka sig vid målningen af en äkta romantisk skön bergstrakt. Till dessa naturliga drag i taflan komma äfven accessoirer af konsten, hvilka fullkomligt harmoniera med den vilda och dystra karakter, som råder öfver det hela. En mängd ruiner af så väl större fästningsverk, som mindre förskansningar, ligga nemligen här och der strödda ibland klipporna, och hvar och en af dem har sin egen berättelse om någon af de blodiga scener och djerfva handlingar, som utfördes på denna ofta begagnade strids-theater under revolutionskriget.

Nästan i hjertat af dessa genom natur och konst så väl befästade Högländer, hvilka under tjugo mil utgöra Hudsons stränder, ligger den märkvärdiga positionen WestPoint, som under nyssnämnde krig en så lång tid utgjorde Amerikanska högqvarteret. På en brant bergsudde till venster, som ofvantill formerar en liten plan, tvåhundrade fot öfver vattenytan, ligger en mängd hus, hvilka för närvarande utgöra Förenta Staternas Krigsakademi — hvarom mera framdeles — och fyrahundrade fot ännu högre upp bland de skrofliga klipporna ligger den egentliga fästningen Fort Putnam, nu i ruiner, men fordom dominerande både floden

och dess bägge stränder. Denna starka position, på en gång tryggande Independenternas occupering af Högländerna och hindrande kommunikationen på Hudson för Engelsmännen, hvilka då innehade landskapen vid denna flods källa och mynning, var således af lika mycken vigt för det ena partiet att försvara, som för det andra att eröfra; och bland de många historier från denna, för Amerikanerna så hedrande, period är det ingen, som de med mera bereddvillighet berätta för fremlingen, än det misslyckade försöket å Engelsmännens sida, att genom förräderi åtkomma en fästning, hvilken de så länge förgäfves sökt med vapen bemäktiga sig. Då de flesta omständigheterna vid denna tilldragelse, men i synnerhet det sorgliga slutet derpå, ännu i denna dag äro så olika bedömda af de båda nationerna, skola vi här omtala, hvad man ombord på ångbåten, under passerandet af WestPoint, berättade oss om denna i många fall intressanta händelse.

I medlet af år 1780 innehade Engelsmännen NewYork och Quebeck, jemte en del af närliggande landskaper, under det Amerikanerne occuperade Högländerna emellan dem. Vid denna tid anlände en Fransk armé till Rhode-Island, och i stället för att uppgifva ett före-

tag, som nu blef ändå mera fruktlöst, ansträngde den Brittiske Generalen i NewYork alla krafter att fördrifva Independenterna från bergen och dymedelst öppna en kommunikation på Hudson med Canada. Kort förut hade befälet öfver WestPoint blifvit af Washington lemnadt till General Arnold, en man med både talanger och mod, men som snart visade, att dessa goda egenskaper icke äro tillräckliga för Kommendanten i en fästning. Han missbrukade nemligen detta stora förtroende, och lika väl vetande, att den position, han kommenderade, var sjelfva nyckeln till Högländerna, som att Engelsmännen kunde betala dylika nycklar, gjorde han genast anbud till General Clinton, hvilka denne icke var sen att lyssna till. En korvett, *'the Vulture,'* afsändes genast från Engelska högqvarteret, på hvilken Generalens Adjutant, Major André, uppseglade på Hudson ända till Haverstraw-Bay, der bergstrakten börjar. Denne André, en ung, utmärkt bildad och af hela armén mycket omtyckt officer, var nemligen befullmäktigad att underhandla med Arnold och väntade nu ombord på fartyget den båt, som skulle föra honom vidare på denna för honom så olyckliga expedition.

Arnold hade emellertid, under pretexten att börja en underhandling med Engelske Generalen, förmått en vid floden boende farmer, vid namn Smith, att sända en båt till det Engelska krigsskeppet, för att derifrån föra den person, med hvilken han i detta ämne skulle samtala, till den utsatta mötesplatsen. Denna var en tät furuskog på vestra stranden af floden, vid foten af ett högt berg, kalladt Long-Clove, emellan WestPoint och StoneyPoint. Under skygd af en mörk september-natt fördes också André, obemärkt af de Amerikanska posterna, förbi den sistnämnde fästningen och landade ganska riktigt vid det omnämnde stället, der han redan fann Arnold för sig. Denne hade nu så många vigtiga papper att lemna honom och så många underrättelser att gifva om lättaste sättet att bemäktiga sig West-Point, att natten förflöt och dagningen redan började gry, innan André tänkte på att återvända till korvetten.

Detta var nu mera omöjligt, utan att blifva upptäckt från de tvänne fästningarne, som måste passeras; och vår unge oförskräckte officer, glad öfver att nu hafva erhållit de önskade upplysningarne och brinnande af begär att, så fort som möjligt, lemna dem i sin Generals

händer, beslöt att förklädd göra sin resa öfver land direkte till högqvarteret. Till den ändan åtföljde han Smith till dennes närliggande boning, hvarest han utbytte sin uniform för en vanlig drägt, och försedd med ett pass af Arnold samt ledsagad af Smith begaf han sig å stad söderut.

Resan gick till en början lyckligt, och man hade redan hunnit halfvägs eller ett ställe, kalladt Pines-Bridge, hvarest vägvisaren skulle återvända och André vidare fortsätta resan ensam till NewYork. Han hade likväl icke hunnit mera än sex mil på denna väg, förrän han upptäcktes af tre unga Farmers, hvilka, som vanligt under detta krig, smögo omkring med sina långa studsare, för att recognoscera trakten och göra fienden all den skada, de kunde såsom äkta Guerillas. Innan den Engelske officeren ännu märkt deras grannskap, hade de störtat från sitt bakhåll, och en af dem redan fattat tygeln af hans häst. Surprenerad af denna oförmodade händelse och för ögonblicket intagen af en kanhända mera förlåtlig än för dess farliga värf passande bestörtning, frågade André dem genast till hvad parti de hörde. Vid den tiden kallades Amerikanerne i vanligt tal *öfra* partiet, med afseende på deras

besittning af Högländerna, till skilnad från deras fiender, hvilka occuperade slättlanden och derföre benämndes *nedra* partiet. Våra trenne Amerikanska skarpskyttar visade vid detta tillfälle mera slughet än den Engelske officeren och besvarade genast denna fråga med ordet "*nedra.*" Af detta simpla krigsknep lät nu André narra sig, och glad att hafva råkat ut för vänner, tillkännagaf genast, att han var af samma parti och officer i Engelsk tjenst. Ehuru det visserligen är lättare att efteråt resonera öfver dylika händelser, än att vid tillfället uppföra sig på det klokaste sättet, kan man väl ändå icke neka, att vår unge militär måtte alldeles förlorat fattningen, för att på detta sätt låta narra sig. Hade han deremot sagt sig vara af öfra partiet, kunde han, i hvad händer han också fallit, antingen vänner eller fiender, aldrig riskerat så mycket, men hade troligen vid detta tillfälle fått fritt passera, efter uppvisandet af Arnolds pass. Nu blef han deremot naturligtvis qvarhållen samt visiterad och, sedan man funnit hvilka vigtiga papper han medförde, genast återförd till närmaste Amerikanska postering och derifrån vidare till högqvarteret.

Arnold hade emellertid återvändt till West-Point, eller rättare sitt boställe midt öfver på

andra sidan floden, hvarest han dagen derpå väntade sin General-en-chefs återkomst från ett besök i den närliggande Staten Connecticut, dit han begifvit sig, för att med Franska Befälhafvaren uppgöra planen för det blifvande fälttåget. Uppehållen af några positioners visiterande i grannskapet, kunde Washington icke framkomma så fort han var väntad, utan skickade en adjutant till Arnold, med underrättelse, att han skulle infinna sig till middagen, i stället för till frukost, hvartill han af denne var inviterad. Som de andra gästerna redan voro samlade, satte man sig derföre genast till bords och var som bäst sysselsatt dermed, då en ordonnance inkom och lemnade Arnold ett bref, hvilket han läste, utan att låta märka någon ovanlig sinnesrörelse. Straxt derefter uppsteg han likväl från bordet och lemnade rummet, efter en kort ursäkt till sina gäster, hvilka utgjordes af arméns förnämsta officerare. Ingen af dessa kunde naturligtvis misstänka någonting härunder, då dylika aflägsnanden under ett krig icke äro så ovanliga, utan fortsatte sin måltid, i förmodan att snart få återse sin värd.

Värdinnan deremot hade varit mera uppmärksam, och, läsande i sin mans fysionomi en oro, som hade undfallit mindre skarpsynta

blickar, följde hon honom genast till hans rum. Här visade han henne brefvet, som var en rapport från Befälhafvaren för en avancerad post, att man tillfångatagit en Engelsk officer, vid namn Anderson, det namn han gifvit André i passet, hvilken syntes ganska misstänkt och derföre vidare skulle afföras till högqvarteret. Man har skäl att förmoda, det Generalskan förut haft förtroende af sin mans plan; åtminstone underrättade han henne om dess fullkomliga misslyckande, och att han genast måste fly till Engelsmännen, för att rädda sitt lif. En svimning var det enda svar, han fick på detta förfärliga meddelande; och då tiden icke medgaf något längre dröjsmål, tillkallade han en piga, för att hjelpa henne, samt återvände till matsalen, der han underrättade sina gäster, att hans hustru var illamående, och att han sjelf måste aflägsna sig, för att göra några vidare arrangementer på andra sidan floden för emottagandet af General-en-chef.

Lemnande med detsamma huset, kastade Arnold sig upp på en af sina adjutanters hästar och galopperade åstad en half mil till ett ställe, hvarest hans båt låg. Här embarkerade han med en gynnande ebb och befallde roddarne att ro det mesta de orkade utför flo-

den, föregifvande att han i ett högst vigtigt uppdrag var sänd af General Washington såsom parlementär till den Engelska korvetten, hvilken ännu låg qvar i Haverstraw-Bay, väntande Andrés återkomst. Då han hade aderton mil att ro, innan han var fredad för kanonerna på de långs floden strödda skansarna, hvilka alla voro i Amerikanernas händer, så var hans farhåga icke ogrundad, att rapporten om hans förräderi möjligen kunde hinna före honom till det lägsta passet vid StoneyPoint. Han hade också icke väl kommit om bord på den endast ett par mil derifrån liggande korvetten, förrän en adjutant anlände till den nyssnämnde skansen med ordres att arrestera honom.

Emellertid hade nu Washington, åtföljd af Generalerna La Fayette och Knox, anländt till Arnolds boning korrt efter sedan denne väl hunnit utom skotthåll för fästningens kanoner. Han blef naturligtvis ganska surprenerad öfver att icke finna värden hemma, och begaf sig korrt derefter öfver floden till WestPoint. Här blef han ännu mera förundrad öfver sitt emottagande, då man på denna sidan icke en gång väntade hans ankomst. På hans tillfrågan, hvar Commendanten fanns, svarade den förlägne Plats-Majoren, att han icke sett till General Ar-

nold på hela dagen, och att han trodde honom vara öfver på andra sidan. Snarare förundrad öfver denna oförklarliga vanvördnad för sin person, än misstänkande något förräderi hos en man, hvilken han nyligen hedrat med ett så stort förtroende, lemnade Washington saken derhän och fortsatte sina göromål på denna sidan floden ända till middagen, då han åter begaf sig till Arnolds boning, för att, enligt sitt löfte på morgonen, der äta middag. Innan han ankom till huset, möttes han af sin adjutant, Öfverste Hamilton, som i en upprörd sinnesstämning lemnade honom en bundt papper, hvarefter begge begåfvo sig till ett särskildt rum.

Dessa papper voro de hos André funna planer och upplysningar, som, lemnade af Arnold och adresserade direkte till General-en-chef, hade nyss ankommit från samma detacherade befälhafvare, hvilken förut inrapporterat Andrés tillfångatagande. Hade denne officer gifvit sig tid att genomläsa dokumenterna, innan han affärdat underrättelsen om deras uppsnappande, så hade Arnold ej undkommit, då det just var denna omständighet, som räddade honom. Man sökte likväl att, om möjligt, reparera detta fel, och Washington hade icke väl hemtat sig efter

denna lika oförmodade, som smärtande upptäckt, förrän tvänne af dess adjutanter voro till häst och sprängde åstad på vägen till Stoney-Point, med ordres att arrestera den undanrymde Generalen. Som vi förut sett, kommo dessa kurirer blott några ögonblick för sent, eller just som korvetten hissade sina märssegel, för att återgå till NewYork med Arnold, i stället för den nu fåfängt väntade André.

Den menniskoälskande Generalen uppsökte derefter förrädarens olyckliga hustru, hvilken han fann i en till sinnessvaghet gränsande förtviflan och ur stånd att framföra något annat till den igenkände befälhafvaren, än böner, att han ville skona henne och icke mörda hennes barn. Han lemnade henne derföre i hennes domestikers vård och nedgick i matsalen, der det församlade sällskapet ännu icke visste något af händelsen och ännu mindre kunde läsa något dylikt i Washingtons ansigte; ty så stort var denne utomordentlige mans herravälde öfver sig sjelf, att, ehuru påkostande den nyligen erhållna vissheten om förräderi skulle vara för honom, i synnerhet då han ännu icke kunde veta huru lång utsträckning det hade, syntes dock icke det ringaste tecken till en sådan sinnesstämning uti hans anletsdrag, utan tvärtom

gjorde han med sin vanliga lugna älskvärdhet värdens och värdinnans ursäkt samt bad gästerna å deras vägnar sätta sig till bords. Det var också icke förr än efter måltidens slut, som denna ledsamma nyhet började i tysta hviskningar sprida sig bland sällskapet, under det Washington, tillika med de förnämste officerarne, i ett annat rum sysselsatte sig med att motarbeta det onda, som möjligen deraf kunde uppstå.

Längre fram på aftonen stördes det delibrerande sällskapet af en underofficers ankomst, hvilken hade ett bref till Generalen att egenhändigt framlemna. Denne underofficer var densamme, som hade befälet öfver den slup, i hvilken Arnold verkställt sin flykt, och som nu återkom från korvetten, efter att Arnold fåfängt sökt förmå honom, jemte båt-besättningen, att längre göra sig sällskap och öfvergå till Engelsmännen. Hvarken löften om befordran eller hotelser förmådde i den vägen någonting på den hederlige Sergeanten, hvilken blott svarade att, "om Generalen hade lust att tjena Engelska Kungen, så kunde han göra det; vi deremot tjena vårt land och blifva icke qvar utan som fångar." Förargad öfver detta vägrande från så underordnade personer, ville Arnold också qvar-

hålla dem som sådana; men Chefen på korvetten var för hederlig att låna sig till en så låg handling, och återsände dem genast med en parlementär-flagg, eller på samma sätt de anländt.

Det medförda brefvet var en skamlös skrifvelse från Arnold till Washington, deruti han, bland annat, oblygt hotar honom med sina nya herrars hämnd, så vida Generalen icke till pricka uppfyllde en mängd föreskrifter, hvilka angingo hans efterlemnade familj och egendom. Den medfödda hettan hos Washington är lika väl känd, som den stora själsbeherrskning han hade lärt sig, och under det hans lifliga ögon halkade öfver denna hutlösa skrifvelse, tycktes hela hans fysionomi hota med ett häftigt utbrott af högljudd vrede. I ett ögonblick hejdade han sig likväl, och vändande sig till en adjutant, med en lika oförmodad som beundransvärd köld, sade: "Gå till Fru Arnold och helsa henne från mig, att, oaktadt min pligt tvungit mig att göra allt, för att arrestera General Arnold, jag är glad att kunna fägna henne med den säkra underrättelsen, att hennes man är lyckligen ombord på ett Engelskt örlogsfartyg." Han lät icke sin omsorgsfulla välvilja för denna olyckliga fru bero härvid, utan, så snart hon beslutit att lemna stället, sände han henne,

jemte barn, under parlementär-flagg till hennes man i NewYork.

André hade emellertid blifvit förd till WestPoint; och en krigsrätt, bestående af alla Generals-personerna i Amerikanska armén, blef af Washington genast förordnad att ransaka och döma denne olycklige officer, hvars öde uppväckte en allmän sympati både hos dess vänner och fiender. Efter en kort ransakning, hvilken lika mycket ådagalade domstolens milda benägenhet, som den anklagades frimodiga uppriktighet, stadnade Rättens ledamöter i det enhälliga, fast motvilligt fattade beslut, att han, till följe af sin egen bekännelse, icke kunde anses som annat än spion och måste som sådan dömas. Då man nemligen tillfrågade honom, om han, enligt Engelska Generalens till Krigsrätten insända påstående, hade landat under skydd af en parlementär-flagg, svarade han genast: "Hade jag kommit med en hvit flagg, så hade jag kunnat återvända med en sådan." Hans egen öfvertygelse var också, att han, så väl för sitt hemliga vistande inom Amerikanska posterna, som de medförda papperen och den medtagna förklädningen, icke kunde bedömas såsom annat än spion, ehuru han för öfrigt hvarken medgaf eller bestred rättvisan af sin dödsdom.

Denna hårda dom hade också säkerligen icke blifvit verkställd, om icke så väl Washington, som de öfrige Amerikanske Befälhafvarne ansett sig tvungna att derigenom statuera ett exempel, på en gång utmärkande deras lugna förakt för alla Engelsmännens hotelser i detta fall, som äfven visande deras både vilja och förmåga att handla som en oberoende nation. Som vanligt i dylika strider emellan moderland och kolonier, hade nemligen aldrig Engelsmännen velat titulera Amerikanerna för annat än rebeller eller anse dem för något annat än ett uppproriskt parti, emot hvilket man kunde tillåta sig alla möjliga underkufnings-medel, utan att behöfva frukta något tillbaka, liknande repressalier från en annan nation. Detta kanhända i början af revolutionen förlåtliga, men mot slutet af striden snart sagdt vanvettiga högmod yttrade sig vid alla tillfällen, men i synnerhet under Andrés ransakning, hvilken man påstod blott vara tillställd pro forma, och att Washington icke kunde våga låta aflifva en Kunglig Engelsk officer, i synnerhet efter de hotelser, General Clinton i det fallet låtit tillsända honom. Äfven många bland Amerikanerna trodde icke, att deras Befälhafvare skulle våga trotsa den utlofvade hämnden på deras i

Engelsmännens händer varande landsmän; men Washington betraktade saken från en högre synpunkt, och, med klokare beräkning af dess följder, lät han domen gå i verkställighet. Hvad än hans fiender yttrade om, att han dermed satte en fläck på sin karakter, kan den opartiske icke annat än medgifva, att han, genom denna raska och fullkomligt rättvisa handling, på samma gång gjorde sin nation en stor tjenst och ökade efterverldens beundran för sina stora egenskaper.

Executionen uppskjöts likväl några dagar, under hvilken tid Washington genom sina landsmän i NewYork trodde sig kunna bemäktiga sig Arnolds person, i hvilken händelse man påstår, att han beslutat låta endast den rätte brottslingens blod flyta. Då likväl både dessa hemliga försök, äfvensom negociationerna med Engelska Befälhafvaren om Arnolds utlemnande, såsom enda vilkoret för mildrandet af Andrés dom, voro fruktlösa, affördes den sednare till Tappan, ett ställe längre ner på floden, hvarest denne lofvande officer vid tjugonio års ålder slutade sin lefnad. Han gick sin död till mötes med fullkomligt sinneslugn och verkligt hjeltemod, ehuru dödssättet var det nesliga, som nationerna bestämt för spioner.

Inom den korta tiden af fjorton dagar, hvilka åtgingo, emellan det André lemnade NewYork och dess afrättning, förändrade sig så förfärligt denne unge officers öde, hvilken, ifrån att äga så stora förhoppningar på framtida lycka, som af en vårdad uppfostran, kamraters kärlek, förmäns förtroende och tidig befordran möjligen kunde påräknas, med ens störtades från denna höjd af glada utsigter ner till jemnlikhet med den lägste missdådare. Dess olyckliga slut är också bland de mest reflexionsväckande; och, om man å ena sidan icke kan neka, att han egentligen föll ett offer för ett för långt drifvet oförsigtigt nit i sin tjenst, föranledt af både hans förmäns och hans egna oriktiga åsigter af så väl krigets som fiendens rätta karakter, så får man å andra sidan medgifva, att frågan om spioner och förrädare af våra civiliserade nationer behandlas på ett sätt, som, om det icke är rent af inconsequent, åtminstone är stridande emot krigets egentliga natur. Hvarföre skall det vara mera vanhederligt att sjelf i egen person våga lifvet, för att inom en fiendtlig armé skaffa sig upplysningar, än att, lik alla kloka Generaler, besolda andra, som göra det? Eller hvarföre, då man å båda sidor med en sådan delikat afsky betraktar en spions per-

son, hvarföre icke med lika stor afsky betrakta en mycket afskyvärdare förrädare, som i alla fall spelar ett vida mindre farligt spel? och hvarföre icke med lika stor delikatess återsända en dylik persedel till fienden? hvilken method, utom det att den mera öfverensstämde med den öppna rättframs-karakteren, man vill låta påskina i våra moderna krig, äfven vore den radikalaste kuren för alla förräderier. Antingen borde krigen behandlas som emellan de vilda Indian-stammarne; der allting är tillåtet och hederligt, som kan skada fienden; eller ock borde från dem bannlysas allt spioneri, förräderi och bedrägeri, af hvad namn det vara må, så väl i egen person, som medelbarligen genom andra. Det första sättet är onekligen det mest naturliga och det ändamålsenligaste emellan verkliga fiender, det andra deremot tillkonstladt och onaturligt, likasom allt krig emellan hela nationer af civiliserade menniskor.

Ett ännu ytterligare bevis för denna sats, eller huru våra moderna krig vända upp och ner på vanliga naturliga förhållanden, lemnar den slutliga historien om Major André eller rättare dess jordiska qvarlefvor. Dessa fördes nemligen för några år sedan, på Brittiska regeringens bekostnad, öfver till England; och samma

stoft, som Amerikanerne begrofvo under galgen, nedsattes derefter i Westminster-Abbey, der vi sjelfva läst ett högst prunkande epitafium öfver den i Amerika hängde spionen.

Under loppet af denna berättelse hade vi lemnat både WestPoint och den större delen af de romantiska Högländerna bakom oss, samt passerade nu en märkvärdig klippa, fem mil från det sistnämnda stället, kallad Pollopell-Island. Den reser sig högt öfver vattenytan och, nästan midt i floden, lemnar farvatten på båda sidor om sig emellan tvänne branta och höga berg, hvilka, likasom de flesta redan passerade klippväggarne, tydligen visa, att, genom någon häftig natur-revolution, dessa bergmassor blifvit skilda från hvarandra och på samma gång lemnat rum för den nu mellan dem flytande floden. Den på högra sidan är i synnerhet af ett märkvärdigt utseende, då den, sedd på något afstånd, fullkomligt liknar profilen af ett menniskoansigte med en ganska reputerlig näsa; hvilket också gifvit den namn af *Anthony's Nose.* Klippan på venstra sidan är deremot högre och påstås vara mer än femton hundrade fot öfver flodens yta.

Sedan man passerat detta ställe, hvilket skulle kunna kallas den öfra porten till Hög-

länderna, utkommer man på ett bredare farvatten, der floden vidgar sig i samma proportion som bergen blifva lägre. Utsigten blir också gladare, och, sedan man väl kommit ut på den två mil breda fjerden, kallad Newburg-Bay, har man kanhända bland de skönaste vuer på Hudson floden. Under det man till venster ser städerne Windsor och Newburg samt till höger köpingen Fishkill, jemte en mängd fabriker och landställen, strödda mellan bergskullarna, har man midt framför sig en öppen utsigt öfver den raka floden och bakom sig de mörka höga bergen, inneslutande byggningarna vid WestPoint, djupt in uti bakgrunden.

Så väl denna, som de återstående utsigterna på denna så högst pittoreska flod började emellertid redan fördunklas af aftonskymningen och utplånades snart af qvällens annalkande skuggor, hvilka, trängande sig allt närmare, slutligen insvepte både flod och stränder i detta mörka orediga chaos, der man har svårt att skilja vatten från land. Ehuru otrefligt mörkret alltid är, så kan dess ankomst aldrig vara mera mal-à-propos, eller dess sällskap mera tråkigt, än vid de tillfällen, då man genomreser ett alldeles fremmande och skönt landskap; och ehuru beqväma och fördelaktiga för affärs-man-

nen eller den brådskande passageraren dessa nattliga ångbåtsresor kunna vara, så kan man icke neka, att de för den resande fremligen äro de mest förargliga och opassande tillställningar i verlden. Vi tröstade oss emellertid dermed, att vi redan hunnit halfva vägen till Albany, och att vi således vid återresan kunde få se den öfra hälften af floden, hvilken då passerades vid dagsljuset.

Snart fingo vi en ögonskenlig bekräftelse härpå, då vi mötte Ångbåten Constellation, hvilken lemnat Albany vid samma tid, vi gått från NewYork, och nu med sina tindrande lanternor och gnistrande skorstenar kom sättande emot oss, lik ett annat vidunder i den kolsvarta natten. Den passerade oss så nära, att det borde förefallit lika hiskligt som oförsigtigt för den, som icke gifvit akt på så väl hans som våra lyktor och den lätthet, hvarmed man genom dem kunde beräkna hvarandras läge och lopp, nästan lika säkert som på ljusa dagen. Dessa båda ångbåtar hade nemligen tvänne lanternor placerade horizontelt från hvarandra i fören af fartyget och en sådan akter ut, något högre upp än de sistnämnda, genom hvilken enkla signal man tydligen kunde se, icke allenast hvar fartyget låg, utan äfven

hvad kurs det styrde, hvilken angafs af det högre ljusets ställning till de tvänne lägre. På detta sätt bör aldrig någon olycka hända äfven med den starkaste fart midt i mörka natten, hvilket tvifvelsutan annars ofta nog kunde inträffa på ett så smalt och så mycket beseglαdt farvatten, som Hudson floden.

Vi fortsatte också vårt snabba lopp lika oförtrutet under mörkret, och om någon skilnad i farten kunde förmärkas, så var det blott vid landnings-ställena, med hvilka lika ordentligt kommunicerades nu, som vid dagsljuset, likväl med mera tålamod och mindre fart på machinen, hvilken vid dessa tillfällen till och med stadnades. Dessa idkeliga tilläggningar, med den deraf följande förändringen i passager-personalen, gåfvo också åt denna ångbåtsresa en egen karakter, hvilken visserligen kunde vara lika obehaglig som sömnstörande för dem, som sökte en stilla hvila, men deremot ganska intressant för dem, som åtminstone tills vidare prefererade de ännu lifliga salongerna för de små, genom gardinerna derifrån skilda sängkamrarne.

Efter aftonmåltidens slut och sedan hvar och en genom lottning erhållit sitt sängnummer, gick visserligen den större delen af pas-

sagerarne till sängs, men af det stora antalet återstod likväl en hel hop, hvilken antingen skulle afgå under vägen, eller ock var mera road af att ännu längre njuta af sällskapslifvet i de värdshuslika salarna. Det var i synnerhet försalongen, som på detta sätt var upplifvad, åtminstone till midnatten, och under denna tid snarare liknade ett stort restaurations-rum på en lifligt besökt gästgifvaregård, än en vanlig kajuta i ett seglande fartyg. Under det man vid ena ändan af bordet såg några personer så lifligt inbegripna i ett samtal, att de hvarken hörde eller sågo något annat och till och med glömt de halfdruckna glasen, sitta deremot ett par andra tysta och uppmärksamma vid andra ändan och tyckas icke hafva något annat att göra än vakta de framför dem liggande små ressakerna. En annan grupp har slagit sig ner midt för den lågande kaminen, och deras nyligen tända cigarrer, rykande punsch-glas samt muntra konversation vittna, att de nyligen äro embarkerade och just hålla på att uppvärma sig efter den kyliga nattluften ute. Vid skänken åter stå några andra med kapporna påtagna och paraplyerna under armen, uppgörande sin räkning med kyparen, hvilken delar sin uppmärksamhet emellan

liqviden och tillagandet af en äggtoddi åt en annan vid bordet sittande passagerare. Bredvid denne sitta ett par andra, med hufvuden lutade på sina resknyten, fallna i en hörbar sömn, under väntandet på ankomsten till debarkations-stället. — Nu ringer den stora klockan på däck; på samma gång instörtar en skeppsgosse med underrättelsen, att man är vid det väntade stället. De tvänne sofvande uppväckas; de afgående passagerarne lemna kajuten; machinen stadnar; skofvel-plaskningen upphör, och ångan höres ryta ut genom säkerhets-ventilen. Efter några minuter tystnar detta häftiga ljud och lemnar rum för det dofvare bullret från vattenhjulen, åtföljdt af den lindriga och jemna skakningen, som utmärker, att fartyget fortsätter sin gång igen. Kort derefter nedkomma kanhända några resklädda personer, på hvilkas rödfärgade kinder man åtminstone kan se, att de varit utsatta för den kalla vinterluften, äfven om man icke i deras fremmande ansigten kan läsa tillfredsställelsen att lyckligen hafva kommit om bord och utbytt den kalla mörka natten derute för den varma och ljusa salongen här ombord.

På detta sätt omvexlade sällskapet beständigt, äfven under natten, och sedan vi under

den första hälften deraf roat oss med att betrakta scenerna i denna flytande postvagn, drogo vi oss tillbaka till den något mindre lifliga aktersalongen, der vi råkat genom lottningen erhålla vårt sängställe. Undandragande gardinen, som skilde den lilla hyttan från salongen, funno vi tvänne sängar, af hvilka den öfra redan var intagen af en sofvande kamrat, men den undra ordentligt uppbäddad och, tillika med tvänne tofflor, väntande vår ankomst. Glad öfver den utmärkta snygghet, som rådde i säng-inventarierna, drogo vi också icke i betänkande att med fullkomlig tillförsigt anlita dessa beqvämligheter; och i angenäm trötthet efter en så behagligt passerad dag, inslumrade vi snart under den enformiga sömnlullande ångbåts-musiken.

Då vi vaknade andra morgonen, hade fartyget redan några timmar legat stilla vid Albanys brygga; och vi hade således på samma gång tillryggalagt nära hundrafemtio mil, som slutat den angenämaste och beqvämligaste resa, man troligen kan göra för fyra piaster, i synnerhet om man inberäknar de med Amerikanskt öfverflöd serverade måltiderna.

KAPITLET IV.

FART PÅ ERIE KANALEN.

Vi hade icke tänkt uppehålla oss längre i Albany, än som behöfdes för att derifrån vidare fortsätta resan på den så kallade *Erie-Kanalen.* Men ehuru denna vattenledning börjar vid sjelfva staden och förenas med Hudson floden genom en stor bassin, så embarkerar man vanligen icke här, utan reser landvägen femton mil till en liten stad, kallad Schenectady, hvarifrån passager-båtarne afgå; och man undviker derigenom en nära dubbelt så lång kanalväg, hvilken endast begagnas af de vanliga lastbåtarne. Då vagnen till det sistnämnda stället icke afgick förr än närmare middagen, så hade vi under tiden tillfälle att se oss omkring i denna Staten NewYorks hufvudstad.

Ehuru Albany i intet afseende kan jemföras med NewYork, hvarken till storlek, skön-

het eller handel, är den ändå andra staden i ordningen i den nyssnämnde staten och sätet för densammes regering. Den har ett amfiteatraliskt läge på Hudsons vestra strand, och dess öfra gator ligga mer än hundrafemtio fot öfver floden. Fastän många af dess hus äro stora och välbyggda, äfvensom de nyare gatorna breda och räta, är detta dock icke fallet med den större delen, hvilken tydligen förråder sitt gamla Holländska ursprung i höga gafvel-hus och trånga krokiga gator. Staden innehåller — eller rättare innehöll, ty den är i ovanligt stark tillvext — öfver tolftusen invånare och har en så liflig handel, som dess förmånliga läge emellan Hudson-floden och Erie-kanalen möjligen kan förutsätta.

Man kan någorlunda föreställa sig, hvad för en transito-trafik det skall bli i en sådan hamn, som denna, hvilken i detta afseende skulle kunna kallas hjertat emellan de tvänne stora ådrorna, på hvilka alla produkter och handelsvaror till och från de vestra och norra Staterna måste passera från och till NewYork samt den öfriga verlden. Det är nemligen icke nog, att Erie-kanalen, enligt sitt namn, kommunicerar med sjön Erie och de omkring densamma liggande Staterna Ohio, Michigan och

NewYork; den har äfven utgreningar åt sjöarna Ontario och Champlain samt befordrar derigenom förbindelsen med Canada, Vermont och Massachusets. Om man å andra sidan betraktar Hudson floden, flytande förbi så många småstäder och köpingar, och vid hvars mynning ligger en bland de största handelsstäder, direkte kommunicerande med alla länder i verlden, så låter det icke så otroligt, hvad de patriotiska Albanienserna försäkra, att deras goda stad inom några decennier skall vara en af de förnämsta i Unionen och, i anseende till liflig handelsrörelse, endast kunna öfverträffas af de stora stapelstäderna vid Atlantiska kusten.

Klockan tolf på dagen afreste vi från denna verksamma stad i en så kallad '*Stage-coach*' — hvilka Amerikanska diligencer eller, om man så vill, hållvagnar vi längre fram skola närmare beskrifva — samt anlände, efter ett par timmars långsam åkning öfver en lös, sandig väg, till Schenectady. Här stadnade vagnen utanför ett stort hus med en grannt målad värdshus-skylt, och från hvars fönster man hade en fri utsigt öfver den närliggande kanalen, hvilken här formerade en bred bassin, upplifvad af gående, kommande och stillaliggande kanal-fartyg. Som likväl icke någon af

de så kallade paket-båtarna, hvilka egentligen äro inredda för passagerare, afgick förr än på aftonen, så fördröjdes vårt vistande härstädes till denna tid; och då vi icke kunde efter vår önskan genast få befara kanalen, företogo vi oss på eftermiddagen en promenad långs banken af denna i många hänseenden märkvärdiga vattenledning.

Erie-kanalen, som sammanbinder sjön Erie med Hudson floden, är trehundra-sextioåtta mil lång, fyrtio fot bred i vattenytan och tjugoåtta vid bottnen, samt fyra fot djup. Den har åttiotre slussar af huggen sten, nittio fot långa och femton fot breda, samt aderton aqveducter, af hvilka den största är nära tolfhundra fot lång. Dess bankar äro antingen stenlaggda eller ock försedda med gräsvall, och gångstigen, som ligger fyra fot öfver vattnet, är tio fot bred. Skilnaden i vattenhöjden emellan sjön Erie och Hudson floden vid Albany är omkring femhundra-femtio fot, men summan af slussningen upp och ner långs hela linien går till sexhundra-sextio fot.

Detta stora arbete, som började i Juli 1817, fullbordades redan år 1825 och kostade omkring nio och en half million piaster. Olik de flesta sådana företag har den redan icke al-

lenast svarat emot, utan äfven öfverstigit sina grundläggares väntan; och det är i detta fall angenämt att finna, att dess förnämste upphofsman och ifrige försvarare under alla de tvifvelsmål, svårigheter och motstånd, som dess byggande förorsakade — att denne dess Platen med ett ord — fick lefva, till dess den blef fullbordad, och ännu lefver att se frukterna af sin ihärdighet. Det var nemligen nuvarande Guvernören öfver Staten NewYork, Mr De Witt Clinton, som först projekterade och sedan styrde arbetet vid Erie-kanalen och som nu har den stora tillfredsställelsen att se detta arbete hafva så fullkomligt lyckats, att till och med dess värste fiender måste medgifva, att det är lika välgörande för landet, som hedrande för upphofsmannen.

Straxt efter solnedgången embarkerade vi på den med sina tre hästar redan förspända paketbåten; och ehuru det snart infallande mörkret för aftonen hindrade oss från att fullkomligt njuta af denna ovanliga passage, så fingo vi ändå en försmak deraf, hvilken under de trenne påföljande dagarnes resa öfvergick till den behagliga öfvertygelsen att, i afseende på beqvämlighet och angenämhet, knappast något sätt att färdas kan jemnföras med detta.

Vi hafva försökt en hel hop olika sätt att transporteras öfver både vatten och land, men vi få uppriktigt tillstå, att af alla dessa har icke något förefallit oss så behagligt som denna vattenåkning på Erie kanalen och ingen resvehikel så beqvämlig som det amfibiska equipage, man derunder nyttjade.

Dessa så kallade kanal-paketbåtar äro en sort fartyg, hvilka, i anseende till sin konstruktion under vattnet, fullkomligt likna alla de andra för kanalen byggda båtarna, men för öfrigt snarare hafva utseende af en flytande paviljong, än någon annan byggnad. Hela skråfvet, som är åttio fot långt, fjorton fot bredt och halfannan fot djupgående, är nemligen, med undantag af dess båda yttersta ändar, inredt till kajuta, och de rakt uppstående sidorna, på hvilka man icke ser annat än fönster, äfvensom det toma fyrkantiga däcket, på hvilket hvarken synes mast eller tackling, likna mera väggar och tak på en landtlig byggnad, än sidor och däck på ett fartyg. Genom dörrar för och akter inkommer man till tvänne de gladaste och trefligaste salonger, man kan tänka sig, af hvilka den främsta, som är den mindre, utgör damernas kajuta, och den i aktern, herrarnes. I den förstnämnda äro åtta

sängrum, men i den sednare, som äfven nyttjas till matsal, synas inga andra sofplatser, än de på sidorna varande sofforna, hvilka likväl om aftonen förvandlas till sängställen. Utom denna vanliga förändring från sitt- till liggplatser i passagersfartygs kajutor, begagnade man sig äfven, då behofvet så fordrade, af en annan inrättning, hvarigenom sängarnes antal fördubblades, och som vore mera värd att rekommendera på våra ångbåtar, än det barbariska påfundet att para tvänne passagerare tillsammman i en säng. Man har nemligen lätta, med rotting flätade sängbottnar, hvilka, fästade med gångjern vid skeppssidan, om dagen nedhänga utmed densamma, men om nätterna, medelst tvänne långa haspar i taket, upphängas horisontelt ut från väggen. Ofvanpå dessa breda hyllor lägges nu en madrass, jemte öfriga sängkläder; och man sofver lika bra i denna öfra vånings sängar, som i den nedra, hvilket vi sjelfva erforo, då vi genom lottning första natten erhöllo ett af dessa hängande sofställen. På detta sätt kunna trettio personer ganska beqvämt sofva i de båda salongerna.

Andra morgonen, under det man i ett särskildt litet rum vid kajutgången gjorde sin toilette, borttogos sängarne af betjeningen, som

består af en pojke och en piga, hvilka, jemte kaptenen och rormannen samt en kock, utgöra hela besättningen. Då vi åter inkommo i kajutan, funno vi den metamorfoserad från en trång sängkammare till en ganska rymlig matsal, med ett långt bord i midten, uppdukadt med alla de många födande saker, som tillhöra en Amerikansk frukost. Under det man deltager i detta välsmakande mål, har man en annan, kanhända ännu större njutning i betraktandet af landskapen på båda sidorna om kanalen, hvilka visa sig genom de stora fönstren, likasom taflorna på en vägg, och förändra sig beständigt efter farten af båten och krökningen i det smala farvattnet.

Man har likväl en angenämare utsigt af de passerade ställena ute på däck; och det är i synnerhet på taket af dessa flytande postvagnar, som resan är i samma mån behaglig, som den på en gång förenar nästan alla fördelarna af land- och sjöresor. Under det man å ena sidan har ett rymligt skeppsdäck att promenera uppå, der man njuter af alla de förmåner, ett i stillvatten gående passagers-fartyg kan erbjuda, har man i den andra äfven fördelarna af en vagn, hvilken passerar icke allenast förbi, utan äfven midt igenom landskapen, och

som icke allenast tillåter den resande att betrakta föremålen på så nära håll, utan äfven att när som helst stiga ur åkdonet och komma i en närmare beröring med dem. Skulle man nemligen icke våga att under farten hoppa från relingen i land, hvilket icke är så svårt, då styrmannen när som helst kan medelst en gir bringa det grundgående fartyget ända intill kanal-banken, så har man ständigt tillfälle att både debarkera och embarkera på de många små låga bryggorna, hvilka äro byggda öfver kanalen, endast ett par fot högre än fartygets däck.

Ehuru dessa små bryggor sålunda befordra en lätt kommunikation emellan fartyget och land och, i följe deraf, till en början förefalla snarare beqvämliga än motsatsen, så kan man likväl icke neka, att de i längden falla sig något besvärliga, då de störa trefnaden på däck, eller åtminstone alltför ofta afbryta promenaden på detsamma. Då de hvarken kunna uppvindas eller inskjutas, utan ligga fasta emellan kanalens bägge sidor, så formera de, tillika med bägge bankarna, ett slags låg port, jemnt tillräckligt stor för det lilla fartyget att passera igenom. Då detta återigen alltid sker med full fart, under hvilken draglinan endast

losskastas, för att på andra sidan bryggan fastsättas igen, så förloras ingen tid vid passerandet, men det blir deremot nödvändigt för passagerarne att härunder retirera från det rymliga däcket till de lägre delarna vid fartygets båda ändar, så vida de vilja undvika att af den låga bryggan blifva, i ordets egentliga bemärkelse, nedsopade akterut.

På samma enkla och expedita sätt man passerar bryggan, möter man också hvarandra. Fartygen hålla nemligen alltid till venster och hästarne deremot till höger, likasom man vanligen gör här på landsvägen. På detta sätt passerar den ena båten, med sitt anspann, emellan den mötande farkosten och dess hästar. Detta skulle naturligtvis ändå icke gå an, så vida icke den yttre båten, eller den, som är längst från gångstigen, läte sina dragare stadna ett ögonblick, hvarigenom linan genast sjunker ner både på land och vatten, och tillåter således den mötande båten, med dess draglina och hästar, att passera öfver densamma. Detta har icke väl gått för sig, förrän den stadnade kusken smäller på igen, för att hinna framom sin båt, hvilken under tiden med nästan oförminskad fart skjutit förbi honom. På detta sätt förlorar den ena båten knappast mera tid än den

andra, eller rättare, man uppehålles lika litet genom dessa möten som af bryggorna. Denna omständighet skulle kanhända tyckas vara af liten vigt, och i allmänhet kan det väl vara så på de flesta kanaler, der trafiken antingen är mindre eller bedrifves med större, ej så hastigt gående fartyg; här deremot, der man jemnt och beständigt möter båtar och passerar bryggor, skulle ett än så litet uppehåll vid hvarje i längden blifva kännbart, åtminstone för ett så brådskande och täflande folk som Amerikanerna, hvilka beräkna alla sina resor på timmar, om icke minuter. Också hafva de redan hunnit till en sådan färdighet att köra sina kanal-fartyg, att det går lika fort om natten, som om dagen; och en lykta i fören på båten är det enda behöfliga, för att mötas lika säkert i mörkret, som under dagsljuset.

De vanliga lastbåtarne, hvilka äro förespända med antingen en eller två hästar, efter som de äro mer eller mindre lastade, gå vanligen med en fart af omkring två och en half mil i timmen; men paketerna deremot, som äro dragna af tre hästar och alltid lätt lastade, tillryggalägga vanligtvis nära fyra mil på samma tid. För hvarje åtta eller tio mil finnas stationer för ombyte af hästar, och då man framkom-

mer till en sådan, stå alltid de trenne hästarne spända efter hvarandra på kanalbanken, tillika med en pojke, som icke väl har fasthakat draglinan i anspannet på den eftersta, förrän han kastar sig upp på den främsta och medelst sina sporrar och smällpiska, likt en välbeställd spannridare, snart sätter hela ekipaget i rörelse. Oftast inträffa likväl dessa ombyten vid slussarna, hvilka också äro de enda ställen, der båten stadnar och hvarest vanligen passagerarne gå i land, för att i förväg göra en promenad på kanal-banken och, upphunna af det snart efterkommande fartyget, åter embarkera antingen vid en annan sluss, en brygga eller, om de icke skulle hafva hunnit någon sådan, direkte från banken på den för ett ögonblick tillagda båten.

Det var i synnerhet denna lätthet att, snart sagdt när som helst, kunna ombyta ressättet, hvilket förekom oss så utmärkt behagligt. Om man till exempel ledsnat vid att promenera fram och tillbaka på däcket eller att, mindre oroad af bryggorna, sitta akterut och samtala med rormannen — hvilken icke har något svårare farvatten att styra öfver, än att han gerna kan besvara passagerarnes frågor om landskapet — så praktiserar man sig på ett

eller annat sätt i land; och, om man icke är alltför ovan vid det naturligaste af alla sätt att färdas, så har man ingen svårighet vid att, åtminstone för en tid, följa med ett ekipage, som icke går fortare än omkring två och en half Svensk fjerdingsväg i timmen. Sedan man åter tröttnat vid denna promenad, inväntar man sitt åkdon på någon af de många små bryggorna, nedhoppar på däcket och, om man icke anser sittplatserna derstädes nog hvilgifvande, ingår i salongen, der de mjukare sofforna tillbjuda en angenämare hvila, under hvilken man kan njuta alla beqvämligheterna af ett väl möbleradt sällskapsrum med utsigterna af de passerande landskapen till på köpet.

Vi drogo också allt det parti, vi kunde, af dessa i alla fall sällsynta tillfälligheter under en längre resa; och behaget af att så der hemmastadt och ogeneradt af alla de omständigheter, hvarmed långresor till fots annars äro besvärade, kunna promenera genom så fremmande landskap, var så stort, att vi verkligen tillryggalade ej så alldeles obetydliga bitar af den långa Erie kanalen till fots. Detta okonstlade sätt att färdas eller, som gesällerne kalla det, att *'resa'*, var äfven lika ovanligt som betydligt underlättadt af vägens egenskap, hvil-

ken, löpande långs kanalen, naturligtvis icke hade några backar, utan sträckte sig jemn och ren, i alla hänseenden den bästa gångstig en fotgångare kunde önska sig. Om man dertill lägger ett vackert väder med en snarare kall än varm temperatur, så finner man, att omständigheterna voro mera än vanligt gynnande för dylika långa promenader; och vi funno dem åtminstone så lockande, att vi höllo och vunno ett vad af en medresande Engelsman, att en hel förmiddag följa paketen gående.

På detta angenäma sätt passerade vi de trefliga landskapen, genom hvilka Erie kanalen till en början går fram på södra sidan af Mohawk floden, hvars lopp den följer under hela den första eller rättare sista tredjedelen af sin egen längd. Landets utseende under denna del af resan, som upptog något mera än första dygnet, var verkligen bland de täckaste man kunde föreställa sig, men blir i samma mån svårt att beskrifva, som det icke hade någon ovanlig eller så synnerligen utmärkande karakter. För att likväl få någon generel idé om denna mest bebodda del af staten NewYork, bör man föreställa sig en bred öppen dalgång, i midten af hvilken slingrar sig Mohawk floden, ofta endast genom en uppkastad bank skild från

den mera raka och lugna, högre liggande kanalen. Utsigten åt båda sidor är ofta lika vidsträckt, som långs sträckningen af dessa vattendrag, och slutas vanligen i de mörka väggarne af en hög furuskog, eller också i de mera aflägsna och ojemnare profilerna af en bergsträckning, klädd i samma mörka skogsdrägt. Det mellanliggande landet formerar nästan aldrig någon betydlig slätt, utan höjer och sänker sig i jemna öfvergångar från kullar till dalar, hvilka endast här och der afbrytas af någon brantare backe och ännu mera sällan af någon skarpare klippformig brytning. Hela denna så måttligt kuperade jordyta betäckes af en beklädnad, hvilken, ehuru mycket varierad den är, ändock öfver allt visar fruktbarheten af den jordmån, hvaraf den består. Större och mindre åkerfält omvexla med beteshagar och trädplanteringar, alla inhägnade med antingen stenmurar eller trästängsel, hvilka sednare variera i alla former, efter sitt olika afstånd från boningshusen, ända från den enkla zigzag-läggningen af grofva trädstammar, till de nätta målade staketten omkring trädgårdarna. Ehuru den betydliga delen af de träd man ser, utgöres af den ständigt mörkgröna furen, hvilken också för ej så länge sedan utgjorde dessa landskaps

enda beklädnad, så finnas här nu många af de vilda trädsorter, som trifvas i våra tempererade klimat, oberäknadt den ovanliga mängd fruktträd, hvarmed Amerikanerne älska att omgifva sina boningar. Dessa sednare äro alla trähus, stundom af två våningar, somliga af de bättre hvitmålade med gröna trä-jalousier och andra, lika våra, rödfärgade med hvita dörrar och fönsterkarmar. Den betydligare delen af dem var likväl omålad, somliga redan skuggade af den grå färg, hvarmed tiden snart öfverstryker träbyggnader, och andra deremot ännu glänsande i den ljusgula friskhet, som visar att materialerne nyligen sluppit timmermannens verktyg, eller åtminstone icke länge varit utsatta för väderlekens åverkan. Denna sednare omständighet, eller den jemnförelsevis stora mängden af nybyggda hus, hvilken man finner så väl på landsbygden, som i köpingarne och de smärre städerna långs Erie kanalen, skulle vi också vara fallna för att anse såsom det mest märkliga eller karakteriserande drag hos dessa landskap, och hvarigenom de lika märkligt skiljde sig från de flesta länder i vårt gamla Europa, som de tydligt bevisade den fortgående hastiga tillvexten af befolkningen i dessa trakter. Ehuru angenäm denna omständig-

het i början föreföll oss och alltid skall förefalla, betraktad från en politisk eller filosofisk synpunkt, kunna vi ändock icke neka, att den i längden var mindre behaglig för oss, såsom blott resande; ty utom det i högsta grad opittoreska af dessa nyligen upptimrade trähus, började ögonen snart ledsna vid det ständigt nya och ofta halft fullbordade utseendet af städer, byar och landthus, på samma gång man öfver allt tyckte sig känna lukten af sågqvarnen och hyfvelbänken.

Under natten hade vi passerat tvenne småstäder eller byar, kallade Rotterdam och Amsterdam, och på förmiddagen bytte vi om hästar i tvenne dylika, kallade Caughnawaga och Canajoharie, hvilka icke voro af någon märkvärdighet, om icke för sina långa Indianska benämningar, ännu mera barbariska genom den besynnerliga pronunciation, hvarmed Engelsmännen rådbråka nomina propria, och som, långt ifrån att förlora något af sin löjliga fulhet i en Amerikans mun, snarare vinner genom det nasala uttal, hvarföre dessa republikaner oftast utmärka sig.

På eftermiddagen anlände vi till en liten köping, kallad Little Falls, som ligger vid ett vattenfall af samma namn. Mohawk strömmen

är här hindrad i sitt vanliga fria lopp genom en gren af Catskill bergen, hvilken, börjande i de redan omnämnda högländerna vid Hudson floden, sträcker sig från söder till norr och afskär således floden i räta vinklar.

Uppkommen till öfversta höjden, på hvilken köpingen ligger, har man i anhända en den vackraste utsigt på hela Erie kanalen. På ena sidan ser man det högre liggande slättlandet, genom hvilket strömmen sakta och jemn framrinner, till dess den närmare åskådaren kastar sig utför de branta afsatserna, öfver hvilka den trappvis nedtumlar fyrtio fot med en hvitskummande fradga, som gör ett starkt afbrott emot de på bägge sidor stående svarta kalkstens-väggarna. På andra sidan åter har man en vidsträcktare utsigt öfver den redan passerade Mohawk dalen, med alla dess trefliga landskapspartier, midt igenom hvilka man för ett långt stycke kan följa sträckningen af de båda vattendragen: det ena sjelfsvåldigt slingrande sig fram, än smalare och än bredare, emellan de låga ojemna stränderna, på ett ställe inneslutande några små holmar och på ett annat smygande förbi en låg buskbeklädd udde — den andre deremot, mycket smalare, sträckande sig rak och regelbunden emellan sina stela

stränder, med ingen annan variation på sin jemna yta än här och der en tvärs öfver liggande brygga, en framskridade kanal-båt eller, ännu mera sällan, de smalare afskärningarne af en slussport.

Genom fem slussar, hvardera af åtta fot, fördelade på en mils längd, ledes kanalen upp till det högre landet på andra sidan bergsträckningen, genom hvilket den sedan fortgår vid sidan af sin gamla kamrat Mohawk floden, förbi trakter, lika fruktbara, väl odlade och tätt bebyggda, som de på andra sidan vattenfallet. Före kanalens anläggning beseglades Mohawk strömmen med mindre, grundgående fartyg, och man hade, för att kunna passera dess fall härstädes, gräft en liten kanal med åtta små slussar på norra sidan af floden, hvilken mindre vattenledning nu är förbunden med Erie kanalen genom en öfver trettio famnar lång aqueduct, som sträcker sig vinkelrätt öfver strömmen.

Ett par timmars kanalväg från Little Falls ligger en något större köping, kallad Herkimer, hvilken består af tvänne med floden parallela gator, med omkring etthundrade hus, hvaruti bo åttahundrade invånare. Landet på båda sidor om denna lilla stad är ovanligt slätt och

kallas med en generel benämning *German Flats*, samt var förut, under kriget med Fransmännen och sedan under revolutions-striden, ofta en teater för de mest blodiga och härjande invasioner, så väl af de så kallade civiliserade fienderna, som af deras allierade, de vilda Indian-stammarna. Nästa häst-ombyte var vid en sluss nära en liten by, kallad Frankfort, endast märkvärdig derföre, att här börjar den såkallade *Long Level*, eller en kanal-distans af nära sjuttio mil, på hvilken icke finnes någon enda sluss. Som vi passerade hela denna jemna kanalväg under natten, kunna vi icke gifva någon annan beskrifning derpå, än att den var mycket befordrande en rolig sömn, då dess passerande icke medförde de annars ej så ovanliga stötar i slussarna, hvilka voro lika svåra att undvika för fartygets brådskande och klena besättning, som de oftast voro sömnstörande för dess passagerare.

Klockan tio på aftonen ankommo vi till den första af de trenne hufvudstationerna på Erie kanalen, nemligen staden Utica, hvarest vi borde ombyta fartyg, då den paketen, vi hittills begagnat, härifrån återvände till Schenectady. Denna stad är, i anseende till handelsrörelse, den tredje i ordningen i Staten New-

York och, om man anser Albany såsom en sjöstad, den förnämsta uppstad i hela provinsen. Den har fyratusen invånare, tvänne privat-bankar och flera fabriker, samt är säte för högsta Domstolen i Staten NewYork under dess höstsessioner. Här finnas flera mindre kyrkor, ett stort hotel och en mängd murstens-hus, hvilka voro lika ovanliga under resan, som fördelaktigt utmärkande sig bland sina träkamrater, äfven under det dunkla ljuset af ett svagt månsken.

Efter en timmes uppehåll härstädes afgingo vi med en annan paket-båt, hvilken både till det yttre och inre var så lik den förra, att om kaptenerne hade haft samma syskontycke och ingen förändring hade föregått i passagers-personalen, så skulle man kunnat misstänka, att man tagit miste om fartyg, och att det nu bar af tillbaka, samma väg man kommit. Vi blefvo likväl snart öfvertygade, att vi voro på riktig väg, då passage-afgiften skulle erläggas till nästa hufvud-station, som var Weeds Basin, en kanal-båthamn eller basin, som ligger något öfver åttio mil längre upp på kanalen. Frakten på dessa kanal-paketer betaltes på tvänne sätt: antingen i ett för allt, då man medföljer hela resan, eller, som man här så lako-

niskt uttrycker sig, går *'through'*, eller också särskildt för den kortare passagen och särskildt för de derunder intagna måltider. I förra fallet erlägges fyra cents eller fyra hundrade-delar af en piaster för hvarje mil; och i den sednare tre cents för milen samt dessutom tre åttondels piaster för middag, en fjerdedels piaster för frukost eller qvällsvard och en åttonde-dels piaster för rummet eller, om man så vill, kajutan. På detta sätt kostade resan från Schenectady till Lockport, hvarest vi lemnade kanalen, något öfver tolf piaster; hvilket man icke kan säga vara dyrt för trehundrade mils resa och nära fyra dygns logis, jemte mat och uppassning.

Ehuru denna kanal-paketfart således hvarken är dyr eller obeqvämlig och i alla fall mycket att föredraga för resan med här varande postvagnar, så har man ändock varit betänkt att förbättra den på ett sätt, som kommer att göra den mycket angenämare för åtminstone sådana resande, som gifva sig tid att ligga stilla under nätterna, för att få det nöjet att passera fremmande ställen under dagens ljus, eller rättare slippa att likasom med förbundna ögon släpas öfver trakter, som de aldrig sett. Jemte de nuvarande paketerne, hvilka komma och

gå endast om aftnarne till och från sina stationer, blir det en ny uppsättning eller, som det här kallas, *'Line'*, hvilka komma att gå om morgnarna ifrån samma ställen, hvarigenom den resande tillåtes att stadna på dessa stationer öfver natten, och således undviker att i det förargliga mörkret fortsätta sin resa.

Utom det ofta nog för landets kännedom urbotliga af denna blindbocks-skjuts, medför den äfven en annan, visserligen mindre betydlig olägenhet, men ändock en, som för många resande förefaller kanhända ännu mera odräglig. Man må nemligen i ett passagers-fartygs kajuta hafva påhittat de mest sinnrika uppfinningar, för att kunna under natten beqvämt och trefligt logera sina gäster, så skall man dock nästan alltid förfela sitt ändamål, åtminstone i det sednare afseendet, så vida nemligen icke detta rum är så stort, att det medgifver särskilta afskrankningar för sofställena. Oaktadt alla tillställningar med gardiner och förhängen, blir ändock en sådan för natten tillpyntad kajuta för mycket lik ett logement i en kasern, för att icke äga något motbjudande för alla dem, som icke äro vanda att sofva i så stort sällskap. Sjelfva sömnen är likväl den minst oangenäma omständigheten, ty om man icke är

alltför olyckligt lättsöfd, så går det lika bra i kompani med andra som ensam; men de nödvändiga arrangementerna före och efter denna hvilogifvande förrättning, äro deremot ofta af en ganska genant natur i ett obekant sällskap. Naturligtvis växer denna obehaglighet med personernas olikhet, och blir större i mån af skilnaden emellan de folkklasser, till hvilka individerna höra, eller rättare i förhållande till den större och mindre portion af gentelmanskap — i rent fysiskt hänseende — hvar och en af sällskapet kan göra pretention uppå.

Vårt öde vid bortlottningen af sofplatserna för denna natten kom oss att mera än vanligt vidkännas sanningen af dessa olägenheter. Vi drogo nemligen ut en nummer, som berättigade oss till en af de nedra kojerna, och i sådant fall voro vi snarare lyckliga, än om vi fått en af de öfra, der af- och påklädandet i alla fall föll sig obeqvämligare, oberäknadt det större beroendet af klimatet eller rättare atmosferen uppe i dessa högre regioner. Vi hade också redan börjat sätta oss i besittning af vår lägerplats och, efter en närmare recognoscering af terrainen — hvilken utföll lika tillfredsställande som vanligt i detta land — beredde oss som bäst på att uppacka vår *'sac-de-nuit'* med

all den glada ifver, som tröttheten efter dagens resa och granskapet af en snyggt uppbäddad säng förmådde åstadkomma. Vi hade likväl knappast hunnit mera än att öppna detta trefliga vade-mecum, hvars små inventarier under en lång resa blifva i samma mån kärare, som de alltid äro desamma, under det alla de andra accessoirerna jemnt förändras — förr än en svartbrun spottlåda kom neddrifvande och ankrade på sidan af vår lilla kappsäck, åtföljd af den framsparkande herrens ursäkt för denna oväntade manöver. Om den osnygga lådan hade varit en brännare och vår nattsäck ett annat fartyg, så hade dess ombordläggning icke kunnat förorsaka värre konsternation eller hastigare åtgärd att skilja dem från hvarandra; och på samma gång vi lyfte säcken upp i sängen, fick tobakspråmen en impuls, som betydligt förändrade dess longitud i det smala rummet. Vi trodde oss nu hafva sluppit vidare olägenhet af detta otäcka kärl, och blickade just upp, för att besvara den oskicklige framskuffarens ursäkt, med förklaringen, att ingen skada hade skedt — då vi fingo se samma gunstig herre i begrepp att upplyfta den fogelfria persedeln, hvarefter han, under en förnyad ursäkt, placerade den bredvid vår säng, med

förklaring, att han fått sig tilldeladt det öfra sängstället, och icke kunde för natten undvara spottlådan; hvilket påstående han slutade med en liten åtgärd, som på samma gång intygade sanningen af hans anförande, som det ökade lådans svartbruna laddning. Nu voro vi värre deran, ty lika obehagligt som detta infernaliska inventariets granskap alltid är, lika omöjligt skulle det nästan vara för oss att insomna vid sidan af detsamma, under en droppvis ifyllning från en öfver oss liggande tobaksspottare. En tillflykt återstod likväl, och den var att byta sängställen med denne tuggande vällusting, hvilken icke kunde undvara den älskade plantans njutning under natten; och vi voro just i begrepp att proponera detta byte, då ett närmare granskap med mannen, som nu började sätta sig i beröring med sin säng, öfvertygade det på en gång näsvisaste och ofta mest opåkallade af våra fem sinnen, att kamraten hvarken hörde till någon nykterhets-förening, eller var någon fiende till hästar eller rättare de arbeten, som fordras för dessa ädla djurs skötsel. Dessa omständigheter må nu i allmänhet vara huru likgiltiga som helst, och de dem åtföljande odörerna vid vissa tillfällen och ställen till och med behagliga för somliga personer, så få vi

uppriktigt bekänna, att den sednare lukten — vi be alla hästvänner om förlåtelse — är i vårt tycke en af de mest odrägliga inuti ett rum. Vi åtminstone fingo genast en sådan aversion för att ligga ofvanför en person, hvars kläder luktade häst, och som på köpet osade bränvin, att vi tillbakahöllo vårt bytes-anbud och började i stället se oss om efter en annan lägenhet för natten.

Detta var icke så lätt, då alla platserna redan voro upptagna; och vi hade redan fattat vårt parti att i nödfall bivuakera på det midt i rummet stående matbordet, då kaptenen, som antingen anade vår förlägenhet, eller ock hade sett, hvad som drifvit oss i sängflykt, tillbjöd sig att ställa saken till rätta och söka att utbyta vår hyttkamrat för en mindre aromatisk gentelman. Vi tackade honom för denna artighet, men bådo honom icke göra för mycket omständigheter eller oroa någon annan för vår skull, då vi gerna kunde passera natten på något annat ställe än just i någon af kojerna. Vi lemnade derefter kajutan, för att icke öfvervara en negociation, hvilken i vårt tycke alltid skulle bli obehaglig för vår utträngare — en hederlig landtjunkare, med ett temligt hyggligt utseende, och emot hvilken vi för allt i verl-

den icke skulle velat vara oartiga eller på något sätt förebrå honom hvarken hans tobaksspottning eller vistande i stallet och på krogen, i synnerhet som han alldeles icke tycktes vara drucken eller åtminstone bar sitt rus med verklig heder. Vi hade icke gjort många slag fram och tillbaka på däcket, förrän kaptenen uppkom med underrättelsen, att han fått vår farmer att byta sängställe med en ung man af sina bekanta, hvilken han hoppades icke skulle genera oss på något sätt; och då vi nedkommo i kajutan, funno vi icke allenast spottlådan flyttad till en annan ända af rummet, der den, lik en skylt, underrättade oss om droguistens boningsställe, utan äfven dennes förra plats intagen af en ung qväkare, hvars städade utseende och snygga, fast enkla drägt på samma gång skilde honom från hans företrädare, som den genast angaf gentelmannen.

Detta lilla äfventyr, hvilket sålunda slutades till vår tillfredsställelse, hade emellertid den goda effekten, att vi hädanefter voro så försigtiga att på förhand skaffa oss mindre farliga antipoder för nätterna, hvilket ganska lätt kan åstadkommas genom en ömsesidig öfverenskommelse. Denna åtgärd, som i alla fall alltid är att rekommendera i alla publika sofrum;

är det kanhända ännu mera på ångbåtarna och kanal-paketerna i norra Amerika, der de låga passage-afgifterna tillåta nästan alla folkklasser att njuta alla de beqvämligheter, som man i Europa är van att se begagnade endast af så kalladt bättre folk. På detta sätt ser man sällan på dessa fartyg den gränslinie uppdragen emellan passagers-personalen, som hos oss skiljer däcks-passagerarne från dem i salongerna; och huru det nu må förhålla sig härmed under sommar-månaderna, så är det emellertid säkert, att under den kallare årstid, på hvilken vi färdades i detta land, vi aldrig kunde upptäcka någon skilnad i detta hänseende. Orsaken härtill må vara hvilken som helst, antingen det angifna låga priset, eller bättre vilkor hos de lägre klasserna, eller också en viss klass-jemnande republikanism, eller slutligen alla dessa saker tillhopa, hvilket är det troligaste — men det säkra är, att effekten af denna jemnlikhet, ehuru önskvärd och förträfflig den må vara i politiskt hänseende, ej alltid är så treflig i sällskapslifvet, äfvensom att, om den ofta nog kan förefalla besvärlig i land, den blir af en ännu svårare natur ombord på ett fartyg eller rättare i dess kajuta, der det inskränktare rum-

met sätter de olika klasserna i en beröring, som ofta är lika tråkig för dem alla.

Förmodligen måtte det varit den sena tiden på året, som gjorde, att så få bättre personer reste på denna från de större städerna aflägsna väg, hvilken likväl hör till den moderna turen om sommaren; ty ehuru personalen ofta var fulltalig, så väl på kanal-fartygen, som postvagnarna, så utgjordes oftast den större delen af sådana personer, hvilka vi äro vane att räkna till de minst uppsatta klasserna. Deras yrken och uppfostran må nu hafva varit hurudana som helst, hvilket i alla fall är svårt för en resande fremling att så noga taga reda på, så tycktes emellertid både deras klädsel och fasoner hänföra dem till de klasser af medborgare, hvilka hos oss innehafva de lägre platserna i samhället. Med ett ord, vi kunna knappast påminna oss, att vi någonsin varit medlemmar af större resande sällskaper, der så få hafva kunnat med skäl tituleras gentelmän, som här; och aldrig hafva vi, åtminstone i så vackra och väl hållna kajutor, räknat så många oborstade passagerare eller sett så många tobaksspottande och bränvinsmuttande personer, som på dessa, annars så trefliga, kanalfartyg.

Om detta sällskap, på det hela taget, kanhända var något besvärligt, i synnerhet under måltiderna och vid sängkammarbestyren, så var det ofta rätt roligt att höra dessa patriotiska republikaners politiska konversationer äfvensom den oförtrutenhet, med hvilken de vid alla möjliga tillfällen sökte visa oss, såsom fremling, förträffligheten af allt, hvad vi här sågo, och huru mycket bättre allting var här än i Europa. Ehuru mycken förkärlek vi verkligen hade för deras sköna land och herrliga inrättningar, samt ehuru mycket vi afundades dem en hel hop saker, så kunde vi ändock icke nog beundra och lofsjunga, utan uppmanades jemnt dertill vid hvarje nytt föremål. Sålunda kunde vi knappast betrakta en mötande kanalbåt, utan att blifva muntligen påminta om den högst lifliga rörelsen på kanalen och den stora mängd varor, som fraktades på densamme, eller passera en liten by, utan att försäkras om ställets blomstrande handel och förträffliga belägenhet, lika litet som man vid bordet försummade att behörigen fästa vår uppmärksamhet på köttets fettma och grönsakernas godhet; alltsammans åtföljdt af tvifvelsmål, om vi kunde hafva alla dessa saker likaså goda i de 'gamla länderna'.

Alla dessa skrytande uppmaningar, ehuru visserligen tröttsamma i längden, voro ändock ingenting, jemnförda med deras politiska resonnementer; ty så snart fråga blef om deras statsförfattning eller något, som dermed hade ringaste gemenskap, funno de icke något uttryck tillräckligen starkt för att beskrifva dess förträfflighet; och vi kunde sällan åhöra detta eviga skryt, utan att påminna oss bondens uttryck efter åhörandet af en lång predikan: "Visst var vår herre helig, men så vet också kära far att tala om det." — Då de Amerikanske hedersmännen i det hela taget icke hade så orätt uti det anförda, och det i alla fall icke bör förebrås en nation, att den är belåten med hvad den har, så kan man på sin höjd härom säga med ordspråket, att 'eget beröm luktar illa', eller åtminstone att det är oartigt att jemnt och samt tvinga en fremling att beundra allt, hvad man har. Vi skola också icke här vidare uppehålla oss med detta ämne, i synnerhet som sällskapet icke var det mest passande eller rättare qvalificerade att diskutera dylika saker; men vi kunna deremot icke neka oss det nöjet att omnämna ett par löjliga uttryck af dessa patrioter, hvilka, ehuru de visserligen icke kunna vara af någon vigt, tilläm-

pade på nationen i allmänhet, såsom yttrade af tvänne alltför obildade medlemmar deraf, ändock kanhända visa lägre klassernas höga opinion om deras utmärkta män, och huru man i deras tanka, äfven i gamla verlden vet att riktigt sätta värde på dem.

Samtalet hade en afton fallit på Amerikanska flottan, under kriget med Engelsmännen, och dess då varande förnämste Skepps-Chefer, bland hvilka den nu aflidne Commodor Decatur intager ett utmärkt rum i många hänseenden, och äfven derföre att han var den förste, som inbragte en Engelsk fregatt såsom pris i någon af Förenta Staternas hamnar. Denne skicklige Sjö-Officers förtjenster afhandlades vidt och bredt med alla de loford, som de i alla fall förtjente, och åtföljdes dessutom af mindre lämpliga jemförelser, hvarvid sjelfva Amiral Nelson kom till korta. Just som denna panegyrik höll på att slutas och vi åtminstone trodde, att ämnet var uttömdt, fick samtalet en ny fart genom en person, hvilken hittills icke synnerligen deltagit deri, men nu yttrade sin tanke i följande ordalag: "Gentelmän! Commodor Decatur var den störste sjöman, som seglat på vattnet, och det fingo nog hans fiender tro på. Men hvad som icke alla veta, är,

att sjelfva Kungen i England, som nog såg hvad karlen gick för, tillbjöd honom att bli Amiral i sin tjenst och Lord i Parlamentet, om han ville gå öfver på hans sida." — Detta var likväl något för starkt, äfven för detta auditorium, och ehuru tankarne voro delade, kom ändock pluraliteten öfverens om, att saken lät otrolig.

En annan gång öfverraskades vi af en dylik hedersman genom en fråga, som, åtminstone i effekten på skrattnerverne, vida öfverträffade den anförda oväntade nyheten. Vi voro under en måltid inbegripna i ett samtal med några helt olika bildade personer om Amerikanska litteraturen och det uppseende, ett par af deras författare då började vinna i Europa. Samtalet, ehuru på det hela enskildt, då det underhölls endast af några få personer, hade ändock så småningom antagit den allmänna karakter, som oftast är händelsen vid ett matbord, då det öfriga sällskapet tystnat, för att åhöra en fortgående konversation öfver ett ämne af mera allmänt intresse. Vi höllo just på med Washington Irwing och den ryktbarhet, hans då utkomna första arbeten redan hunnit förskaffa honom både i England och på Continenten, i hvilket förstnämnda land han nu vista-

des, såsom attacherad vid Förenta Staternas legation derstädes. Vi voro som bäst inbegripna uti berömmandet af denne angenäme författare, hvilken genom sina sednare skrifter vunnit en ännu större popularitet, då vi blefvo afbrutna af följande fråga från en af gästerna vid andra ändan af bordet: "Ni, som är från de der gamla länderna, kan väl säga mig, om det är sant, hvad jag hört sägas, att vår namnkunnige Irwing skall gifta sig med Kejsarinnan Marie Louise". — Så snart skrattsalfvan hunnit sätta sig tillräckligt, för att kunna lemna något svar till frågaren, hvilken med otålighet tycktes vänta derpå, kunde vi icke berga oss från att förklara, det vid vår afsegling från Europa partiet ännu icke var eklateradt.

Om en stor del af det ständigt ombytta ressällskapet på denna kanalfart ofta nog bestod af personer, hvilka kanhända icke funno dessa och dylika yttranden så absurda och löjliga, som de förtjente, så fanns det naturligtvis en mängd andra, som gjorde det och som gerna skulle sett, att deras landsmän med mindre talträngdhet blandat sig i deras konversation med en fremling. Bland flera dylika, med hvilka vi formerade detta slags lätta bekantskap, som är egen för resor, ihogkomma vi i

synnerhet en med en qväkare-familj, så väl för den utmärkta hyggligheten hos personerna, som äfven för en liten omständighet, hvilken föregick denna bekantskap och lika mycket orsakade den, som bidrog att göra den mera förtrolig än vanligt. Vi sutto nemligen en afton omkring den lågande eldbrasan i kajutans lilla kamin, hvilken stod så nära skottet, som skilde de båda salongerna, att, sedan dubbeldörrarne blifvit öppnade dem emellan, båda rummen upplystes af det trefliga skenet och tillät äfven fruntimren att blanda sig i konversationen eller åtminstone åhöra densamma. Samtalet hade fallit på resor och olika sätt att färdas i olika länder, och vi hade just lemnat vårt bidrag i den vägen, då en röst från Damsalongen vänligt tillade: "*Du* har rest ganska mycket, min vän!" — Öfverraskad af detta förtroliga ord och ovan att höra det uttalas på Engelska, då det verkligen var första gången vi hört det, sedan vi i skolan deklinerade pronomina personalia, gjorde, att vi genast kastade ögonen åt det hållet, hvarifrån denna oväntade anmärkning kom; och då de möttes af de vänliga, något skälmska blickarna från ett åldrigt fruntimmers-ansigte, som just tycktes njuta af den anade surprisen hos en fremling, kun-

de vi icke låta bli att i samma förtroliga ton svara: "Tycker ni det, min bästa *Tante?*" — Detta skämtande svar upptogs med lika god vilja af den trefliga qväkerskan, som af det öfriga sällskapet; och sedan vi alla småskrattat något öfver den oförmodade slägtskapen, bad gumman oss fortfara med den nyttjade titeln.

Detta qväkarnes bruk, att kalla alla menniskor *du*, är emellertid icke här så alldeles vanligt, som man i allmänhet hos oss föreställer sig; åtminstone träffade vi flera af denna sekt, som icke gjorde det, och deribland var äfven den nyssnämnda fruns man, son och dotter, hvilka nyttjade under samtalet med oss och andra ordet *You*, ehuru gumman sjelf alltid använde *Thou*, till hvem hon också talade. Så väl de fyra olika medlemmarne af denna familj, som äfven de flesta qväkare, vi här voro i sällskap med, tycktes i allmänhet njuta en synnerlig högaktning af sina landsmän; och om vi skola döma efter den lilla erfarenhet, vi kunde samla under resan, så utmärkte sig denna sekt lika mycket för sitt städade, fast något stela umgänge, som för sin snygga, men ovanligt enkla drägt.

Vi fortsatte emellertid vår resa, och sedan vi om natten hade passerat en köping, benämnd

Rom, kommo vi på eftermiddagen till en annan, kallad Syracusa, och följande dagen hade vi åter en med en lika antik benämning, nemligen Palmyra. Lägger man nu härtill Troya, Delphi, Carthago, Ithaca, Athen och Utica, med flera, hvilka äfven ligga vid eller nära kanalen, så kan man icke neka, att man här seglar i ett äkta klassiskt farvatten. Dessa antika namn må nu göra hvad effekt som helst på kartan eller i en geografi, så förefalla de en resande oftast löjliga, då de omständigheter, med hvilka de i allmänt tal här nämnas, äro så olika med de begrepp, man från skoltiden fästat vid dessa forntidens märkvärdiga ställen. Här får man till exempel höra en påstå, att Roms potates är bättre än Carthagos, eller att fläsket är dyrare i Troya än i Athen, under det en annan kanhända rekommenderar hvetemjölet från Ithaca. Hvad skulle väl gubben Homerus säga, om han hade hört dylika saker, eller ännu bättre, om han hade blifvit presenterad för den nya verldens Troyaner och Greker? Kanhända skulle han likväl tröstat sig dermed, att han sjelf äfven blifvit ihogkommen, och att man hedrat en temligen betydlig stad med hans namn; ty här finnas utom Brutus, Camillus, Cicero, Homer, Solon och Ovidius,

äfven flera andra ställen uppkallade efter forntidens hjeltar och författare.

Det besynnerliga af att höra dessa fräjdade namn öfverflyttade till så olika ställen och omständigheter minskas likväl betydligt för en resande, som läst sin gamla historia på ett mindre namnvrängande språk än det Engelska; ty det sätt, på hvilket dessa förbistrande Filologer prononcera de gamla språken och par excellence alla deruti förekommande namn, gör, att man till en början icke kan misstänka, hvad som är på färde; och om man icke förut sett dessa namn skrifna, skulle man snarare kunna taga dem för några nya specimina af den Indianska nomenklaturen än gamla väl kända nomina propria i Grekiska och Romerka språken. Hvem skulle väl kunna förmoda, att man med de fremmande ljuden "*Pålmäjrä*" vill rappellera minnet af den gamla staden Palmyra, eller med det barbariska ordet "*Säjräkjusä*" mena detsamma som andra med det välljudande namnet Syracusa. Man kan väl påstå, att hvar och en nation prononcerar de gamla språken olika, och att det är svårt att säga, huru orden rättast böra uttalas i tungomål, som äro utdöda; men så vida icke de Spanska och Italienska språken äro alltför olika sin Romerska

moder, så kan man väl tryggt påstå, att vi Svenskar, som prononcera både Grekiska och Latin nästan lika med dessa sydliga nationer, måtte komma betydligt närmare det rätta uttalet, än de fleste andra nationer i Europa och i synnerhet de vestra öboerne.

Vid detta tillfälle kunna vi icke underlåta att berätta, huru vi en gång råkade i en icke ringa förlägenhet uti ett Engelskt sällskap, hvarest talet föll på Södra Amerika. Någon frågade oss, om vi varit i *"Kålljiå"*, och en icke ringa förundran väcktes vid vårt svar, att vi så mycket mindre kunde varit der, som vi icke visste, att ett sådant ställe fanns till. Vi trotsa också hvilken annan än en Engelsman eller den, som förut hört namnet på Engelska, att gissa, hvad för en ort man härmed mente, ja till och med att upptäcka ett sådant ställe på den Syd-Amerikanska kartan, ehuru denna plats annars är en bland de märkligaste eller åtminstone af Europeer mest besökta. Slutligen, efter att fruktlöst hafva anlitat vårt minne och gissat både hit och dit; använde vi det bästa medlet, och som verkligen är att rekommendera vid alla dylika Engelska rådbråkningar: vi frågade nemligen, huru detta namn stafvades, och se, då började man uppräkna

bokstäfverna C, A, L, L, A, O, hvilka de enfaldiga Spaniorerna uttala "*Kaljao*", hvarmed de mena hamnen till hufvudstaden i Peru, hvilken de Engelska vederdöparne omkristnat till "*Kålljiă*". Skilnaden i de båda nationernas olika prononciation af detta ord blir så mycket större, som Spaniorerna lägga accenten på penultima, men Engelsmännen på ultima.

Men vi återvända till våra Amerikaner och deras fallenhet för att uppkalla namn från både det gamla och nya Europa; ty om de uppräknade ställena kunna skryta med sina antika benämningar, så finnas här deremot andra, som prunka med namnen af våra moderna hufvudstäder, såsom Paris, Amsterdam, Köpenhamn och till och med Stockholm. Då man likväl icke haft den försigtigheten att sätta orden *nya* eller *lilla* framföre, så tyckes det bevisa, att man icke anser dessa ställen nog betydliga, för att en gång kunna förblanda dem med deras höga prototyper. Utom dessa beständiga reminiscenser från Europa finnas äfven dylika från nästan alla de andra verldsdelarna, det gamla Indianska Norra Amerika inberäknadt; och i detta afseende företer verkligen en special-karta öfver Staten NewYork ett det mest blandade geografiska pot-pourri, man kan tänka sig. Då vi

just nu hafva en sådan liten karta framför oss, så skola vi uppräkna några af dem, liggande nära den fyrtiotredje latituds-graden, eller i den delen af provinsen, som vattnas af Erie kanalen. Om man då börjar vesterut, så kommer man till Buffalo, Attica, Batavia, Warschau, Genesse, Muscou, Canandaigua, Geneve, Waterloo, Lyon, Montezuma, Jordan, Milano, Liverpool, Syracusa, Oneida, Constantia, Vera-Cruz, Florenz, Rom, Oppenheim, Canajoharie, Montgommery, Schenectady, Washington, Troya och Berlin. — Man kan icke neka, att man sett en stor mängd märkvärdiga ställen, då man rest genom Staten NewYork.

En bland de märkvärdigaste af alla dessa var emellertid staden Rochester, till hvilken vi kommo på tredje dagen af vår kanalfart. Denna stad ligger på vestra stranden af en betydlig ström, kallad Genesse, hvilken fyra mil härifrån utfaller i sjön Ontario. Kanalen är ledd öfver denna flod i en vacker aqvedukt af röd huggen sten, sjuhundra-femtio fot lång, på nio hvalfbågar af femtio fots korda. Dessutom förenas stränderna af strömmen, hvilken här är tjugofem famnar bred, medelst en brygga, som ligger femtio fot öfver vattnet. Något nedanom densamma är ett vattenfall af nära

hundrade fot, hvilket drifver en mängd såg- och mjölqvarnar jemte några andra fabriker. Ofvanför fallet är deremot floden jemn och farbar för mindre fartyg hela åttio mil eller ända in i Staten Pennsylvania, samt är genom en två mil lång sidogren af Erie kanalen förenad med denna. Om man till denna lätta inomlands navigation på trenne olika håll lägger det nära granskapet med sjön Ontario på det fjerde, samt dessutom fem landsvägar, hvilka mötas härstädes, så finner man, att denna stad äger ett det lyckligaste läge för handel, oberäknadt den för manufakturer lika gynnande omständigheten af ett närliggande stort vattenfall.

Men om alla dessa lokala fördelar kunna berättiga en resande i detta entreprenanta land till ovanliga pretentioner på detta ställes tillväxt, så svarar ändock staden Rochester mot dem alla, och det på ett sätt, som öfvergår, icke allenast hvad man i detta hänseende kan göra sig begrepp om i Europa, utan till och med hvad man är van att i den vägen få skåda i sjelfva Amerika. Denna stad hade nu, i November 1826 — ty då man talar om nya städer i detta land, är det nödvändigt att nämna månad, om icke dag — emellan sju- och åttatusende invånare, sex kyrkor, en teater,

fem boktryckerier, fyra tidnings-blad, hundrasextio kanal-fartyg, utom paket-båtar, postvagnar samt värdshus, fabriker och qvarnar, Gud-vet-huru många. All denna herrlighet har likväl blifvit framtrollad på . . . . *sexton år!* — ty år 1810 fanns icke något Rochester, och stället, som nu bär detta namn, var då beväxt med skog, samt utmärkte sig icke från den öfriga vilda trakten för annat än sitt dånande vattenfall och kanhända några fiskarhyttor vid stranden af floden.

Befolkningen i denna, i ordets egentliga mening, uppväxande stad består förnemligast af emigranter från Nya England eller de östra Staterna af Unionen på andra sidan Hudson floden, hvilka framför de andra äro kända för sin industri, äfven bland Amerikanerna. Dessutom finnes här ett ansenligt antal Europeer från Tyskland, England, Schweitz och äfven Norrige, hvilka, tillika med några infödingar från Canada och de södra Staterna, utgöra en den mest blandade societet, man kan tänka sig. Det märkvärdigaste är likväl, att i en så folkrik stad ingen menniska var född på stället, så vida han var sexton år gammal; och ungdomen härstädes kan således för någon tid vara säker på att slippa höra den vanliga visan från

äldre personer: "här gick ändå allting bättre till i våra unga dagar."

Vi hade likväl så mycket mindre tillfälle att njuta hvarken af sällskapslifvet eller värdshuslefnaden härstädes, som vi, efter den vanliga kanal-skjutsordningen, endast dröjde här omkring en timme, för att ombyta fartyg; men på återresan, hvilken gick landvägen, dröjde vi öfver en dag i Rochester, och skola vid detta tillfälle återkomma till denna märkvärdiga stad.

Fjerde dagen eller rättare dygnet af vår kanal-resa passerades på lika sätt, som de föregående: den nya paketen var fullkomligt lik de redan begagnade, både utom- och inombords, och sällskapet hade icke betydligt förändrat sig, åtminstone till sin fördel, i annat afseende än att det började blifva mindre talrikt; hvilket i alla fall icke är den sämsta egenskapen hos en dylik personal, aldrahelst i en trång kajuta. Som vi dessutom redan ingått en of- och defensiv alliance eller ett quasi-inseparabilitets-förbund, för så väl nätterna som måltiderna, med några af den sorten, som här hörde till minoriteten, så gick det temligen trefligt, och vi hade åtminstone inga vidare anmärkningsvärda kajut-äfventyr.

Landets utseende på båda sidor om kanalen var också temligen lika med de landskap, vi redan passerat, med undantag likväl deraf, att det redan hade börjat här och der blifva mindre uppodladt och befolkadt. De ofällda skogssträckorna blefvo på sina ställen större, på samma gång de inhägnade sädesfälten minskades till smärre täppor, tätt prickade med de svarta rotstammarna efter fällda och brända träd, och vårdslöst inhägnade med zigzag-uppstapplingar af grofva trädstammar, i hörnet af hvilka låg en liten plumpt upptimrad koja. Detta var likväl, som vi nämnt, endast på sina ställen, ty, bäst som man hade för sig dylika spår af odlingens första steg inpå den vilda skogstrakten, kunde man några bösskott längre fram finna en af vidsträckta åkerfält och större trädgårdar omgifven by med trefliga hus och en grannt målad kyrka, höjande sin stolta spira midt ibland dem.

Sedan vi passerat åtskilliga dylika byar och äfven några större köpingar, bland hvilka vi till namnet endast komma ihog Brockport och Newport, kommo på aftonen till en tredje port eller Lockport, hvarest vi också togo hamn och lemnade paketen. Detta ställe gör skäl för sitt namn — Slusshamn — då här fin-

nas icke allenast flera slussar efter hvarandra, utan äfven något, som är ändock ovanligare, tvänne rader sådana utmed hvarandra. Kanalen passerar nemligen här igenom fem par slussar, af hvilka den ena raden är för fartyg, som komma utföre, och den andra för dem, som gå uppföre. Utom denna vackra idé, hvilken är mästerligt utförd, äger Lockport äfven en annan, kanhända ännu större, märkvärdighet i kanalafseende, nemligen den så kallade *Deep Cutting*, eller en tjugofem fot djup sprängning genom ett lager af kalkberg, hvilken börjar härstädes och sträcker sig flera mil vesterut, samt var nödvändig för att kunna leda kanalen till dess slutliga mål, sjön Erie.

KAPITLET V.

BESÖKET VID NIAGARA.

Blott några timmars väg från Niagara Vattenfall! . . . . Läsare, väcker denna tanka något ovanligt intresse, så följ oss ännu några mil vesterut; hvarom icke, så farväl på ett par dagar, hvarefter vi åter råkas i nästa kapitel, ty vi gå nu att sysselsätta oss med denna herrliga naturscens betraktande.

Från Lockport fortsatte vi resan samma afton landvägen till Lewiston, som ligger vid Niagara-floden, sju mil norr om Fallet. Med en så kallad *"extra coach"*, eller en enkelt konstruerad jagtvagn, bespänd med tvänne hästar, kommo vi temligen sent fram till den sistnämnda staden, på hvars goda värdshus vi snart derefter njöto den någon tid saknade beqvämligheten af en egen sängkammare, och det så mycket bättre, som vi blifvit temligen mörbultade

under den tjugo mils långa färden öfver en lika dålig som obanad väg. Vi insomnade också ganska godt, ehuru tankan, att vara blott något öfver en Svensk mil ifrån Niagara vattenfall, sysselsatte inbillningen både vaken och drömmande.

Andra morgonens uppvaknande var icke mindre behagligt, då det försäkrades oss, att vi skulle få skåda det stora naturundret på en vacker och molnfri dag. Som vi redan hade beställt åkdonet aftonen förut, så sutto vi just och åto frukost, då en ung man, beväpnad med en lång piska, inträdde och med en glad, fryntlig min frågade, om det var vi, som skulle resa till "*Fallen*". På vårt jakande svar underrättade han oss, att equipaget redan var i ordning och väntade utanför dörren, samt tillade med en förnöjd ton, att han hoppades, vi skulle blifva belåtna med hans "*excellenta Faeton*". Ehuru litet afseende vi hade fästat på egenskapen af åkdonet till denna korta resa, såsom så obetydligt inverkande på det i alla fall behagliga af denna exkursion, så gaf ändå både kuskens muntra utseende och dess försäkran om en beqväm vagn en frisk impuls till den glada sinnesstämning, i hvilken vi redan voro försatta.

Vi skyndade också upp på vårt rum, och, då snart de få persedlar voro inpackade, som behöfdes för denna lilla utfart, så dröjde det icke länge, förrän vi voro vid sidan af vår skjutsbonde och hans 'excellenta faeton'. Denna befanns likväl, vid närmare beskådande, vara en gammal utnött kalesch, som långt för detta sett sina bästa dagar och, i det hela taget, ej var mycket olik dessa gamla mögliga inventarier längst in uti våra vagnsportar, som sällan få se dagsljuset utom vid auktioner. Vår kusk betraktade den likväl med andra ögon, och då han i stället för beundran endast läste löje i våra blickar, försäkrade han, att en sådan vagn icke fanns på många mil häromkring, och att han aldrig åkt på bättre fjedrar i verlden. Då vi så mycket mindre kunde disputera detta påstående, som vi verkligen voro fallna för att tro begge delarna, så stego vi upp i voituren, med förklarande, att vi voro fullkomligen belåtna med hans faeton och hade ingen annan önskan qvar än blott den, att han ville hålla tillhopa, så länge vi begagnade honom. Derom var naturligtvis ingen fråga, och vår muntre skjutsare slutade loftalen öfver sitt åkdon med det vanliga *"Go alang!"* som, åtföljdt af sina vederbörliga pisk-klatschar, snart

försatte det i en fart, som ville han dermed visa, att vår önskan var öfverflödig.

Ehuru vi på resor i allmänhet, och på sådana som denna i synnerhet, sällan äro trakterade af någon annan konversation med skjutsbönderna än den, som är nödvändig, för att få den upplysning om förekommande ställen, som de äro i stånd att gifva, så inledde ändå denne pratsamme Amerikan oss snart i ett samtal, som icke allenast upplyste, att han helt nyligen köpt sin excellenta faeton af en resande, utan äfven att han tänkte gifta sig, så snart han blott hunnit få ett tvåvåningshus uppbyggt på sin nyköpta farm. Detta var allt ganska bra, och vi kunde naturligtvis icke underlåta att gratulera en så lycklig fästman, åtföljdt af vederbörlig förmodan, att hans fästmö var vacker, hvilket han försäkrade var så mycket vissare, som hon enhälligt blifvit vald att *"spela Aurora"*. Då vi endast besvarade detta intyg med en blick af undran, hvad han mente härmed, frågade han, om vi aldrig sett spelas *"Aurora Conisma"*: och på vårt nekande härtill, upplyste han nu, att detta var namnet på hjeltinnan i en teaterpjes, som skulle spelas till Julen, uti hvilken han sjelf skulle hafva hufvudrolen och att stycket hette . . . *"Carl den tolfte från Sverige"*.

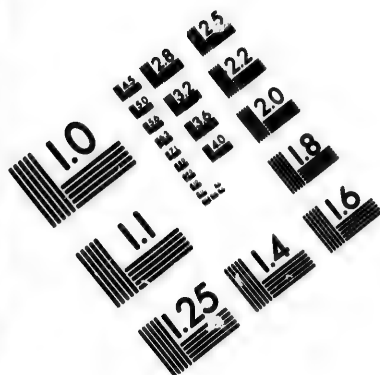
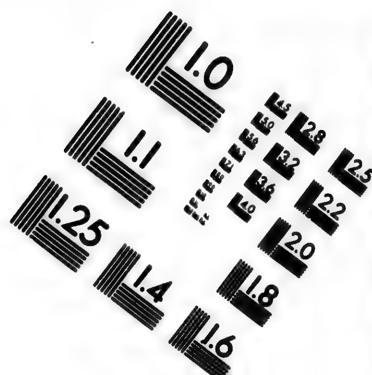
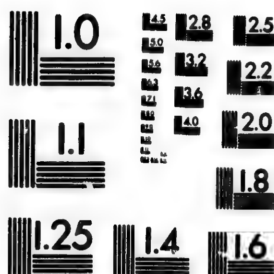

IMAGE EVALUATION
TEST TARGET (MT-3)

Detta blef allt bättre och bättre; och om vi förut med kanhända mindre intresse lyssnat till vår pratsamme farmers berättelse om sin faeton, tvåvånings-byggnad och fästmö — hvilka ändå voro artiga saker nog från en skjutsbonde — så blefvo vi verkligen så öfverraskade af att finna vår kusk vara ledamot i en sällskaps-teater, att det endast kunde öfverträffas af den större surprisen, att så långt inne i Norra Amerika få höra en bonde tala om Carl den tolfte. Ehuru första effekten af denna upptäckt visserligen var ett oemotståndligt löje öfver att finna oss skjutsade af en person, som snart skulle uppträda i denne hjeltes role, så kunde ändock vår på det hela angenäma öfverraskning endast jemföras med den blifvande aktörens, då han fick veta, att vi voro från Sverige och således kunde ge honom en hel hop upplysningar, hvilka han hittills förgäfves hade sökt att erhålla. Han bekände nemligen, att han var i en icke ringa förlägenhet öfver, huru han egentligen borde kostymera sig; ty, ehuru han redan hade de öfra partierna af sin figur i ordning och redan fått låna en uniformsfrack af en Milis-kapten, samt fått löfte om en piskperuk af en bekant hårfrisör, så visste han likväl icke, hvad sort benkläder och stöflor han rätteligen borde visa sig

uti. Att de förra borde vara af gult skinn och de sednare dugtigt stora samt försedda med sporrar, det trodde han sig finna af pjesen; men nu vore endast frågan, huruvida icke ett par gula casimirs "*inexpressibles*" — kortbyxor — jemte ett par temligen stora "*topboots*" — gula kragstöflor — skulle kunna passera, i hvilken händelse han trodde sig kunna få låna dessa plagg af en bekant Engelsman, som bosatt sig i trakten.

Detta var nästan för mycket på en gång; och sedan det löjliga af att föreställa sig Carl den tolfte i peruk, stångpiska, frack, kortbyxor och Engelska yockey-stöflor, tagit ut sin vederbörliga rätt, så började vi genast upplysa vår unge skådespelare, huru mycket han misstagit sig om den personens klädsel, hvilken han borde föreställa. De underrättelser, vi derefter lemnade om denne hjeltes drägt — hvilken verkligen är så enkel, förnuftig och till alla delar sannt militärisk, att den är lika lätt beskrifven, som fattad af till och med en bonddräng — roade vår Amerikan så mycket mera, som han snart fann, att han skulle kunna åstadkomma sin kostum utan att stadna i obligation hos Milis-kaptenen eller perukmakaren. Endast en liten omständighet oroade

honom vid den blifvande toiletten, i synnerhet som vi med en oblidkelig stränghet yrkade, att den framför allt borde iakttagas, nemligen det kortklippta uppstrukna håret. Vi medgifva gerna, att litet elakhet var med häruti, eller rättare en oemotståndlig böjelse att åtminstone på ett enda individuum få hämnas den ständiga förargelsen, vi här hade att se menniskor med framtill nedkammadt hår, eller, som det kallas, med lugg i pannan; ett mode, hvilket är temligen allmänt bland både högre och lägre klasserna i Amerika. Ehuru svårt det föll sig i början, lyckades vi slutligen öfvertyga vår man, att denna tonsur var lika nödvändig för kunga-rolen, som den skulle kläda honom sjelf äfven i hans vanliga kläder; och vi hade verkligen det nöjet att, innan vi skiljdes från denne, i många hänseenden intressanta skjutsbonde, få afkapa den långa hårluggen, under den Neroiska önskan, att alla dess långhårade landsmän hade haft en pannlugg tillhopa, på det vi med ett tag hade kunnat afklippa den.

Men det är tid att lemna konversationen med kusken, för att återkomma till föremålet för sjelfva resan, tvenne verkligen så olika ämnen, att vi icke hafva någon annan ursägt att

lemna den, som kanhända med skäl tycker, att de äro något för heterogena, för att synas i samma kapitel, än att taga en stor mans uttryck efter orden: "det är endast några få steg emellan det löjliga och det sublima."

Floden Niagara, som sammanbinder sjön Erie med Ontario, är i många hänseenden olik alla andra strömmar i verlden. Den är lika stor vid sin källa som vid sin mynning och går, med undantag af armen omkring den deri liggande Grand-Island, nästan rakt fram från söder till norr. Den är nära trettiofem mil lång och delas på midten af det verldskunniga fallet, på båda sidor om hvilket dess utseende är högst olika. Den öfra hälften emellan Erie och fallet rinner nemligen tyst och långsamt emellan stränder, som äro så låga och jemna, att om floden svällde blott några fot — en för andra strömmar ganska vanlig, men för detta besynnerliga vattendrag omöjlig omständighet — så skulle en stor del af det närliggande Canada och NewYork Staten bli lagda under vatten. Den andra delen deremot, emellan fallet och sjön Ontario, eller som han så riktigt kallas, den '*nedra*' hälften, rusar åstad i djupet af en trång och brant dalgång, eller rättare på bottnen af en ofantlig kalkstensränna,

emellan hvars höga lodräta väggar den hvirflande skyndar utföre. Detta gör, att man på denna sidan fallet kan resa ett långt stycke ganska nära floden, utan att ens ana, att någon sådan finnes, då man väl ser öfver till andra landet, men icke kan upptäcka den oftast ett par hundrade fot djupt liggande floden.

Så var också förhållandet med oss; och vi hade redan lagt trenne mil tillrygga från Lewiston, innan vi fingo se något tecken till floden, ehuru vi ofta emellan de höga furustammarna hade sett det tvärs öfver liggande Canada. Denna första åsyn af Niagarafloden var vid ett ställe, kalladt *the Devils hole*, hvilket gör lika mycket skäl för namnet, som det kanhända är ett icke opassande preludium till det märkvärdiga fallet. Den mörka vattenmassan här sammanträngd mellan lodräta klippväggar af trehundrade fots höjd, men hindrad af bottnens ojemnhet att rusa fram med den vanliga farten af en häftig bergsström, formerar deremot en ofantlig vattenhvirfvel, hvilken dånande och fradgande svängde sig emellan de branta stränderna uti en den vildaste och förfärligaste ringdans, man kan tänka sig. En hemsk, af mörka tallträd skuggad bergsklyfta sluttar från landsvägen brant ner till floden

och formerar för åskådaren en ganska passande avantscen till denna ej så orätt kallade *"Djefvuls-håla"*.

Den första anblick, man får af sjelfva vattenfallet, är en mil längre bort eller tre mil från detsamma. Det är svårt att beskrifva den sinnesstämning, i hvilken vi tillryggalade denna väg, eller den häftiga spänning, hvarunder vi vid hvarje krökning af vägen väntade att få se det märkvärdiga naturundret framträda för våra blickar. Denna känsla blef slutligen så stark, att det var oss nästan omöjligt att sitta qvar i vagnen, och sedan vi bedt kusken stadna, för att lyssna, om bullret af fallet ännu kunde höras, och vi nu verkligen hörde dånet deraf, lemnade vi åkdonet, med befallning att sakta komma efter.

Den, som någon gång i sin lefnad varit i den belägenhet, som föregår en ovanligt intressant händelse, hvilken man väntar nästa ögonblick skall inträffa, kan någorlunda göra sig en idé om hvad vi erforo, under det vi nu passerade framåt. Om man dertill lägger, att vi ända från yngre åren ansett Niagara vattenfall, icke allenast såsom ett af de märkvärdigaste ställen på jorden, utan äfven allt sedan vi första gången läste en beskrifning derom, fast beslöto att,

om möjligt, en gång se detsamma, så får man kanhända ett ännu tydligare begrepp om våra känslor för dessa ögonblick. — Ändtligen drogs ridån upp, och det så länge efterlängtade skådespelet låg framför oss. Ehuru aflägse det var, och ehuru stora föreställningar vi gjort oss derom, kunna vi blott säga, att denna första anblick af vattenfallet var lika oförgätlig, som dess närmare betraktande, lika mycket öfversteg vår väntan, och på samma gång lika svår att beskrifva.

Huru är det också möjligt att för andra beskrifva dylika naturscener och de intryck, de förorsaka, då deras ovanlighet eller rättare ojemförlighet med allt, hvad man förut sett, försätter sjelfva åskådaren i svårighet att riktigt fatta dem. Vi kunde här visserligen omtala, att vi på detta afstånd sågo en haflik hvitskummande vattenmassa kasta sig utföre en brant afsats, hvars djup man icke kunde mäta för de röklika moln af vattendunster, som derifrån uppstego; att ett doft buller, ej olikt en jemn, på afstånd dånande åska, hördes från fallet och uppfyllde hela den kringliggande nejden; att en klar sol för tillfället upplyste hela skådespelet och gjorde, att katarakten glänste som en snödrifva emellan de omgifvande mörka skogssträn-

derna. Men huru litet begrepp inger icke denna och alla möjliga beskrifningar i verlden en läsare om detta ställes utseende, om den storhet, som råder öfver hela scenen, och det förut okända intryck, som dess betraktande förorsakar!

Förhållandet är nemligen, att det mest vältaliga språk icke förmår bibringa en menniska en tydlig föreställning af någonting, så vida icke denna beskrifning stöder sig på jemförelse med det, som är förut af henne sedt och som äger en mer eller mindre likhet med det omtalade föremålet. Detta är så mycket säkrare, som alla våra begrepp, ända från barndomen, tillkomma antingen genom verklig åskådning af tingen, eller genom berättelser, hvilka i detta hänseende icke äro annat än en samling af föreställningar om bekanta föremål, genom hvilkas betraktande och jemförande vi erhålla idéer om det ifrågavarande. På detta sätt är sjelfva det beskrifvande språket icke något annat än en series af dylika taflor, och hvarje ord en figur eller teckning af bekanta ting. Härom kan man lättast öfvertyga sig genom berättelser för barn, hvilka endast begripas och roa, så länge som de inskränka sig till föremål inom deras synkrets, eller så länge man icke använder andra ord än dem, som hafva afseende på

eller afbilda saker, hvilka de förut hafva sett. Likaså förhåller det sig med menniskor i allmänhet, och deras förmåga att tydligt föreställa sig osedda saker står alltid i förhållande till hvad de förut i den vägen hafva sett. Sålunda skulle det väl vara möjligt att, till exempel, för invånaren uti en liten by beskrifva utseenaf en stor stad, och med tillhjelp af de mindre husen i dess hemort gifva honom en temlig föreställning af till och med palatserna i landets hufvudstad. Deremot skulle vi icke vilja åtaga oss att för en dylik menniska, som aldrig sett något större vatten än byns tvättdam eller skådat någon annan farkost än ett derpå flytande ämbar, tydligt beskrifva ett skepp ute på oceanen, eller gifva honom någon sann föreställning om dessa af honom osedda flytande byggnader. — Det finns visserligen ett sätt att komma berättelsen till hjelp, och det är med verkliga afbildningar för ögat eller taflor, föreställande de ifrågavarande föremålen; men, ehuru sådana målningar otvifvelaktigt underlätta beskrifningen, så kunna de så mycket mindre hafva någon utomordentlig effekt på dylika menniskors begrepp, som de i sig sjelfva icke äro annat än ett slags beskrifningar, eller en samling af bekanta bilder, upplysande för dem, som förut

hafva sett några dermed beslägtade föremål, men lika litet intressant för andra, som afmålningen af ett okändt ting är för ett barn.

Men om denna svårighet möter vid försöket att gifva en menniska endast en tydlig föreställning om ett för henne helt och hållet obekant och fremmande föremål, huru mycket svårare, att icke säga omöjligare, blir det icke att beskrifva de känslor, med hvilka man sjelf betraktat ett sådant, eller, hvad som åtminstone borde vara ändamålet med resbeskrifningar, på förhand ingifva läsaren en försmak af hvad han sjelf skulle erfara, om han en gång finge se det omtalade stället. Det är också häruti, som i allmänhet största svårigheten ligger för alla resbeskrifvare, men i synnerhet för den, som ville åtaga sig att beskrifva effekten af en sådan naturscen som den ifrågavarande. Det kan nemligen icke falla oss in att påstå, det icke hvar och en menniska, åtminstone af dem, för hvilka böcker skrifvas, någorlunda kan föreställa sig, huru ett vattenfall ser ut, äfven om hon aldrig i sin lefnad skådat något större sådant, ty hon har väl i alla fall någon gång sett ett rinnande vatten falla utföre, om icke från större höjd än från flaskan i glaset. På samma gång en sådan person icke är i den kategori af

total obekantskap med ämnet, i hvilken han otvifvelaktigt skulle vara, om han aldrig sett ett nedrinnande vatten, så blir det också möjligt för honom att göra sig ett slags begrepp om utseendet af det största vattenfall i verlden, så vida han annars har någon imaginations-förmåga. Han behöfver då endast i inbillningen fördubbla och mångdubbla allt, hvad han sett i den vägen, så väl vattenmassan som fallet, så skall han väl slutligen komma till ett facit, som, åtminstone i hans tanka, någorlunda motsvarar idéen om hvilken katarakt som helst. Berättaren behöfver ju endast uppgifva riktiga dimensioner på höjden och bredden, och lägger han dertill en teckning af sjelfva stället, så blir det så mycket lättare att föreställa sig äfven ett sådant vattenfall som Niagara.

Men med allt det här, med all aktning för den mest välsignade af alla själsgåfvor, en liflig inbillning, och med behörig respekt för alla goda beskrifningar och träffande afmålningar, våga vi likväl påstå, att af alla resande, som sett Niagara, ingen skall kunna neka, att om icke första anblicken af denna sublima naturscen öfversteg dess väntan — ty man skulle ju kunna föreställa sig, att oceanen komme nedstörtande från himmelen — åtminstone dess betraktande verkade på

dess sinne på ett sätt, som han omöjligen kunnat göra sig någon riktig idé om på förhand. Orsaken härtill är, oberäknadt verklighetens företräde framför inbillningen, den, att detta vattenfall är så stort och till sin effekt så öfverträffande alla andra dylika naturscener på vårt klot, att det i detta hänseende väl skulle kunna kallas det enda i sitt slag, och att således alla, som icke sett detsamma, äro, i afseende på intrycket under dess åskådning, nästan i samma predikament, som de, hvilka aldrig förut sett något vattenfall. Vi kunna naturligtvis i detta, så väl som alla andra fall, icke bedöma andras känslor, utom efter våra egna; men vid detta tillfälle tilltro vi oss så mycket säkrare kunna göra det, som vi kanhända voro mera än vanligt beredda på en sådan naturscen som denna. Utom det vi redan sett de märkvärdigaste vattenfallen på vår Skandinaviska halfö, hade vi ännu i friskt minne det förfärliga Tequendama i Södra Amerika och hade dessutom läst så många beskrifningar, sett så många taflor och hört så många berättelser om detta Niagara, att vi verkligen trodde oss hafva sett det i förväg och vid dess verkliga betraktande endast skulle kunna få en angenäm öfvertygelse derpå. Vi få likväl bekänna, att

redan första anblicken deraf, ehuru på en half Svensk mils afstånd, om den icke just surprenerade oss, åtminstone genast öfvertygade oss, att vi ännu aldrig, hvarken i verkligheten eller inbillningen, sett något sådant, på samma gång den ingaf oss helt okända aningar om njutningen af det stora skådespelet, hvilka allt mer och mer utvecklade sig under den återstående vägen fram till fallet.

Vi kunna också icke säga något mera om tillryggaläggandet af denna väg, än att det i sin sort var den angenämaste resa, vi kunna påminna oss någonsin hafva gjort. Det är väl möjligt, att många skulle kunna tycka ett sådant yttrande vara öfverdrifvet, äfven om de hade gjort oss sällskap på denna lilla utfart. Detta är så mycket möjligare, som menniskor väl svårligen i något annat hänseende äro så olika till sina känslor, som då det är frågan om naturens betraktande. Denna olikhet går verkligen så långt, att man icke en gång derom kan säga med ordspråket, 'att tycke och smak äro olika', ty det finnes personer, som i detta fall icke alls hafva hvarken tycke eller smak. Åtminstone visar det sig rätt ofta så vid de många tillfällen under resor, då man stundom ser menniskor antingen med liknöjdhet genast vän-

da ryggen till, eller också alldeles icke hafva märkt en utsigt eller ett föremål, som deremot kan sätta andra i förtjusning. Vi hafva många gånger funderat på, huru det egentligen kan hänga tillhopa med denna besynnerliga omständighet, hvilken nästan tyckes dela menniskoslägtet i tvenne delar, af hvilka den ena har sinne för naturens skönhet och den andra deremot alldeles icke. Vi hafva till och med tillfrågat åtskilliga medlemmar af den sednare afdelningen — hvilka för öfrigt hvarken till själs- eller kroppsförmögenheter tyckas vara olika andra menniskor — huru det kom sig, att de icke voro roade af att betrakta dylika scener, eller om de icke tyckte, att det eller det föremålet var angenämt att åskåda. Svaren på dessa frågor hafva varit olika: somliga försäkra uppriktigt, att de icke begripa huru det är möjligt, att vuxna menniskor kunna vara roade af att barnsligt stå och gapa på dylika saker, och att de icke kunna kalla sådanas förtjusning annat än en för långt drifven sentimentalitet eller en retlighet i nervsystemet, gränsande till sinnessvaghet. Andra åter, som äro mindre uppriktiga, eller åtminstone vilja synas mindre olika andra, hafva börjat med ett ursägtande tillkännagifvande, att de hafva sett det ifrågavarande

föremålet *förut*, och derefter artigt dragit till med högljudda försäkringar om deras upprörda känslor, åtföljda af en väl öfverläst utanläxa af himlande utrop, lika fadda som osmakliga, men som skulle vara det ännu mera, om de icke oftast voro löjliga för så väl den stora förlossningsmöda, de kosta den förtjuste syndaren, som den glädje, med hvilken han ändtligen ser sig hafva genomgått sitt ålagda pensum.

Nu, utan att vilja ingå i någon frenologisk undersökning om orsaken till denna brist på skönhetssinne ligger i någon medfödd olikhet i hjernans organer, eller möjligen snarare i sedan tillkomna omständigheter för dess uppöfning, få vi blott tillägga, att om denna känsla för naturens skönhet är ett slags svagsinthet, man åtminstone om den kan säga med ordspråket, att man är 'lycklig i sin galenskap'. Äfven få vi härmed förklara, att, långt ifrån det denna känsla försvagas genom det man sett ett skönt ställe eller en vacker scen *förut*, den snarare ökas än minskas, för hvarje gång man återser samma föremål; och vi äro fullkomligen öfvertygade, att om vi till exempel än en gång skulle blifva så lyckliga att få skåda Niagara, det skulle, om möjligt, förorsaka oss ännu mera nöje, än som nu var fallet. Icke heller

hafva vi kunnat finna, att denna känsla orsakas af någon svaghet i nerverna hvarken hos andra eller oss sjelfva; och kunna vi icke neka, att om det nöje, dess ägande medför, icke kunde köpas för bättre pris än detta, den verkligen vore lika dyrköpt som opassande för en sjöman. Hvad man nu också behagar titulera denna känsla, så är väl epitetet '*barnslig*' det mest opassande, ty vi få åtminstone för vår del bekänna, att vi hvarken hafva sett andra barn äga den, eller kunna komma ihåg att vi sjelfva i den åldren hade något synnerligt sinne derför. Vi skulle deremot snarare vara fallna för att kalla den ett slags eget språk, hvilket man först i en mera stadgad ålder lär sig att förstå, och som, likt alla andra sådana, blir både begripligare och behagligare, ju mera det höres och öfvas. Möjligen kunna menniskorna i allmänhet hafva mer eller mindre naturlig fallenhet att lära detta, så väl som alla andra tungomål; men — vi älska åtminstone att tro det — naturen kan aldrig till den grad vara styfmoderlig, att den skulle helt och hållet hafva beröfvat somliga ett sinne, hvars ägande utgör för andra en källa till de ädlaste och angenämaste njutningar. Vi få åtminstone bekänna, att under de olika resor, vi företagit

både närmare och fjermare, så väl ute på oceanen som längst in uti länderna, ingenting så mycket roat oss eller haft en så stark retelse att locka oss vidare, som detta alltid angenäma betraktande af naturen, detta stora skådespel på en gång så lika och så olika, alltid detsamma och aldrig detsamma, ständigt förändrande sig, men evigt skönt i alla sina yttringar och skapelser.

Det finns likväl vissa former eller, om vi få vidare utsträcka liknelsen, vissa dekorationer på denna naturens stora theater, hvilka mera än vanligt ådraga sig åskådarens beundran, så väl för sin sällsynthet som den stora skala, i hvilken de äro utförda. Bland sådana intager vattenfallet vid Niagara ett utmärkt rum, och om vi få döma efter vår egen erfarenhet, kanhända det utmärktaste. Vi kunna nemligen icke påminna oss hafva sett något föremål, som så starkt talat till känslan eller så tydligt uttryckt naturens storhet, som detta. Likväl hafva vi vid ett föregående tillfälle erfarit ett intryck, som, ehuru mycket svagare, ändock kanhända hade den mesta jemförlighet med detta. Detta var likväl hvarken något vattenfall eller någon rörlig naturscen, utan, ehuru besynnerligt det kanske låter, ett berg, men

likväl ett snöberg nära equatorn, med foten nere i oceanens djup och toppen högt öfver molnen. Den glada förvåning, med hvilken vi första gången skådade Santa Martas snöberg, under seglingen längs kusten af Södra Amerika, hade verkligen något tycke af den, vi erforo vid första anblicken af Niagara, så vida den gaf oss en förut okänd idé om naturens storhet, hvilken inbillningen, understödd af beskrifningar, väl kan ana, men som tanken hvarken kan riktigt fatta eller uppmäta utan med tillhjelp af sinnenas verktyg, använda på sjelfva de verkliga föremålen. Denna i vårt tycke märkliga likhet emellan de intryck, som första betraktandet af dessa tvenne så olika föremål ingaf, försvagades emellertid, allt eftersom vi nalkades vattenfallet, och utplånades eller kanhända öfverröstades snart af det ojemförligt kraftigare och tydligare språket från det närliggande naturundret. Detta började nemligen snart öfvergå från ett aflägse, om naturens storhet talande föremål, till en på flera sinnen verkande naturscen, hvilken slutligen till den förtjuste åskådaren talade ett det mest hänryckande och vältaliga språk om kraft, storhet och majestät, som väl någonsin af naturen blifvit taladt till menniskan.

Att vilja försöka beskrifva en sådan scen vore lika förmätet, som omöjligt, åtminstone om det vore i ändamål att dermed gifva läsaren någon idé om dess effekt. Om man äfven antager, att man med ord vore i stånd att sannt afmåla ett föremål, hvilket man icke en gång är i stånd att riktigt återgifva uti en tafla, så skulle ändock verkan af beskrifningen blifva så mycket svagare än den af åskådningen, som man i förra fallet inhemtar den under loppet af berättelsen och liksom bitvis, då man deremot i det sednare på en gång underkastas hela den odelade kraften deraf. I detta hänseende förhåller det sig med beskrifningen af en naturscen liksom med åhörandet af de särskilda stämmorna i ett orchester-stycke, hvar och en för sig och efter hvarandra. Man får visserligen höra de olika instrumenternas toner och erhåller kanhända ett slags idé om melodien af stycket, ehuru till och med det ibland svårt nog, — men huru himmelsvidt är icke detta från effekten af alla stämmorna, hvilka endast i förening kunna gifva åhöraren den njutning, som styckets melodi och harmoni tillhopa mäkta åstadkomma. — Då likväl något är bättre än intet, och läsaren i alla fall bör vara mera belåten med den svagaste beskrifning,

än med de mest kraftiga försäkringar från berättaren, att ämnet är obeskrifligt, skola vi omtala de särskilda partierna af detta majestätliga skådespel, och lemna åt hvars och ens combinations-förmåga att sammansätta dem till ett helt; eller med andra ord, då vi endast kunna ge några grunddrag till taflan, låta läsaren fullborda den med de färger, hans egen inbillning är i stånd att pålägga.

Niagara har en stor fördel framför så många andra vattenfall, att det icke allenast kan ses från nästan alla möjliga håll, utan från alla dessa så nära och väl man behagar. Hela den omkringliggande trakten består nemligen af ett fullkomligen slätt land, hvilket visserligen är beklädt med en tät skogsmatta, som oftast hindrar dess åskådande på afstånd, men som deremot i sjelfva granskapet af stället tillbjuder så många bättre synpunkter, som flodens stränder öfverallt ligga i nästan samma plan med fallets öfverkant. Strömmen är ett stycke ofvanföre nära två mil bred, och rinner der med en ganska måttlig fart, hvilken tilltager, i samma mån den hoptränges, så att den slutligen straxt ofvanföre fallet icke är mera än en mil bred, och rusar der öfver en sluttande och ojemn botten med en hastighet af sex eller sju mil i

timmen. Här delas den af en liten ö, *Goat-Island*, på båda sidor om hvilken den nu skummande forssar utföre nära sextio fot, till dess den vid ändan af densamme faller öfver branten i tvänne särskilda vattenfall, kallade, efter sin belägenhet, det Amerikanska och det Engelska. Det förstnämnda är hundra-femtio famnar bredt och hundra-sextio-fyra fot högt, det sednare deremot tre-hundrade famnar bredt och hundra-femtio-åtta fot högt. Båda fallen formera tillhopa en djup halfmåne, hvars böjning går uppåt floden, och stöder sig på Goat-Island, som lemnar en tredjedel af vattenmassan åt det Amerikanska eller, som det också kallas, höga fallet, och två tredjedelar åt det Engelska, som vanligtvis benämnes stora fallet. Hvartdera af dessa fall bildar för sig sjelf en inåt böjd båge, hvilken likväl hos det Amerikanska är mindre regulier, men deremot hos det på Canada-sidan utgör en ordentlig halfcirkel, som också gifvit detsamma ett tredje namn eller stora hästsko-fallet. Båda dessa nedfallande vattenmassor förenas genast i en underliggande basin, hvars diameter är nära en half mil och lodräta väggar öfver två-hundrade fot höga — samt efter ett oredigt tumlande om hvarandra, likasom yra efter det häftiga fallet,

slutligen hvirfla tillsamman utföre på bottnen af den ofantliga rännan, som hädanfter utgör dess djupa bädd.

Som vi förut hafva nämnt, är hela nejden skogbeväxt, och den större delen af dessa träd utgöres af den ständigt gröna furen, hvilken infattar hela taflan i en enkel mörk ram, den mest passande infattning för ett sådant stycke, hvilket i alla fall lika litet skulle kunna vinna som förlora genom någon annan accessoir, hvarken af natur eller konst, då det i och för sig sjelf är så stort, att det uteslutande bemäktigar sig åskådarens odelade uppmärksamhet. Den obetydliga del af floden, som synes öfver vattenfallen, utgöres blott af de så kallade *Rapids* och framställer endast denna ojemna blandning af mörka strömdrag och ljusa skumstrimmor, som utmärka en nedforssande ströms oroliga yta. Denna förändrar sig på sjelfva branten af fallet till en klart skinande grön spegelyta, hvilken böjer sig utföre ett godt stycke, på ett ställe ända till öfver tjugo fot, hvarefter den brytes och formerar sedan en lodrät hvitskummande vattenvägg, hvars slut man icke kan upptäcka för de grå ångmoln, som jemnt uppstiga ur djupet, stundom högt öfver kanten af fallet. Nedanför eller rättare fram-

om denna ständiga rök synes en vild fradgande vattenyta, som brusar och kokar på ett sådant sätt, att det bäst skulle kunna liknas vid det skummande vattnet i en sjudande kittel, i synnerhet då man betraktar röken ofvanföre och de svarta kalkstensväggarne på sidorna, hvilka innesluta den oroliga vattenmassan.

Ljudet från denna ofantliga katarakt harmonierar fullkomligt med dess utseende och utgöres af ett dåft majestätligt dån, hvilket, i anseende till sjelfva tonen, kanhända mest liknar ett åskdunder, hördt på temligt afstånd, men till sin effekt mycket starkare, eller som om man föreställer sig flera aflägsna åskknallar på en gång rulla tillsammans i åhörarens öra. I anseende till jemnheten af detta ljud, kunde det deremot kanhända rättast liknas vid det döfvande bullret i en qvarn med många par stenar, hvilket utan uppehåll uppfyller den närvarandes öron med samma monotona ljud.

Detta var utseendet och bullret af Niagara, sådant det visade sig för oss vid första ankomsten till stället, eller rättare det på Amerikanska sidan närliggande värdshuset, i närheten af hvilket man i visst hänseende har den bästa utsigten öfver detta ofantliga vattenfall i dess helhet. Det finns likväl så många andra

synpunkter, från hvilka denna märkvärdiga naturscen kan och måste betraktas, för att riktigt njutas, att man verkligen har svårt att säga, hvilken man bör ge företrädet, i synnerhet som man i detta, likasom vid alla andra sådana fall, vanligen tycker, att den, från hvilken man sist sett det, är den bästa. Hvad vi deremot genast funno från denna första synpunkt, var, att vi icke kunde lemna denna märkvärdiga nejd så snart, som vi förut ämnat; och en bland de första åtgärder, vi vidtogo efter framkomsten, var att skicka vårt åkdon tillbaka, med befallning att återkomma dagen derpå, hvarefter vi beställde oss ett rum för natten, och skyndade sedan åter ut till det hänryckande skådespelet.

Ehuru det visserligen är sannt, att det, vid sådana tillfällen som detta, är angenämt att medhafva ett sällskap, till hvilket man kan meddela sina känslor, så var det deremot ej mindre behagligt att ensam få sträfva omkring i denna märkvärdiga nejd, utan att vara besvärad af någon af de vanliga konvojerande ciceronerna, hvilka vid andra mera besökta ställen bemäktiga sig den resandes person och efter ett tusende gånger upprepadt formulär utpeka sina märkvärdigheter med en ton, som snart blir

lika tröttande för åskådaren, som den i alla fall måste vara för den utttråkade berättaren. En sådan naturscen som denna tarfvade så mycket mindre en dylik utpekande loftalare, som den verkligen talade tillräckligt för sig sjelf, och dess märkvärdiga skönheter presenterade sig så tydligt för fremlingen, att han icke behöfde annan ledsagare än sina sinnen, för att till fullo njuta allt, hvad den hade att tillbjuda.

Efter att ännu en gång hafva besökt det lemnade och redan omtalade stället, hvarifrån man har den bästa utsigten öfver det hela, begåfvo vi oss närmare och voro snart vid sidan af Amerikanska fallet, endast några famnar från sjelfva branten, öfver hvilken den ofantliga vattenmassan nedhvälfver i djupet. Man kan nemligen, som vi förut omnämnt, från alla sidor nalkas detta stora naturunder så nära man behagar, och det finns nästan ingen annan gräns för dess närmande, än den åskådarens egna nerver utstaka. Från detta ställe har man en, om man så vill uttrycka sig, svindlande profil af det vid fötterna började höga fallet, som sträcker sin på kanten spegelklara curva i tvenne oregelbundna inböjningar bort till Goat-Island. Bullret af den omätliga vattenkolonnens nedstörtande är här så starkt, att man verkli-

gen känner, huru sjelfva klippan darrar, på hvilken man står, och de ur djupet uppstigande vattenpartiklarne uppdrifvas af den vattnet medföljande luften till en sådan höjd, att man känner sig omgifven af ett fint regn.

Följande uppföre kanten af forssen eller de så kallade Rapids, kommer man snart till en brygga, som förenar Goat-Island med fasta landet och skulle, om icke för annat, åtminstone derföre vara märkvärdig, att den försäkrar åskådaren om den förut knappast anade möjligheten att kunna komma till den midt emellan vattenfallen liggande ön. Men denna brygga är äfven märkvärdig i och för sig sjelf, såsom ett förvånande bevis, huru långt konsten kan gå uti sitt bemödande att tvinga äfven en sådan mäktig natur som den härvarande. Man skulle väl också knappast kunna anse det tänkbart, att bygga en brygga nära fyra-hundrade fot lång, endast hundrade famnar ifrån ett sådant vattenfall och öfver en forssande ström, som löper öfver en ojemn sluttande botten med en fart af sju mil i timmen. En sådan brygga är nu likväl byggd och har stått ett par år på detta farliga ställe; och hvad som är ändå mera besynnerligt, är, att just denna riskabla position så nära fallet och nästan på det värsta

stället af forssen, tryggar dess bestånd åtminstone för en naturkraft, hvilken förstörde för några år sedan en annan brygga, byggd längre upp vid ändan af ön, der forssarne börja. Man hade nemligen, ganska förlåtligt, trott, att om en brygga skulle byggas till detta intressanta ställe, så borde den sträckas öfver den minst farliga delen af floden, eller der forssen var svagast; och till den ändan konstruerade man en dylik emellan fasta landet och den sydliga ändan af ön längst bort från fallet. Arbetet var dessutom icke så svårt, och bryggan fullbordades ganska riktigt. En vacker vårdag, sedan islossningen börjat i sjön Erie, kommo emellertid några ofantliga isstycken nedflytande, hvilka snart bortsopade hela byggnaden och vräkte den hals öfver hufvud utför fallet. Man fann således snart, att detta ställe icke dugde; och då man tillika observerat, att forssarne hade en förundransvärd förmåga att söndermala dessa förfärliga isstycken, innan de hunno till fallet, så beslöt man att konstruera en ny brygga så nära fallet som möjligt, såsom det enda sätt att trygga dess bestånd för mera än ett år.

Största svårigheten var att kunna få någon säker grund för pelarne på en botten, som endast bestod af större och mindre stenblock,

af hvilka somliga ligga endast två eller tre fot från vattenytan och andra deremot på lika många famnars djup, och som dessutom öfversköljdes af en så häftigt forssande ström. Till den ändan utlades horisontelt från stranden tvenne balkar, en manshöjd öfver vattenytan, sträckande sig tjugofem alnar utöfver strömmen eller till stället för första pelaren. Dessa balkar, hvilka naturligtvis voro fast försäkrade i sin ställning, lågo tre alnar från hvarandra och förenades medelst tvärbräden, som tilläto arbetsfolket att med säkerhet gå på dem. Genom hål i deras yttersta ändar nedsattes till bottnen stockar, hvilka på en gång höllo dem stadigare och lättade kistans nedsänkning. Denna, bestående af en öppen fyrkantig ram, ej olik en bur för vilda djur, men utan golf eller tak, nedsänktes nu upprätt, längs stockarna, så långt till dess den blott räckte någon af stenarna på bottnen med någon del, hvilken som helst, då nedsänkningen genast stadnades. Nu insattes tjocka plankor en fot från hvarandra längs inra sidorna af kistan, hvilkas nedra ändar stadnade emot bottnen och nedjagades emellan stenarna, till dess de fingo något fäste, hvarefter deras öfra ändar bultades tillhopa med kistans öfre delar. På detta sätt agerade hvarje af dessa plankor

som ett ben till sjelfva kistan, under det vattnet tilläts fritt spela emellan dem. Denna djupa låda fylldes derefter med stora stenar och tjenade som en stödjepunkt eller kärna för en annan, af mycket gröfre timmer konstruerad, kista, hvilken derefter byggdes utomkring densamma och med ett mellanrum af tre fot på alla sidor, hvilket derefter fylldes med sten; och det hela utgjorde nu den första pelaren. Från denna utsträckte man nu åter de tvenne långa balkarna till stället för andra kistan, och så vidare steg för steg, till dess man slutligen hann öfver till ön med hela bryggan, hvilken hvilar på sex dylika pelare.

På denna svårbyggda brygga passerade vi nu öfver till den för sin belägenhet kanhända märkvärdigaste ö i hela verlden, hvarifrån man åtminstone har, i vårt tycke, de vackraste utsigterna af de båda omgifvande vattenfallen. Denna ö, likasom de bägge stränderna af floden, består af horisontela kalkstenslager och är bevuxen med en mängd olika trädslag. Med undantag af några få gångstigar och ett litet hus straxt vid ändan af bryggan, är den i sitt naturliga vilda tillstånd; och det vore verkligen att önska, det den alltid finge så fortfara, ty alla försköningar af konsten skulle blifva malplace-

rade på ett ställe, hvilket naturen sjelf behagat ornera på ett så sublimt sätt och efter en så gigantisk skala. Härifrån ser man icke allenast de båda vattenfallen på en gång och helt nära hvarandra, ty ön är ganska smal härstädes, utan äfven hela den ofantliga basinen straxt nedanföre samt sträckningen af floden i djupet af sin låga bädd.

Hela rundningen af det stora eller det så kallade hästsko-fallet synes härifrån på sitt sätt så mycket bättre än från Canada-sidan — hvilken annars anses vara den bästa synpunkten för detta — som man här står något högre. På samma gång detta fall till sin vattenmassa är det största på jorden, så är det också af en större effekt än det mindre Amerikanska fallet. Det har också den fördelen, förmodligen till följe af sin jemnare brant och djupare vattenkolonn, att den deröfver hvälfvande obrutna spegelytan är betydligt bredare än den på andra sidan och sträcker sig på ett ställe, nära midten af halfcirkeln, i en curva af troligen tjugo fots diameter. Detta ställe benämnes också med ett eget namn *Green Water* och gör med sin mörkgröna transparenta kristallbåge en den skönaste effekt emot den underliggande hvita, i djupet störtande vattenmassan.

Straxt österom Goat-Island, eller i sjelfva det Amerikanska fallet, ligger en liten klippa, omkring tjugo alnar bred, hvilken är skild från ön genom en smal ränna af ungefär tolf alnars bredd, i hvilken formeras ett tredje litet fall emellan de tvenne större. Detta synes emellertid icke från Amerikanska stranden, utan endast från Goat-Island och på Canada-sidan samt under passagen öfver floden.

Denna fart, hvilken vi företogo på eftermiddagen, var också icke den minst intressanta af våra ströftåg omkring det märkvärdiga naturundret. Från värdshuset leder en väg till den öfverallt brådstupa kanten af flodens strand och till en plumpt timrad trätrappa eller stege, på hvilken man utföre de svarta skrofliga stenmurarna nedklättrar till en kal platform, obetydligt högre än floden. Här ligger en liten båt, uti hvilken man midt igenom det hvirflande strömraset öfverfärjas till andra landet af en färjeman, som näst åldermannen för laget, gubben Caron sjelf, väl har det märkvärdigaste farvatten, man kan tänka sig. Man får under denna öfverfart en helt olika synpunkt för fallens betraktande, och utom det man midt i floden onekligen har den bästa utsigten af hela skådespelet tillhopataget, då man här likasom

sitter i fondlogen, så får man genom sin lägre ståndpunkt en mycket riktigare idé om vattenfallens höjd, hvilken man förut, så väl för sitt eget läge som för den ofantliga bredden af vattenmassan, annars är fallen för att icke anse så stor, som den verkligen är.

Anländ till andra stranden, hvilken är lika hög, men ej fyllest så brant, som den lemnade, uppstiger man på en lika okonstlad svängtrappa, tangerande de mörka kalkstenslagerna, och befinner sig åter i samma plan med fallets öfverkant. Så total är effekten af detta stora granskap och så absorberande alla andra tankar hos den fremmande, att han icke en gång märker eller ens kommer ihåg, att han nu befinner sig i ett annat land och hos en annan nation. Likasom hade detta märkvärdiga naturunder äfven haft inflytande på de båda Regeringarne, störes man icke heller i sina angenäma reverier genom någon af de vanliga åtgärderna från vederbörande auktoriteter, hvilka annars så beställsamt påminna den resande om dess ankomst till ett annat rike, i fall han sjelf skulle hafva glömt det. Åtminstone blef oss hvarken affordradt något pass eller vi underkastade något slags visitation; likväl kunna vi så mycket mindre göra reda för, om denna

annars besynnerliga omständighet var blott tillfällig eller vanlig, som vi verkligen icke kommo ihog dessa saker förrän långt efteråt. Hvad nu också orsaken månde vara, att vi så lyckligt och ostördt fingo passera, så kunna vi icke annat än härmed aflägga vår uppriktiga tacksägelse derför, jemte förklarande, att lika tråkiga som dessa examineringar alltid äro, lika opassande och malplacerade skulle de här varit. Man kan väl också knappast tänka sig någonting mera mal-à-propos, än att vid sidan af en sådan naturscen bli uppvaktad af en tullvaktmästare eller konvojerad af en polisbetjent; åtminstone tycka vi, att det till och med i sjelfva orden ligger en stark dissonance, om man skulle nämna vattenfallet Niagara i samma mening som ett tullhus eller en poliskammare.

Utan att emottagas hvarken af dessa auktoriteters utskickade eller någon annan menniska — ty denna stranden är lyckligtvis ännu mindre bebodd eller rättare bebyggd än den andra — voro vi snart vid sidan af det föremål, som alltid bör vinna på att få skådas i sin stora naturliga ensamhet, utan någon omgifning af konst eller hvad yttring som helst af menskliga inrättningar. Här kan man nalkas det stora hästskofallet så nära, att vattnet

nästan vidrör fötterna, då det böljar upp på den låga klippstranden emellan forssarna och sjelfva den obrutna isblanka nedhvälfningen öfver branten. Hela fallets halfrunda böjning inåt gör nemligen, att på denna venstra flygel de öfverliggande forssarne icke komma så nära branten, som i midten och på den mindre framskjutande högra flygeln, utan här formeras en, väl icke obruten, men dock jemnare vattenmassa, hvilken ledigt halkar utföre, till dess den omärkligt öfvergår till det spegelklara hvalf öfver sjelfva branten, hvilket öfverallt utgör ett så eget drag hos Niagara, men i synnerhet vid det stora fallet. Denna omständighet uppkommer deraf, att den underliggande klippan icke allenast är rätt uppstående, utan till och med utskjuter med sin öfra kant öfver den underliggande delen. Hvad nu också orsaken må vara, så är effekten af denna ofantliga kristallbåge i högsta grad svindlande; man lockas nemligen af dess stora skönhet att komma allt närmare och närmare, till dess man tycker sig, liksom fattad af dess oemotståndliga dragningskraft, halka utföre dess spegelblanka båge och tumla ner i det förfärliga djupet. Lika litet här, som på något annat ställe vid Niagara, är det möjligt att skåda ända ner till bottnen af fallet, ty der mö-

tas blickarne af ett oredigt chaos af skum, töcken och vattenpartiklar, som ständigt uppstiger från den underliggande basinen.

Det ställe, som de flesta preferera framför alla andra, är likväl icke detta, utan en lågt liggande klippa, nästan rakt under denna plats. För att komma dit, återvänder man utför svängtrappan och passerar en smal sluttande afsats emellan strandväggen och floden, som leder till en utskjutande klippa endast några famnar från fallet. Denna öfver floden ej mycket upphöjda platform tyckes också af naturen vara placerad der, blott för att lemna menniskan en plats att riktigt kunna njuta af fallets åskådande. Vi få åtminstone för vår del bekänna, att om vi, med uteslutande af alla andra, endast skulle fått välja ett enda af de många ställen, hvarifrån Niagara kan betraktas, så hade vi utan tvekan valt denna klippa. Vi vilja dermed icke säga, att man härifrån har den skönaste utsigten hvarken af det hela eller till och med blott af det närliggande stora fallet; men hvad som deremot är säkert, är, att man endast från denna punkt kan riktigt erfara höjden af det intryck, ett vattenfalls betraktande förmår åstadkomma på menniskan. Här har man nemligen det största vattenfall på jorden midt framför

sig och så nära, att man till en början tycker sig neddigna, likasom undertryckt af det skummande hafvets thordönande nedstörtande från en så hisklig höjd.

Men äfven här är det icke möjligt att spåra den ofantliga vattenmassan ända ner i dess djup, ty tunga vattendigra moln, blandade med skum, uppstiga jemnt emellan foten af fallet och den närliggande klippan, hvilken derigenom ständigt vattnas såsom af häftiga regnskurar. Man får deremot här se en besynnerlig omständighet, hvilken man väl tyckte sig hafva märkt förut, men som man icke från något annat ställe kan så tydligt komma under fund med. Detta är nemligen en mängd små, om man så får kalla det, vatten-raketer eller, kanhända ännu bättre, kometer, hvilka svänga sig upp ifrån den skummande massan vid foten af fallet och flyga upp i höjden, nära lika högt med öfverkanten af fallet. Dessa besynnerliga projektiler äro af en konisk form; och under det sjelfva spetsen, som är vänd förut, icke tyckes vara större än ett finger, strålar ut en slags trattformig svans bakefter, hvilken ofta går till flera famnars längd. Dessa små vatten-meteorer, som förorsakas af den med fallet nedträngda och starkt kondenserade luften, äro emellertid

rätt roliga att betrakta, isynnerhet under solsken, då de fara omkring lika andra luftiga varelser, glänsande i alla regnbågens färger.

Från denna, likt en halfö, utskjutande klippa leder en smal afsats långs den annars lodräta strandväggen bort till sjelfva fallet, eller rättare till den märkvärdiga grotta, som sträcker sig inunder och långt bakom sjelfva den nedfallande vattenmassan. Det är nemligen icke nog, att man kan betrakta denna ofantliga katarakt så nära och så tydligt man behagar ofvan, nedan och på sidorna, man kan äfven skåda den bakifrån, och således komma i det möjligen närmaste grannskap, hvari menniskan kan våga sig till en så förfärlig naturscen. För dem af våra läsare, hvilka möjligen kunna hissna för blotta tanken att följa oss vidare på denna upptäcktsresa, få vi förklara, att vi icke företogo den ensamme, utan ledsagade af en person, som enkom lefver af denna amfibiska lotsning, då farvattnet i alla hänseenden, för att tala i sjömansstil, är för svårt att anlöpa utan lots.

Föregångna af denne vägvisare skredo vi nu framåt den skrofliga gångstigen, med den svarta lodräta klippan på ena sidan och det rasande dånet, skummet och blåsten från foten

af vattenfallet på den andra, tilldess vi snart voro under sjelfva det hiskliga hvalfvet. Här förändrade sig den tökniga dagen utanföre till ett hemskt grönaktigt sken, hvilket kom från det hvälfda vattenfönstret högt upp i taket af denna besynnerliga grotta, under det ett förfärligt yrande af vatten och blåst flög omkring i alla möjliga direktioner och med en fart, som gjorde det svårt, icke allenast att framskrida, utan äfven att andas. Med detsamma slog sig, som man säger, ett lock för öronen, och det förskräckliga åskdundret utanföre förvandlades till ett doft, obeskrifligt ljud, likasom hade man satt en sourdine på det förfärliga instrumentet. Att här tänka på att genom kläder skydda sig för att i ögonblicket blifva genomvåt, var så mycket omöjligare, som regnet bokstafligen flög omkring från alla tänkbara håll och aldraväst från den närliggande kokande basinen. Detta var ändå på sitt sätt en förmånlig omständighet, ty de från fallets fot häftigt blåsande regnbyarna voro åtminstone underlättande passagen framåt, då de tvungo vandraren emot den motsatta sidan eller bergväggen, hvilken formerade ena hälften af detta besynnerliga hvalf.

På detta sätt fortsatte vi denna undervattniska gång ett godt stycke eller, efter ledsagarens påstående — nota bene efteråt, ty här kunde hvarken talas eller höras — öfver hundrafemtio fot, på en temligen jemn grushög långs klippan, hvilken är skild från den motstående vattenväggen på sina ställen kanhända tio till tolf famnar. Ehuru förfärlig denna promenad må tyckas vara och äfven förefaller i början, så är den i verkligheten så litet farlig, att ledsagaren, för att bevisligen öfvertyga derom, sprang ner flera famnar från klippan emot vattnet på den sluttande grusstranden, och hade synbarligen lättare att uppkomma igen, pådrifven af den starka blåsten nerifrån basinen. Den genom det öfverst uppe mörkgröna vattenhvalfvet nedträngande dagen var jemnt tillräcklig, för att matt upplysa denna tartarens håla med sin svarta öfverhängande klippa på ena sidan, sin fasansväckande vattenvägg på den andra, och sitt äkta chaos af blåst, vatten, dån och mörker i förfärlig hvälfning om hvarandra. Det är också, på det hela taget, väl det märkvärdigaste och besynnerligaste rum, man kan besöka, och i alla fall så olika de af menniskofot trampade ställen, att det måste icke allenast till en utomordentlig grad spänna fantasien

fo. tillfället, utan äfven lemna ett outplånligt intryck på minnet efteråt.

Denna grotta förändrar sig emellertid under tidens längd, liksom utseendet af sjelfva vattenfallet; och i detta hänseende kan dess besökande verkligen vara fara underkastadt. Nästan på dagen två år efter det vi besökte den, hördes sent på aftonen några häftiga, efter hvarandra följande stötar, åtföljda af ett ovanligt buller från sjelfva fallet, och morgonen derpå syntes det stora hästsko-fallet betydligt förändradt, genom det en del af klippbranten lossnat och fallit utföre, ungefärligen på två femtedelar från Canada-stranden. Starka sydvestliga vindar i sjön Erie, hvilka till en ovanlig höjd ökat vattnet i floden och på samma gång tryckningen på den öfverhängande klippan, voro den immediata orsaken till dess nedstörtande; men det finnes andra ständigt verkande orsaker till detta vattenfalls förrändrande, hvilka vi här så mycket hellre skola anföra, som de äro kraftiga skäl för påståendet, att Niagara fall i fordna tider låg ända nere vid Lewiston, och att det ännu fortfar att småningom draga sig tillbaka mot sjön Erie.

Hela trakten omkring Niagara, åtminstone emellan de båda sistnämnda ställena, utgöres

nemligen, som förut är sagdt, af ett slättland, bestående af kalkstensgrund i horisontela lager. Dessa lager äro visserligen af en betydlig fasthet närmast jordytan, men aftaga deremot i styrka, eftersom de ligga djupare, så att de vid underkanten af fallet, eller hundra-femtio fot från jordytan, redan äro så lösa, att man med blotta fingrarne kan söndermala dem till grus. På detta sätt är det väl omöjligt för den genom de öfra lagerna flytande floden att, till och med på århundraden, kunna afnöta någonting, åtminstone betydligt, på den öfra kanten, äfven med den förfärliga farten den har vid sjelfva fallet; men deremot är det ganska lätt för den att nedanföre, genom det starka och ständiga arbetandet af både vatten och luft från foten af fallet, småningom gräfva sig in uti de här lösare lagerna. Härigenom formeras först ett dylikt hvalf bakom fallet, som vi nyss beskrifvit, och slutligen, då denna utgröpning nedifrån blir för stor, förmå de öfverhängande lagren af klippan icke att bära den starka tryckningen af vattenmassan, utan brytas loss och ramla i djupet. Sålunda går det nu bit för bit, hvarigenom fallet småningom skrider mer och mer tillbaka, som också intygas af äldre personer på stället, hvilka försäkra, att stora

hästsko-fallet, blott under deras tid, dragit sig tillbaka omkring sextio eller sjuttio alnar.

Liksom på Amerikanska sidan, ligger på denna äfven ett stort värdshus, på något afstånd från fallet och på en temlig höjd, som gör, att man från dess fönster har en skön utsigt af isynnerhet det midt framför liggande höga fallet, äfvensom forssarna och den spegelklara rundningen af stora fallet. Efter den diluvianska visiten under vattenfallet var detta en treflig reträttpunkt, så väl för att ömsa kläder, som att genom ett invärtes bruk af Niagaras vatten förekomma olägenheterna af dess utvärtes alltför känbara användande. Med andra ord, vi voro verkligen så genomvåta, som om vi legat i sjön, och tillika så frusna, att det framsatta théet på en gång kunde tagas för ett medikament och en njutning; och med hågkommande af att vattnet till detsamma var hemtadt från den underliggande floden, kunde vi icke neka, att vi njöto af stället så mycket som möjligt, eller på sitt sätt kunde säga oss fullkomligen *Niagariserade.*

Vi uppehöllo oss hela den återstående delen af dagen på Canada-sidan, i grannskapet af det stora hästsko-fallet, hvilket i alla hänseenden är den mest hänryckande delen af Niaga-

ra; och då vi i aftonskymningen skulle begifva oss tillbaka öfver floden, kunde vi icke afhålla oss från att aflägga ännu ett besök på den omnämnda utskjutande klippan, för att erfara, hvad verkan fallets betraktande under mörkret skulle åstadkomma härifrån. Detta var verkligen i högsta grad nervskakande och, på det hela taget, olikt effekten från alla de andra ställena, betraktade under dagsljuset, ej en gång undantaget det hemska hvalfvet bakom kaskaden. Det var nemligen till en början icke möjligt att i denna otydliga, förvillande dager blicka upp på den nedstörtande vattenmassan, utan att tycka, att den kom allt närmare och närmare och slutligen hotade att kasta sig öfver oss. Denna besynnerliga känsla blef snart så stark, att det icke var möjligt emotstå den; och oaktadt förnuftets intygande, att det icke var någon fara, segrade ändock de uppskrämda sinnena, och vi måste draga oss tillbaka för en stund. Det var också icke utan efter någon tids förlopp och efter att så småningom hafva öfvertygat ögon och öron, att de bedrogo sig, som vi förmådde tvinga den motsträfviga kroppen tillbaka igen, och mäktade utan att hissna närmare betrakta detta i sanning lika ovanliga som svindlande skådespel.

Andra dagen ströfvade vi omkring i denna, i ordets högsta bemärkelse, intressanta nejd med, om möjligt, ännu mera nöje och tillfredsställelse än den föregående. Denna sublima naturscen har verkligen så mycken variation genom de olika synpunkter, den erbjuder, och i det hela så mycken attraktion från nästan hvad punkt den ses, att man knappast kan tröttna vid att betrakta den. Den snarare vinner än förlorar genom vanan, ty man upptäcker ständigt något nytt föremål, hvilket i början undfaller ens uppmärksamhet, men som derefter bidrager att öka den njutning, med hvilken man först skådade detta herrliga naturunder. Sådant var åtminstone förhållandet med oss; och vi hade kanhända icke kunnat slita oss från denna hänryckande trakt, så fort som vi gjorde, om icke en omständighet kommit emellan, som på samma gång den opåräknadt förlängde vår resa ännu något mera vesterut, gjorde att vi skilde oss från Niagara endast på en kort tid eller med öfvertygelsen att snart få återse det igen.

Ehuru den sena årstiden gjorde, att vi hela första dagen promenerade omkring fallet alldeles ensamma, åtminstone som resande åskådare betraktade, så var detta icke händelsen

den andra. Vi stodo nemligen straxt efter solens uppgång på yttersta udden af den så skönt infattade Goat-Island och betraktade de många regnbågarna, som hvälfde sig öfver det stora fallet, då vi oförmodadt befunno oss vid sidan af en person, som med lika förtjusning tycktes vara intagen deraf. Så uteslutande alla andra tankar är denna stora naturscen och så kraftigt uppmanande att yttra de känslor, den väcker, att, likasom hade vi varit gamla bekanta och reskamrater, vi på samma gång helsade hvarandra endast med ett ömsesidigt utrop om skådespelets skönhet. Detta behof att yttra sig var verkligen så starkt, att vi äro öfvertygade, att om den fremmande personen varit en Chines eller Indian, vi endast på detta sätt skolat tilltala honom, ehuru litet han förstått vårt tungomål. Den ifrågavarande personen kunde icke heller hemta någon annan upplysning af våra ord, än den i alla fall å ömse sidor tillräckliga af blickarna och mimiken, ty vi uttryckte oss till en början på samma språk man tänker, eller modersmålet, och den tilltalade var icke någon landsman, utan talade deremot Franska. Det oaktadt blefvo vi så genast och hastigt förtroliga med hvarandra, att vi icke kunna påminna oss någonsin hafva

gjort en så lätt bekantskap; och vi skulle nästan vara fallna för att påstå, att det icke finns något ställe och tillfälle bättre passande att, åtminstone i vissa afseenden, lära känna hvarandra, än just vid sidan af en sådan stor naturscen.

Den omnämnde personen var en ung Canadare från staden York, på andra sidan sjön Ontario, och var nu på vägen hem från en resa i Europa och de Södra Staterna af Unionen. Dess sätt att vara och känna var i många fall så öfverensstämmande med vårt eget, att vi snart blefvo synnerliga vänner, och det kostade honom icke mycken möda att öfvertala oss att följa honom till sitt närliggande hem, i synnerhet då han försäkrade oss, att återresan lätt kunde verkställas öfver sjön Ontario med någon af de mellan York och Lewiston gående fartygen. Vi stämde till den ändan möte följande dagen i Queenston, som ligger midt emot den sistnämnda staden på andra sidan floden, och hvarifrån vägen går långs Ontario inåt Öfra Canada.

Emellertid uppehöllo vi oss hela dagen med att i detta angenäma sällskap åter besöka de åtskilliga ställena, hvarifrån vi redan betraktat denna oförgätliga naturscen, och det var

icke förr än kort före solens nedgång, som vi åter befunno oss vid sidan af vår muntre kusk i hans excellenta faeton på vägen tillbaka till Lewiston. Det blef också redan mörkt, innan vi framkommo, och vi hade således godt tillfälle att för inbillningen åter låta uppträda bilderna af hvad vi nu i verkligheten sett, kanhända det största skådespel på jorden — det fallande utloppet af de omätliga insjöar, hvilka påstås innehålla hälften af allt färskt vatten på vårt klot.

KAPITLET VI.

UTFART TILL CANADA.

Vid den lilla staden Lewiston, som ligger på Niagara flodens högra strand, sju mil från fallet, förändrar sig denna ströms utseende betydligt. Ända hittills har den rusat åstad emellan branta, ofta lodräta stränder, hvilkas höjd varierat emellan två- och tre-hundrade fot, med en fart och forssande häftighet, som hindrar dess beseglande. Här deremot sänka sig de höga kalkstensväggarna, och med detsamma de småningom öfvergå till låga skogbevuxna stränder, vidgar sig också floden samt antager derefter en så jemn och sakta fart, ända till sitt utlopp i sjön Ontario, att den hädanefter icke allenast kan navigeras med ångbåtar, utan äfven med seglande fartyg. Också kan Lewiston i detta hänseende snarare anses som en stapelstad på nämnde insjös stränder, än en vanlig uppstad sju

mil in i landet; ty utom ångbåtar, hvilka hvarje vecka gå emellan detta ställe och nordvestra ändan af sjön långs staten New-Yorks stränder, finnes här en mängd smärre seglande fartyg, som gå emellan de många hamnarna vid Ontario, så väl på Canada som Amerikanska sidan.

Midt emot denna Amerikanska gränsstad ligger, på andra sidan floden, den ungefärligen lika stora staden Queenston, hvilken, om icke för annat, är märkvärdig för ett straxt bredvid af Engelsmännen upprest monument öfver den härstädes fallne General Brock. Dessa trakter voro nemligen under sista kriget emellan Amerikanerna och Engelsmännen ofta teatern för deras bataljer, och en af dem hölls just på detta stället i October 1812, i hvilken den nyssnämnde Generalen, som förde befälet öfver Brittiska trupperna, stupade. Detta monument består af en hög kolonn, från hvars öfversta topp man har en vidsträckt utsigt öfver den kringliggande nejden och kan följa den breda Niagara floden, obetydligt bugtande emellan sina skogbevuxna stränder, ända bort till sjön Ontario, hvilken, lik ett haf, slutar sig i horisonten.

Straxt efter sedan vi besökt detta observatorium, inträffade, efter öfverenskommelse,

vår Canadiske reskamrat från Niagara, och vi voro snart på väg till Burlington, som ligger längst in i en vik af samma namn, hvilken formerar den vestliga ändan af sjön Ontario. Vi hade en med tvenne hästar bespänd vagn, hvilken hvarken till utseende eller beqvämlighet var mycket olik våra bondvagnar; och ehuru sjelfva sätet hvilade på ett slags träfjädrar, så skakade det hela ändock på ett sätt, som lifligt påminte om de vanliga skjutsåkdonen hemma hos oss. Denna reminiscens blef i längden så mycket känbarare, som vägen småningom började blifva allt sämre, och ehuru den under första dagsresan icke på långt nära antog den mörbultande karakter, som under den andra, så var den ändock elak tillräckligt och i alla fall långt under äfven de sämsta landsvägar hos oss, hvilka, i allmänhet, kanhända äro lika mycket bättre än de flesta andra länders, som allmogens åkdon äro sämre.

Utseendet af den genomresta trakten hade icke någon märklig olikhet med den redan passerade på Amerikanska sidan, då man undantager utsigterna öfver sjön Ontario, hvilken emellanåt visade sig i ke med utseendet af en vanlig insjö, utan som ett vidsträckt haf, hvars mörkblåa yta räcker så långt blickarne kunna

följa det. Dess stora böljor dånade också emot stranden med samma högljudda alfvarsamma buller, som man är van att höra från andra haf; och så vida man icke saknat den uppfriskande lukten, hvilken är oskiljaktig från saltsjön, skulle man verkligen kunna trott sig resa längs stranden af ett verldshaf.

Det märkvärdigaste föremålet på denna väg är den kanal, som förenar denna haflika insjö med sjön Erie, eller den så kallade *Welland Canal*, hvars närmare betraktande också var ett af de vigtigaste skälen till denna lilla utfart. Efter att förut hafva skådat, huru naturen behagat förena dessa tvenne insjöar medelst Niagara, var det nemligen icke mera än i sin ordning att också se, huru konsten utfört samma företag genom Welland kanalen. Om det ena visserligen hade ett ojemförligt företräde i afseende på effekten på åskådaren, så hade deremot det andra ett icke mindre i betraktande af den nytta, det medförde; och båda två äro i visst fall icke opassande motstycken till hvarandra, ehuru olika deras utseende för resten må vara.

Lik förmodligen alla kanaler i verlden, hade äfven denna sina envisa motståndare; och ehuru man länge kommit öfverens om nyttan

af en sådan kommunikation emellan de vidsträckta sjöarna vesterut och Ontario, så hade ingenting blifvit deraf, om icke — hvilket är nästan lika vanligt — en enda mans ihärdighet slutligen öfvervunnit, icke allenast de fysiska, utan äfven de oftast svårare moraliska hindren för dylika företag. Denne persons förtjenst är här så mycket större, som han sjelf icke hörer till de mera upphöjda klasserna i samhället, hvilkas verkningskrets och inflytande alltid är större, utan är helt enkelt en privat man vid namn William Merrit, som bor i en liten by, kallad St. Catarine, genom hvilken kanalen nu framgår.

Ehuru visserligen alltid svåra hinder skulle möta för ledningen af en kanal emellan dessa närliggande sjöar, af hvilka den ene ligger öfver trehundrade fot högre än den andre, så var likväl, vid närmare påseende, formationen af den halfö eller landtunga, som måste genomgräfvas, på ett förunderligt sätt passande för en dylik vattenledning. Den börjar nemligen nära trettio mil vester om Niagara floden vid en i sjön Erie utfallande ström, kallad Grand River; och så väl denna, som den deruti fallande mindre strömmen Welland eller, som han också nämnes, Chippewa River, flyta genom så låga och jemna landskap och med en

så obetydlig fart, att de formera naturliga farvatten, långs hvilka det nästan endast behöfts anläggningar af dragväg, för att förvandla dem till lätt befarna kanaler. Genom dessa strömmar och en låg sumpig trakt är också kanalen ledd öfver den sakta sluttande landsträckan emellan sjön Erie och landtungans högsta punkt, kallad *Short Hills*. Här går den åter genom en djup nedgräfning för några mil, hvilken likväl var så mycket lättare verkställd, som jordmånen för det mesta bestod af lera. Efter passerandet af denna måste den nu utför den höga bergsträckningen, som löper långs stranden af sjön Ontario och är en fortsättning af de ofta nämnde kalkstenslagerna emellan Niagara och Lewiston. Här formerar likväl denna bergshöjd en smal nedsluttande dalgång eller klyfta på sidan om sig, så märkvärdigt tjenlig till kanalens nedledande, att man nästan blott behöft göra uppdämningar emot det hitledda vattnet, för att erhålla lika många slussar för kanalen. Denna naturliga apparell är också så långsluttande, att man icke behöft anlägga tvenne eller flera slussar utmed hvarandra, hvarigenom farten för mötande fartyg så mycket uppehålles, utan här ligger emellan hvarje sluss en liten basin, tillräckligt stor för att passera

hvarandra. Denna omständighet är här af en så mycket mera maktpåliggande natur, som det stora antalet af slussar annars skulle göra mötandet väl icke omöjligt, men åtminstone så besvärligt och tidsutdragande, att det väl knappast skulle medgifva någon betydlig fart på kanalen.

Sjön Eries vattenyta ligger trehundra-trettio fot öfver Ontarios; och då Welland kanalen snarare går uppför än utför på södra sidan af den mellanliggande bergshöjden, så måste den under den brådstupa nedstigningen på norra sidan ledas genom en series af slussar, hvilka uppgå till ett sammanlagdt antal af icke mindre än trettio-sju stycken, innan den hinner den underliggande sjön. Alla dessa slussar, som äro byggda af trä, äro hundrade fot långa, tjugo-två fot breda samt emellan åtta och nio fot djupa. Hela kanalen är nära fyrtio-två mil lång, femtio-åtta fot bred i vattenytan och tjugo-sex vid bottnen samt icke mindre än åtta fot djup. På detta sätt kunna nästan alla de fartyg, som nu gå på dessa insjöar, passera densamma, då det största antalet utgöres af skonertar emellan fyrtio och sextio läster. I sådant fall har denna kanal en fördel framför Erie kanalen, hvilken endast kan befaras med

mindre, enkom dertill byggda mycket grundgående fartyg. Den har äfven en annan förmån, till följe af sitt vestliga läge eller rättare olikheten emellan de båda kanalernas utlopp i sjön Erie. Hamnen vid Buffalo, som slutar Erie kanalen, är ofta i början af vintern tillbommad af is flera veckor förr än mynningen af Grand River, som formerar Welland kanalens utlopp; och på samma sätt är denna sistnämnde hamn tidigare på våren befriad från is, än den förut nämnde, i ändan på sjön belägne, hvarest strömdraget från Niagara floden och de vid denna tiden rådande vestliga vindarne samla en mängd isstycken från den hvarje vinter hårdt tillfrusna sjön.

Under det sjön Erie på detta sätt är belagd med is hvarje år, tillfryser deremot aldrig Ontario. Detta är så mycket märkvärdigare, som den sistnämnde ligger betydligt nordligare än den förre. Denna besynnerliga omständighet kan endast förklaras genom det olika djupet i begge dessa insjöar, hvilket öfverallt i sjön Erie icke öfverstiger tio till tolf famnar, då man deremot på flera ställen i Ontario icke kunnat räcka botten med en trehundra-femtio famnars lina. Naturligtvis skall den, i anseende till den stora utsträckningen ej orätt kallade,

tunna vattenmassan i Erie snarare bli utkyld än den tjocka i Ontario, hvilken också under hela vintern icke hinner blifva det så mycket, som fordras, för att beläggas med is. Detta gör också, att klimatet på stränderna af denna djupa sjö är mycket svalare om sommaren än omkring de andra insjöarna, och till och med, efter hvad man påstår, blidare än i det så mycket sydligare liggande NewYork. Då Ontarios yta icke ligger mera än omkring tvåhundra-femtio fot öfver hafvet, så ser man också, att denna märkvärdiga insjös botten på flera ställen måste verkligen ligga lägre än den af sjelfva Oceanen.

Fortsättande vår resa längs stranden af denna ofantliga massa af färskt vatten, kommo vi på aftonen till vestliga ändan af detsamma, eller den så kallade Burlington viken, hvilken åter i sin sort är icke mindre märkvärdig och i alla fall framställer ännu ett prof på storleken af den skala, efter hvilken naturen formerar föremålen härstädes.

Då hela sjön Ontario, hvilken är icke mindre än hundra-sjuttio mil lång, sträcker sig nästan rakt i öster och vester, så måste naturligtvis under ostliga vindar vågorna indrifvas till en förfärlig höjd i den trattformiga viken, som

utgör dess vestra ända. På samma gång måste de också bryta sig emot den här uppgrundade bottnen med en sådan häftighet, att en stor del af den sand, hvaraf denna består, medföljer längre in och nedsjunker slutligen, då vågornas kraft upphör, i form af en bar eller sandrefvel. Detta plägar vanligtvis inträffa på sjelfva stranden af sjön eller, i ett sådant fall som detta, längst inuti bottnen af viken; men här är det deremot mycket förr eller flera mil från vikens ända. Antingen nu denna omständighet får tillskrifvas vikens längd eller form eller bottnens primitiva beskaffenhet eller hvad annan orsak som helst, så är emellertid effekten den, att en ofantlig sandrefvel eller rättare landtunga, under tidens längd, formerat sig tvärs öfver viken, hvilken helt och hållet skiljer den inre vinkeln deraf från hela den stora sjön. Denna vinkel är likväl icke någon obetydlig strandpöl, utan deremot en ganska ansenlig insjö af icke mindre än åtta mils längd, sex mils bredd och från tio till femton famnars djup. Sjelfva den nästan raka landtungan är sex mil lång och från tjugo till femtio famnar bred, samt höjer sig emellan tio och femton fot öfver vattenytan och är till större delen beväxt med skog.

Denna ofantliga fördämning, som synbarligen är uppkastad under seklernas lopp, skulle således med skäl kunna kallas en postdiluviansk skapelse eller, för att tala i Geologernas språk, ett successivt depositum af sjön Ontarios vågor, hvilka förmodligen ännu fortfara att tillöka en landsträcka, som från begynnelsen alldeles icke funnits. Denna besynnerliga landtunga har hittills icke varit begagnad till något annat än möjligen en genväg emellan vikens båda stränder; och det är endast för kort tid sedan man funnit, hvad nytta den skulle medföra, om den afskars genom en kanal och således, i stället att afstänga viken från sjön, nu blefve en naturlig kaj-byggnad för den inom liggande förträffliga hamnen. En sådan genomfart för fartyg är nu gräfd; och man ser derigenom, att samma naturkraft, som i början formerade ett oöfverstigligt hinder för all navigation i viken, nu mera just genom, om man får så säga, öfverdriften af sin kraftyttring tillskapat den enda möjligheten att i detta svåra farvatten erhålla en säker hamn. I detta afseende är denna sandrefvel ej olik korallbankarna i oceanen, hvilka under sin tillväxt utgöra de farligaste klippor och grund för seglingen i dessa farvatten, men som, sedan de hunnit sin höjd, deremot

antaga en alldeles motsatt natur och bilda de förträffligaste och, man kunde nästan säga, de enda hamnbyggnader på denna omätliga vattenyta.

Kanalen, som återförenar den instängda Burlington viken med sjön, är gräfd nära midteln af landtungan och är tillräckligt stor, för att tillåta de största skepp inlöpa. Sedan man genom nedsänkta träkistor, så väl på sidorna af kanalen som på ytterkanten af sjelfva baren, försäkrat de lösa bankarna från att bortspolas af sjön, har den ofta häftiga strömmen genom det gräfda inloppet sjelf uppmuddrat kanalen till ett så betydligt djup, att den mer än motsvarar sitt ändamål. Denna ström uppkommer af de olika vindarna på den långa Ontario: då det blåser ostlig vind, drifves dess vattenmassa emot viken på ett sådant sätt, att om kultjen är någorlunda hård, stiger vattnet flera fot högre härstädes än i dess östra ända, hvarest det då faller; blåser vinden åter vestlig, äger motsatsen rum, och vattnet faller vid Burlington, i samma mån det stiger vid Kingston. Då nu en så stor del af denna rörliga vattenmassa är genom den oftanämnda fördämningen skild från den andra, så måste den naturligtvis, för att sätta sig i jemnvigt, ut- och inrusa genom den

smala öppningen med en hastighet, som står i förhållande till olikheten i vattenhöjd emellan den större och mindre sjön — ett fenomen, som man ser i större skala utfördt vid Gibraltar och Öresund.

Denna besynnerliga kanal eller rättare hamnanläggning fullbordades för några år sedan och har redan haft ett förmånligt inflytande på den närliggande traktens industri, utom det att den bildar en säker och rymlig hamn i den yttersta ändan af sjön, hvilken hittills varit alldeles otillgänglig, men nu deremot kan anlöpas af fartyg, till och med som en nödhamn under ostliga stormar, i fall de icke skulle ligga upp inloppen till Queenston eller York.

Andra dagen fortsatte vi vår resa till den sistnämnde staden, långs stranden af Ontario, på en elak och smutsig väg, som för det mesta gick öfver sumpiga lågländta trakter, öfverallt bevuxna med hög tallskog. Endast på få ställen hade dessa uråldriga skogar på annat sätt blifvit oroade af den fällande yxan, än hvad som varit nödvändigt för vägens öppnande, ty nybyggena lågo långt ifrån hvarandra och ännu längre några betydliga byar. I dessa sednare voro alltid hästombytena, äfvensom ganska tref-

liga och snygga värdshus. Det hela hade icke någon synnerlig olikhet med de mindre bebodda delarna af den passerade NewYork staten, och den största skilnad vi kunde märka emellan denna aflägsna Engelska koloni och den nästgränsande delen af Förenta Staterna, var så väl den mindre synbara industri och hastigt tilltagande välstånd hos landet i allmänhet, som äfven den mindre benägenhet hos dess invånare att ständigt skryta dermed för den resande. Det ena kunde visserligen anses som en följd af det andra; men vi äro likväl frestade att tro, att om de nu genomresta trakterna, sådana de voro, hade varit bebodda af Amerikaner i stället för Canadare, vi skulle fått höra åtskilligt om en hel hop sakers förträfflighet, hvarpå man nu icke gjorde oss uppmärksamma. Denna anti-Amerikanska blygsamhet gick till och med så långt, att vi icke kunna påminna oss någon af våra Canadiska skjutsare, som en gång berömde sina hästar, ehuru förträffliga de i allmänhet voro.

Hade de varit sämre, så hade vi väl knappast kommit fram på vägar, hvilka för sin sidländthet alltid borde vara mindre goda, men nu, till följe af den sena årstiden, voro nästan impraktikabla med åkdon. De gåfvo oss, åt-

minstone i afseende på smutsen, en liflig hugkomst af vägarna på Skånska slättbyggderna under höst och vår, hvilka verkligen på sina ställen antaga en så besvärlig natur, att deras sanna beskrifning skulle förefalla otrolig för invånarne i landets öfriga provinser. Likasom der, släpades vi långsamt genom smutsen, hvilken gick öfver hjulaxlarna och icke gjorde något annat spår till väg synligt än de tvenne parallela ränderna efter hjulen, hvilka, både för den lätthet, med hvilken de utplånades, och de vattenbubblor, hvarmed de åtföljdes, bäst skulle kunna liknas vid kölvattnet efter ett skepp. Den i alla fall icke öfverflödiga farhågan att köra omkull blef det så mycket mindre derigenom, att man icke kunde se, hvad kurs man borde styra, då den djupa smutsen hindrade undvikandet af sådana ställen, som kunde orsaka skutans kantring. Det enda, kusken i dylika brydsamma belägenheter hade att rätta sig efter, var den olika höjden af de förut vadande hästarna, på hvilkas uppstigning eller nedsjunkning han fick beräkna, huru långt han kunde riskera åkdonets styfhet, och med detsamma styra emellan de dolda ojemnheterna, hvilka ständigt hotade att öfverändakasta hela sällskapet i den grötlika smutsmassan.

Denna jemna farhåga för kullstjelpning, hvilken här hade blifvit ett komplett gyttjebad, blef i längden så mycket tråkigare, som färden på en dylik väg naturligtvis icke kunde annat än gå högst långsamt eller, som man säger, fot för fot; och den ständiga spänningen, hvaruti fruktan för att hvarje ögonblick bli utkastad i smutsen försatte oss, blef slutligen så olidlig, att om till och med den väntade katastrofen hade inträffat, skulle den väl knappast kunnat blifva det värre, då den i alla fall hade blifvit ett äfventyr, som för momenten hade afbrutit alla andra tankar. Denna händelse, hvilken åtminstone icke blifvit någon oangenäm surpris, inträffade ändock icke, pris vare vår skicklige kusk, hvilken ägde den bästa af alla kunskaper vid sådana tillfällen, en fullkomlig kännedom af lokalen, ty han styrde sitt equipage genom detta smutsiga farvatten med en skicklighet, som hade han, enligt lotsarnes uttryck, känt hvarje sten på hafvets botten. Detta hindrade honom likväl icke att emellanåt, liksom i finalkorus, instämma med sina otåliga passagerare uti deras uppbyggliga klagovisor öfver den dåliga vägen; och vi hade på detta sätt diverterat hvarandra en god tid, då slutligen vår skjutsbonde varierade den utnötta trallen med

ett "Gud-ske-lof vi få snart tag i en *bit corduroy!*"

Detta var åtminstone något nytt att fundera på, och i sanning ett i sig sjelft så besynnerligt uttryck, att det ganska förlåtligt föreföll oss alldeles obegripligt. Väl påminde vi oss hafva sett de Skånska smuts-dikena, hvilka man kallar vägar, på sina ställen lagade med risqvistar, fragmenter af gamla lerhus och till och med halm, eller med ett ord nästan allting, som kunde, för att nyttja ett kokboks-uttryck, tjena till att afreda såsen och göra den mera stadig; men detta gaf oss ingen ledning för våra gissningar, hvad vår Canadare mente med sitt obegripliga 'corduroy'; ty huru svåra vägarne också voro, så måtte man väl kunna påfinna ett mera passande och mindre dyrt lagningsämne än det slags tyg, som är kändt under detta slags benämning. Vår reskamrat, till hvilken vi genast vände oss, för att få reda på denna gåta, svarade blott småskrattande, att vi snart skulle få se, hvad det var; och vi hade icke heller lång tid att tänka derpå, förrän kusken, efter att hafva gifvit en uppmuntrande klatsch åt hästarne, utropade: här hafva vi den; och med detsamma framtrafvade vi på en af grofva tvärslagda trädstammar formerad chaussé,

hvilken, på samma gång den alltför kännbart tillkännagaf sin exsistens, äfven förklarade det gåtlika uttrycket.

Man påstår, att blotta namnet ofta kan hafva ett visst inflytande på saken; och huru det nu i allmänhet må härmed förhålla sig, så få vi blott försäkra, att det vid detta tillfälle på visst sätt hade det, åtminstone i början. Det så, i vårt tycke, äkta qvicka uti att kalla en dylik, af runda trästockar anlagd chaussé för en corduroy-väg, hade nemligen en så oemotståndlig effekt på våra skrattnerver, att vi till en början voro känslolösa för de förfärliga stötar och bultningar, denna märkvärdiga väg så ymnigt tilldelade oss. Likheten emellan ett stycke corduroy, med sina täta upphöjda ränder, och denna stockväg, med sina nakna, bredvid hvarannan och på tvären liggande runda trädstammar, var verkligen så stor, att ingen benämning kunde vara mera passande, eller någon definition så naivt uttryckande på en gång utseendet och verkan af denna väganläggning.

Snart uttog likväl saken sin rätt öfver namnet, och det i ett så rågadt mått, att vi icke en gång kunna tänka tillbaka på färden öfver dessa Canadiska corduroy-vägar, utan att tycka det värka i hvarje led. Sanningen är,

att dessa chausséer, i förening med den enkla bondvagnen, hade en förmåga att till den grad skaka och mörbulta en resandes lekamen, att till och med våra stengator och skjutskärror, hvilka alldeles icke äro någon föraktlig koalisation i sådant fall, måste erkänna sig öfvervunna. Skakningen blef så mycket värre och häftigare, som det alltid bar af i fullt traf på dessa vägbitar, på hvilka kusken ville taga sin skada igen för det oundvikliga dröjsmålet på de mjuka eller rättare icke-corduroyerade vägstumparna. På detta sätt hoppade man ordentligt upp och ner för hvarje stock med en knappt medhinnande hastighet, ungefärligen som skulle man utan åkdon åka utför en trappa, till dess en eller flera söndriga stockar antingen kastade en på sidan eller ock förorsakade ett ännu häftigare skutt, hvarunder man hade nog göra att hålla sig fast på den oroliga vagn-stolen. Dessa större hopp kunde således liknas vid interpolerande pukslag, under det de ständiga smärre stötarne voro en jemn trumhvirfvel, hvars hastighet ökades och minskades efter kuskens taktslående piska.

Det förunderligaste af hela denna corduroy-färd var, att vagnen kunde hålla tillsamman, eller att åtminstone icke axlarne brötos under

ett så påkostande arbete. På samma gång man icke kan neka, att de Canadiske vagnmakarne hafva hunnit långt i sin konst, kunde det ibland vara önskligt nog, att våra vagnfabrikörer hade tillfälle att försöka sina åkdon på en dylik corduroy-väg; ty uthöllo dessa profvet der, så kunde de verkligen hafva skäl till sitt vanliga påstående, att deras vagnar hålla i hvad väglag som helst.

På detta sätt antingen obarmhertigt skakade på de förfärliga stockvägarna, eller ock långsamt släpade genom den djupa smutsen, framkommo vi ändtligen sent på aftonen till staden York och glömde snart den öfverståndna resans fatiger på ett förträffligt värdshus. Vi fingo också knappt mera än tid att riktigt uthvila oss derefter, förrän vi måste afresa igen; ty då vi andra morgonen efterfrågade någon lägenhet till Queenston, fanns det blott ett fartyg, som ämnade sig dit, och det skulle afsegla samma dag. Detta var visserligen svårt nog; men då frågan således blef om att välja emellan att antingen afresa genast med denna goda lägenhet, eller stadna qvar någon tid, för att sedan återvända samma väg vi hitkommit, så var beslutet snart fattadt. Den obeqväma bondvagnen, plöjande genom smutsen eller studsande på corduroy-

chausséerna, var verkligen en alltför stor kontrast med en snällseglande skonert, lustigt dansande på Ontarios böljor, för att göra valet tveksamt, åtminstone för en sjöman, äfven om han som resande derigenom ginge miste om det närmare betraktandet af en stad, hvilken i alla hänseenden tycktes vara så lika dem han förut sett i dessa länder, att den icke synnerligen kunde reta dess nygirighet. Hvad som nu mest fäste vår uppmärksamhet, var denna stads förträffliga hamn, formerad af en lång skogbeväxt halfö eller landtudde, som innesluter den på ett sätt, att fartygen öfverallt i den vidlyftiga bajen ligga fredade för nästan alla möjliga vindar, men i synnerhet för de här farligaste eller de ostliga, hvilka stryka öfver hela längden af den ofantliga insjön.

Staden York är säte för Regeringen och i alla afseenden den förnämsta staden i provinsen Öfra Canada, hvilken, med undantag af städerna Kingston, Cobourg och Queenston, alla på stranden eller i närheten af sjön Ontario, icke äger några mera befolkade ställen, utan endast här och der några mindre byar och ensliga nybyggen, tunnt strödda vid landsvägarna eller de många smärre insjöarna och strömmarna. Större delen af dessas invånare utgöres af En-

gelska emigranter; men det finnes äfven en mängd Fransmän, sedan den tiden kolonien tillhörde Frankrike, hvilket gör, att man ofta, i synnerhet i byarna och städerna, får höra talas Franska språket. Äfven en åldrigare lemning af dessa landskaps första ursprungliga inbyggare, eller Indianerna, anträffas ibland under resan genom de ödsliga skogarna, der de hafva sina särskilda trakter anvista af Regeringen, för att idka sin jagt och fiske, af hvilka näringar de för det mesta ännu hemta sitt uppehälle. Ehuru vi på denna korta utfart icke hade tid att besöka någon sådan mera aflägsen Indian-by, hvilket vi sedan voro i tillfälle att göra på Amerikanska området, så mötte vi ändock, under denna korta resa, åtskilliga individer af detta olyckliga, borttvinande slägte, hvilka smögo längs vägen i sina smutsiga trasor — hvilkas förnämsta beståndsdel oftast utgjordes af en grof sängfilt — och kastade sina skygga blickar på den resande, liksom förebrående honom, att han genom dess likar blifvit utträngd från sin fosterbygd. Vi skola längre fram återkomma till dessa lemningar af de Nord-Amerikanska Indian-stammarna, af hvilka här och der ännu finnas qvar några svaga fragmenter, liksom dröjande på kanten af den framgående civilisa-

tionens ström, till dess de antingen, omringade af densamma, småningom smälta bort, eller ock, drifna framför den, försvinna i de ödsliga skogarna vesterut.

Något före middagen togo vi afsked af staden York och vår treflige reskamrat dit, samt embarkerade på en liten Amerikansk skonert, hvilken snart med den snabbsegling, som är denna sort fartyg egen, började kryssa sig ut ur bayen vid York eller, som den förr vackrare kallades, Torento bay. På yttersta sidan af den smala landtungan, som innesluter nämnde vik, står ett fyrtorn, alldeles som seglade man på ett ordentligt haf; och så snart vi dubblerat detsamma, befunno vi oss också på ett farvatten, hvilket snarare liknade en del af oceanen än en landstängd insjö. Då horisonten icke var rätt klar eller luften, efter sjömans-språket, något oren, så kunde vi icke se öfver till den midt öfver liggande Amerikanska sidan, utan sågo blott sträckningen af den lemnade Canada stranden och för öfrigt endast himmel och haf öfver allt. Vinden, som i början var en vacker vestlig, drog sig småningom mera sydligt eller motsols med tilltagande häftighet, hvilket, tillika med himmelens utseende för öfrigt, tycktes bebåda en temligen hård kultje, åtminsto-

ne efter de gamla märkena på ett ordentligt salt vatten. I längden funno vi också, att dessa ganska riktigt slogo in äfven på färskt farvatten; ty innan solnedgången hade vi en reputerlig sydost, blandad med snöslagg, tjutande genom tacklingen och uppdrifvande vågorna trots så godt, som någon af dess stormande medbröder på andra haf. Vår lilla farkost, hvilken, under utkryssningen från viken, koketterat med sina smånätta gaffel-toppsegel, hade också småningom fått nedplocka sin granlåt, och sedan det ena refvet efter det andra var intaget, låg den slutligen ganska ordentligt reducerad till bottenrefvad gaffelfock, lika snygg och i lika mästerlig stil plöjande de höga vågorna, som trots någon biliggande lots-skonert utanför Sandy-Hook.

Vår Kapten, som sade sig hafva förutspått denna ändring i väderleken på vattnets stigande i hamnen vid York, trodde sig ändock kunna hinna öfver till utloppet af Niagara floden, innan den inträffade, och hade derföre påskyndat sin afresa från hamnen så mycket som möjligt. Han bedrog sig likväl häruti, ty ehuru vi icke voro synnerligen långt från inloppet vid ovädrets utbrott, så kom vinden nu så emot, och det blef snart så mörkt, att han icke våga-

de nalkas denna kust, utan måste ligga ut till sjös igen öfver natten. I stället för att efter uträkning passera vår natt på värdshuset i Queenston, fingo vi nu deremot det nöjet att ligga bi en natt på sjön Ontario, hvilket åtminstone för singularitetens skull icke hade något obehag för oss, i synnerhet som den lilla skutan arbetade väl, och dess kajuta och befälhafvare voro rätt trefliga. Vi sträckte derföre öfver till Canada sidan igen, och fingo snart se den klart brinnande fyren vid York långt i lä om oss, så att ingen fara var, att vi icke höllo oss uppe, äfven om det hade blåst hårdare, än det verkligen gjorde. Kaptenen påstod sig också kunna gå in när som helst och ankra under fyren, men att han föredrog att hålla under små segel, till dess det dagades, då han nu var så högt, att han ganska väl låg upp Niagaras utlopp. Härtill hade han så mycket mera skäl, som vinden fortfor att draga sig mera ostligt, så att den slutligen kom blåsande längs sjön, och det således varit svårare, om icke omöjligt, för honom att från York ligga upp sin destinations-ort med den nu uppresta höga sjön.

Ehuru det visserligen med skäl skulle kunna tyckas, att, i det hela taget, det hvarken kunde vara särdeles angenämt eller just äga nyhe-

tens behag att en lång höstnatt ligga och gunga upp och ner på en biliggande farkost, så kunna vi icke neka, att det ändock, på sätt och vis, föreföll oss så både i det ena och andra fallet. Det är nemligen en verkligt ovanlig händelse för en sjöman att besegla en insjö, som är så stor, att den kan medgifva eller ens sätta i fråga att derpå tillbringa en hel och mörk natt. Vi hafva visserligen navigerat våra insjöar och till och med i större fartyg, än hvad vi sågo på Ontario; men vi skulle likväl icke anse det rådligt eller säkert, att hvarken på Wettern eller Wenern kryssa en mörk natt under en hård snöstorm. Ehuru stora dessa vackra insjöar tyckas vara, så äro de ändock icke tillräckligen rymliga eller, för att tala i sjömans-språket, gifva nog sjörum, för att utan alltför mycken osäkerhet och fara tillåta en sådan manöver. Ontario deremot är så stor och djup öfverallt eller, med ett ord, så haflik, att en sådan nattlig segling utan svårighet kan låta sig göra, i synnerhet då man, såsom nu var fallet, hade en fyrbåk att rätta sig efter; och vi gungade derföre rätt trankilt på de höga vågorna, till dess vi slutligen, trötta och sömniga, gingo till sängs och vaggades snart i en lika djup sömn, som hade vi legat i en fregatt ute på oceanen.

Då vi vaknade andra morgonen, funno vi genast af fartygets rörelser och vattnets olika buller emot sidan, att vi icke längre lågo och kämpade emot sjön; och då vi uppkommo på däcket, funno vi vår lilla farkost under utsläppta skot skynda ledigt öfver de höga vågorna, liksom otålig att hinna undan dem och utbyta den oroliga Ontario för det närliggande breda och lugna utloppet af Niagara floden. Innan solens uppgång befunno vi oss också i det stilla farvattnet af denna ström, och ilade åstad med en gynnande vind förbi dess skogbevuxna stränder. Sedan vi på detta angenäma sätt först passerat en temligen stark fästning, just vid flodmynningen på Amerikanska sidan, kallad Fort Niagara, jemte en midt öfver liggande Canadisk köping, vid namn Newark, samt något längre in en eller ett par mindre byar, landstego vi straxt efter soluppgången på bryggan vid Queenston.

KAPITLET VII.

ÅTERRESA TILL KUSTEN.

Innan vi lemnade den intressanta trakten omkring Niagara, för att återvända till NewYork, gjorde vi en liten utfart till en ej långt från Lewiston liggande Indian-by, hvilken bebos af några vilda hushåll, tillhörande den fordom så mäktiga *Tuscarora*-stammen.

Efter en högst besvärlig resa på en knappast banad väg, hvilken icke tillät färdandet i en liten vagn med annat vilkor, än att som oftast stiga ur åkdonet, för att passera de värsta ställena, anlände vi till vårt mål och funno framför oss icke någon vanlig by, utan en samling af smärre låga trähyttor, utan någon sorts ordning strödda omkring ett större groft upptimradt hus, hvilket, efter kuskens utsago, var kyrkan. Vi hade just valt denna dagen, som var en Söndag, för att på en gång finna ställets

invånare samlade och tillika betrakta deras Gudstjenst. Som denna redan var börjad, ställde vi genast vår väg dit och befunno oss kort derefter midt ibland den besynnerligaste församling, vi någonsin sett samlad för att utöfva sin andakt.

Sjelfva rummet, eller rättare huset, var en af ohuggna trädstammar sammansatt byggnad utan loft eller golf, och både till storlek och utseende ej mycket olik en af våra groft upptimrade lador. I ena ändan sprakade en stor eldbrasa, hvars flammor lågade nästan upp till taket och spridde ett icke öfverflödigt sken i det mörka, endast af några fönstergluggar upplysta rummet. Midt emot var ett slags predikstol upprest på fyra stolpar, formerande tvenne afdelningar öfver hvarandra, i den öfra af hvilka stod en hvit prest, klädd i vanlig svart drägt, och i den andra en brun Indiangubbe, insvept i en hvit sängfilt. En mängd bänkar stodo kors och tvärs i rummet, besatta med Indianer, så väl männer som qvinnor, mer och mindre inkrupna i sina smutsiga filtar och delande sin uppmärksamhet emellan åhörandet af predikan och begapandet af den inkommande fremlingen.

Som platserna på långt när icke voro upptagna, intogo vi genast en dylik, och vi kunde så mycket mindre göra oss samvete öfver att på något sätt hafva stört andakten, som predikan fortgick oafbruten, och åhörarne knappast skänkte vår närvaro större eller längre uppmärksamhet, än den en persons inträde i någon af våra kyrkor vid ett sådant tillfälle oundvikligen ådrager sig. Vi hade således godt tillfälle både att åhöra de bägge presterna och att betrakta den besynnerliga församlingen.

Den öfre predikanten höll på Engelska språket en predikan, förklarande dagens evangelium, hvilken genast af den undre öfversattes på Indianska. Detta tillgick på sådant sätt, att presten ur sitt koncept långsamt uppläste en punkt och derefter gjorde en paus, tillräckligt lång för Indianen, att derunder tyda den för sina landsmän. Sålunda fortgick predikan med en punkt Engelska och en punkt Indianska om hvarandra. Denna beständiga hopblandning af de båda språken var till en början så löjlig, att vi verkligen hade all möda ospard att hålla den för tillfället tillbörliga kontenansen; men sedan vi blifvit litet mera vanda dervid, lemnade denna känsla rum för ett uppmärksammare lyssnande till de Indianska meningar-

na, åtföljdt af bemödandet att, om möjligt, urskilja orden i detta fremmande tungomål. Detta var likväl en alldeles fruktlös möda, ty vi voro, oaktadt all ansträngning, icke i stånd att komma under fund med ett enda ord; och antingen det nu var vår egen oskicklighet eller talarens hastiga och otydliga uttal, så tyckte vi, att hela hans språk icke var något annat än ett jemnt sammelsurium af diftonger och aspirationer. Det enda, vi kunde finna, var att bokstafven H måtte vara en högst nödvändig figur i det Indianska alfabetet, ty för våra öron hväste den jemnt och ständigt under de hesa guttural-ljuden, hvilka ständigt utstöttes från predikantens mun.

Vi ledsnade också ganska snart vid vårt filologiska studium och vände derefter vår uppmärksamhet ifrån katedern till auditorium, hvilket verkligen var mycket intressantare och i alla fall en så riktig samling af vilda ansigten och drägter, som man någonsin kunde önska sig vara i så nära sällskap med. Män och qvinnor sutto här om hvarandra; och då de voro nästan lika klädda, var det till en början svårt nog att skilja dem åt. Den bruna smutsiga hyen, som utmärker alla dessa Indianer, var emellertid starkare hos karlarne, antingen af naturen

eller genom de många mörka färger, hvarmed männerne i synnerhet sminka sig. De hade i allmänhet stora ansigtsdrag, med långa och hos somliga krokiga näsor, samt temligt stora ögon och läppar, och skilde sig i dessa fall lika betydligt som till sin fördel från sina vilda bröder i Södra Amerika. Några af de yngre qvinnorna skulle till och med varit vackra, om de haft en mindre smutsig hy och något mera lif i sina stora mörka ögon, i hvilka icke låg någon annan expression än dum enfald och kall själlöshet. Båda könen hade kolsvart, rakt, tunnt och oljaktigt hår, hvilket nedhängde i sitt naturliga tillstånd, troligen lika litet oroadt af kammen som af saxen.

Större delen af kroppen var hos nästan alla, såsom förut är nämndt, täckt med en filt, hvilken bars på olika sätt, antingen som en kappa eller schawl, eller ock hos somliga som en Syd-Amerikansk Ruana med ett hål i midten för hufvudet. Denna del af deras klädedrägt är naturligtvis lika litet af deras egen tillverkning, som ursprungligen tillhörande deras kostum, fastän den genom sin lätta åtkomst från deras kringboende grannar och beqvämlighet för öfrigt, då den äfven nyttjas till sängtäcke, utträngt hvad de fordom brukat och nu formerar det förnäm-

sta plagget i dessa vildars garderob. Qvinnorna bära inunder denna filt en kort kjortel af groft tyg, och båda könens benklädnad utgöres af en sort ej trånga, men likväl snörade, långa stöfletter af skinn, hvilka räcka ner till fotknölen, der den känglika mocassinen af tjockare hud vidtager. Deras prydnader bestå i stora örringar, ibland af flera tums diameter, jemte en sort metall-medaljonger af olika storlek, hängande omkring halsen. Somliga af de yngre fruntimren hade flera rader halsband af olika färgade glasperlor, äfvensom några få af de äldre och förmodligen mest utmärkta personagerna af båda könen voro ringade i näsorna med smärre ringar, hvilka dinglade emot läpparna, ej olikt dessa smärre granlåter, hvarmed man plägar hindra svin från att upprota betesmarken.

Som predikan blef något lång — icke allenast för oss, utan äfven för de rätta åhörarne, af hvilka flere redan började nicka eller till och med visa ännu omisskänligare symptomer af sömn — så lemnade vi kyrkan, för att se oss litet närmare om i den kringliggande byn. Husen lågo, som redan är nämndt, vidt spridda, utan någon sorts ordning, och bestodo af smärre, illa timrade trähyttor af nästan samma

form och utseende som kyrkan. Här funnos likväl inga fönster, utan dagen insläpptes antingen genom dörren, eller ock ersattes den genom skenet från spisen, hvilken utgjorde både kök och kakelugn. Vi ingingo i ett par sådana *'Wigwams'*, af hvilka den ena var alldeles tom, då förmodligen dess invånare voro i kyrkan, och i den andra funno vi endast en gammal gumma, som vaktade några barn och kokade maten. Eldstaden var midt på golfvet, och röken utgick genom ett hål på taket; och från en tvärstolpe nedhängde en lång jernkrok, i hvilken grytan var upphängd öfver elden. Några bänkar längs väggarna utgjorde sängarna, på hvilka en hop nästan nakna ungar tumlade sig och gjorde den stackars gumman troligen besvär nog att hålla i styr. Ett par yngre dylika Indianska medborgare voro deremot lättare tyglade derigenom, att de voro svepta med ryggen vänd till ett urskölpadt bräde, eller rättare lindade uti ett slags trähylsa, hvilken framtill jemnt tillät ansigtet framtitta, men deremot på sidorna och baktill är så lång, att den räcker öfver barnets hufvud och fötter. På detta sätt inpackade, kunna de, utan att skada sig, disponeras huru man behagar eller som det bäst passar sig: antingen läggas de utan vidare

omständigheter på ryggen, hvar som helst på golfvet, eller ock ställas de helt enkelt emot väggen, liksom ett par stöflar, eller ännu vigare upphängas, lik en hatt, på något tjenligt ställe i rummet.

Då mödrarne färdas längre väg, bära de sina smärre barn uti ofvannämnde askar på ryggen, *'dos-a-dos'*, eller så att barnets rygg är vänd emot deras egen; och då de äro sysselsatta med något arbete eller på annat sätt skulle vara besvärade af dem, ställa de dem blott ifrån sig eller upphänga dem på grenen af närmaste träd, liksom en annan liflös börda, samt låta dem skrika, det mesta de orka, i den öfvertygelsen, att ingen skada kan hända dem. Ett bevis på deras trygghet i detta afseendet hade vi, just som vi lemnade byn, eller under passerandet af den sista kojan, från hvilken ett jemmerligt skrik hördes, och då vi nalkades, för att se, hvad som stod på, funno vi endast en uti sitt foderal inpackad Indian-unge ganska ordentligt upphängd, lik ett porträtt, på väggen emellan tvenne gamla bössor, och gifvande full hals, troligen nyss uppvaknad från sin ensamma slummer och, som det tycktes, ej synnerligen belåten med sin hängande ställning.

Denna Indian-stam, så väl som flera dylilika, hvilka vistas inom Amerikanska och Engelska området, skyddas af Regeringarna och hafva icke allenast vissa distrikt sig upplåtna genom ordentliga traktater, utan erhålla äfven vissa förnödenhetsvaror, såsom filtar, gevär och ammunition, hvilka de betingat sig för sina öfverlåtna landsträckor. Sin förnämsta lifnäring hemta de antingen af jagten, fisket eller sina små täppor, hvaruti de odla säd och rotfrukter; likväl är denna sednare näring den, som de tillgripa endast i högsta nödtvång, då de af naturen äro lata och ogerna tänka längre än för dagen. Somliga af dem förfärdiga äfven gröfre korg-arbeten, hvilka de utbyta till nybyggarne i sitt granskap för andra varor, af hvilka bränvin och tobak äro de mest begärliga. Flera försök hafva blifvit gjorda att förbättra dessa stackars menniskors i alla fall dåliga belägenhet; men hittills hafva de flesta, om icke alla, förblifvit fruktlösa, eller åtminstone icke sträckt sig stort längre än att få dem på sitt sätt omvända till Christna religionen, eller rättare att låta döpa sig och samlas i kyrkan om Söndagarna. Så länge man vakar öfver dem, kläder dem och håller dem till något arbete, går det temligen bra; men så snart denna förmynderli-

ga omvårdnad upphör, och de blifva lemnade på egen hand, förfalla de snart i sin naturliga tröghet och oordentliga lättjefulla lefnadssätt, hvarunder de så småningom tvina bort under brist och elände. Enda sättet, att möjligen upphjelpa detta förtappade slägte, vore kanhända att icke tillåta dem lefva flockvis tillsamman, utan låta dem blanda sig med de hvita, och genom dessas exempel lära sig känna värdet af så väl egendom och arbete, som äfven den praktiska nyttan af religionen och samhällspligterna, hvilka man annars må predika för dem så mycket man behagar, utan att de hafva någon synnerlig nytta deraf i sitt halfvilda tillstånd.

Hemkomna från denna visit hos det Indianska sällskapet, hade vi endast ett annat besök att aflägga, innan vi skildes från denna trakt. Detta var likväl icke en nyfiken utfart till något fremmande föremål, utan ett afskedsbesök till ett bekant ställe, hvilket man icke kunde hafva sett en gång utan önskan att se det flera, eller åtminstone omöjligen kunde vara så nära, utan att än en gång besöka det, innan man troligen för alltid lemnade detsamma. Vi mena nemligen Niagara, eller den i sitt slag

intressantaste bekantskap, vi någonsin hafva gjort i vår lefnad.

För att riktigt njuta af detta besök, företogo vi det alldeles ensamma och till fots, samt afgingo på morgonen från Lewiston till fallet, hvarest vi dröjde till eftermiddagen, då vi återvände långs Canada stranden till Queenston och passerade derifrån öfver floden tillbaka till den förstnämnda staden.

Vi skola icke vidare uppehålla oss med denna angenäma promenad eller vårt andra besök vid det herrliga natur-undret. Endast så mycket få vi nämna, att intrycket af dess åskådande, långt ifrån att vara försvagadt, snarare tycktes starkare än under dess första betraktande. Antingen detta nu kom sig från tanken, att det troligen var sista gången man såg det, eller möjligen derifrån, att man verkligen tydligare fattade dess skönhet, ju oftare man betraktade det, liksom man sällan är i stånd att så riktigt njuta ett större musikstycke första gången man hör det, som sedan man några gånger fått höra det omspelas. Troligen voro båda dessa orsaker verkande, och vi lemnade slutligen detta majestätiska skådespel med den öfvertygelse, att intet föremål hittills förmått

ingifva en så hänryckt sinnesstämning, som detta ofantliga vattenfall.

Följande dagen eller rättare natten, ty vi voro nu i slutet af November, och vagnen afgick klockan fyra på morgonen, lemnade vi Lewiston i den så kallade Stage-coachen, hvilken afgår härifrån hvarje dag till Rochester. Dessa postvagnar äro i det hela ej mycket olika de tunga Franska diligencerna och bestå af ett med två par hästar bespändt täckt åkdon, uti hvilket nio personer kunna sitta. Det finns icke mera än en dörr på ena sidan, genom hvilken man inkommer i vagnen, som består af ett enda rum med trenne säten, hvartdera rymmande tre passagerare. För att kunna tillvägabringa så många personers inpackning, utgöres det medlersta sätet endast af en rörlig bänk, som vänder sig på ett gångjern, fästadt på motsvarande sidan af vagnen, och skjutes fram eller tillbaka med andra ändan, för att lemna rum för passerandet till eller från de bägge andra sofforna. Sedan alla äro vederbörligen instufvade, spännes en bred läderrem tvärs öfver, hvilken utgör ryggstödet för den medlersta raden af passagerare. Sakerna uppstapplas antingen bakom korgen, eller ock instickas de under kusksätet, och det finns inga

andra platser för passagerare utvändigt, med undantag af en bredvid kusken. I stället för fönster finnas gardiner af läder, och hela korgen hvilar icke på fjädrar, utan, liksom våra gamla täckvagnar, på tjocka och breda läderremmar. Underredet är klumpigt och groft tilltaget, och hela ekipaget har ett tungt och otrefligt utseende, tillkännagifvande på en gång dåliga vägar, långsam fart och en mindre angenäm passage, hvilket också bekräftade sig ganska riktigt, åtminstone under vår färd med dessa Amerikanska postvagnar.

Det finns väl också knappast något sätt att färdas mera obehagligt än i ett dylikt täckt och qvaft åkdon, i ett sammanträngdt och talrikt sällskap af obekanta personer. Lägger man nu dertill, att detta sällskap består af alla klasser, åtminstone räknadt nerifrån, att den kulna väderleken icke medgifver gardinernas öppnande, att den elaka vägen förorsakar rörelser på vagnen, som sätter en i närmare beröring med sina grannar, än man i alla fall skulle önska, så blir denna färd ännu mindre angenäm. Man må af naturen vara huru sällskapslik som helst; så kan en sådan resa, om icke just göra en till menniskohatare, åtminstone för tillfället påtru-

ga en vissa misantropiska önskningar i hvad som i lekamlig måtto rörer vår kära nästa.

Ehuru vi till en början hade en af de bästa platserna eller ett af hörnen på eftersta sätet, så fingo vi redan på första hållet en försmak af det resande samhällslifvets olägenheter, hvilken likväl utvecklade sig allt mer och mer under detta tråkiga dygns resa. Vi voro nemligen, vid afresan från Lewiston, fulltaliga, och sällskapet utgjordes af sju karlar och tvenne fruntimmer, hvilka sednare sutto bredvid oss. Den tidiga vintermorgonen var icke allenast kall och fuktig, utan äfven åtföljd af ett snöblandadt regn, som orsakade gardinernas nedsläppning på alla sidor och snart förvandlade den instängda luften till denna qvalmiga täckvagnsatmosfer, hvilken för somliga menniskor är svårare att inandas än nästan hvilken annan som helst. Ehuru vi icke höra till den mest olyckliga klassen af sådana resande, så besvärade ändock detta i alla fall ohelsosamma klimat tillräckligt, för att icke genom öppnandet af den närmaste gardinen söka få det i dubbelt hänseende tempereradt. Vi hade likväl icke hunnit alldeles öppna denna säkerhets-ventil, förrän en grof röst från främsta sätet utropade: "kom ihåg damerna!" och då ingen af dessa

genom något slags yttrande mildrade den tydliga påminnelsen, så måste vi naturligtvis beqväma oss till att nedsläppa gardinen, ehuru långsamt och ogerna detta skedde. Sedan vi lika länge som förgäfves väntat, att någon af de på främsta sätet sittande skulle vidtaga en åtgärd, som vi tyckte att allmänna behofvet påkallade, ehuru den möjligen kunde vara mindre lämplig så nära damerna, vågade vi tilltala det oss närmast sittande fruntimret med en ödmjuk förfrågan, om hon icke tyckte, att det var förfärligt qvaft i vagnen. Som vi icke fingo något svar på vår fråga, trodde vi, att hon icke hört den för bullret af åkdonet, hvilket i alla fall var tillräckligt starkt, för att göra denna gissning trolig; och vi lutade oss derföre närmare samt upprepade förfrågningen i en något högre ton. En temligt tydlig snarkning var det enda svar, vi fingo, hvilket likväl var på sitt sätt tillräckligt, ehuru vi icke kunde begripa, huru det var möjligt, att hon så snart kunde insomna under de ständiga knuffningar vi, oaktadt allt bemödande i verlden, icke kunde undvika att under vagnens skakningar tilldela henne.

Här var således ingen hjelp att vänta, och det återstod ingen annan utväg än att, om möjligt, följa ett så godt exempel, hvilket, att dö-

ma efter den allmänna tystnaden — ty det var så mörkt inuti det förhängda åkdonet, att man icke kunde se någonting — troligen följdes af de flesta i sällskapet. Vi lutade oss derföre emot springan af gardinen, hvarigenom frisk näsluft erhölls, och begåfvade med en lycklig förmåga att kunna sofva på nästan hvad åkdon som helst — hvilken, förmånlig vid många tillfällen, är välsignad vid sådana som detta — voro vi snart i lika lyckligt slummer som det öfriga herrskapet. Vi uppväcktes också icke derifrån förr, än då vagnen stadnade vid första ombytet; och under det de flesta af passagerarne lemnade åkdonet, upprullade vi gardinen, för att försöka, om vi nu till äfventyrs skulle vara lyckligare än första gången.

Detta voro vi, som man säger, 'på sitt sätt, men icke på sitt vis'; gardinen fick nemligen vara uppe, antingen derföre, att damerna icke hade någonting deremot, eller möjligen den kavaljeren, som hindrade det första gången, nu blifvit utbytt mot en annan mera medgörlig gynnare, ty passagerarne ombyttes nästan vid hvarje station. Vi fingo derföre till en början ostördt njuta af vår jemförelsevis fördelaktiga position och tänkte just på, huru mycket angenämare den skulle blifva vid dagens ankomst, då den medgaf

landskapets betraktande — då nästan på en gång några af dessa hastiga, men omisskänneliga ljud, hvilka åtfölja salivens utspottning från munnen, ströko förbi våra öron, och vi funno snart, att vårt öppna fönster blifvit ett slags debouché för alla tobaksspottare i vagnen, hvilka snart från olika håll croiserade sin eld genom denna mer och mindre beqväma embrasure. Här var så mycket mindre någonting att deremot invända, som man icke gerna kunde begära, att de skulle nedsmutsa vagnen, då något tillfälle yppade sig att spotta utombords; och vi hade icke något annat parti att taga, än att, blundande med både ögon och öron, trycka oss så långt in uti vagnshörnet som möjligt, eller logera oss i den döda vinkeln, der vi åtminstone icke kunde blifva enfilerade af denna häftiga eld, ehuru vi likväl i vårt tycke icke kunde vara så alldeles säkra för någon möjligen förflugen kula, orsakad af någon oskicklighet vid riktningen. Denna farhåga befanns likväl i längden ogrundad, ehuru förlåtligt ett dylikt fel skulle varit under mörkret och från ett så skakande batteri; och på samma gång vi öfvertygades, att vi voro fullkomligt säkra under detta bombardement, tillväxte också vår beundran för dessa tobaksspottares högt uppdrifna skicklighet.

Vid andra ombytet, der vi ätit frukost, hade vi icke väl intagit vår gamla plats, förrän återigen en röst genom det ännu öppna vagnsfönstret utropade det förfärliga: "kom ihog damerna!" och vi skyndade oss således att åter nedsläppa gardinen. Vi hade likväl icke väl slutat detta påkostande arbete och åter nedsatt oss, förrän samma röst i en något häftigare ton upprepade sitt "*Mind the Ladies, Sir!*", under det både hans uttal och mine tillkännagåfvo, att här måtte vara fråga om någon annan och större oartighet emot damerna än gardinens upprullande. Oaktadt vi hade all möda ospard, var det oss likväl icke möjligt att upptäcka, hvaruti den bestod, och vi nödsakades slutligen skrida till den förödmjukande nödvändigheten att fråga, hvaruti vi hade försyndat oss, jemte försäkran, att vi voro lika villiga som skyldiga att genast, om möjligt, reparera vår förbrytelse. Den tillfrågade upplyste då, att det endast var frågan om att lemna vår plats till en dam, hvilken nu tillkommit i stället för en afgången passagerare, och att samma dam stod och väntade på vår uppstigning. Så väl tonen i detta meddelande, som de kringståendes fysionomier, utvisade tillräckligt, att denna fordrade åtgärd snarare var en väntad skyldighet än en artig-

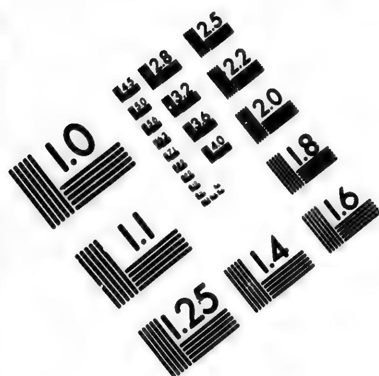
het; och vi skulle verkligen hafva funnit oss bra skamflata öfver att blifva påminta derom, så vida vi icke dels hade kunnat som ursäkt anföra, det vi såsom fremlingar voro totalt obekanta med den här rådande postvagns-etiketten, och dels hade kunnat trösta oss sjelfva dermed, att omständigheterna för tillfället snarare voro att skratta åt, än förarga sig öfver.

Den så oförmodadt presenterade '*damen*' var nemligen icke någon annan än en sämre klädd piga, hvilken under frukosten suttit vid dörren af matsalen med sitt lilla bylte under armen, och som vi snarare skulle trott oss få se uppträda på nästa värdshus såsom uppasserska, än att för hennes skull få afträda en plats, hvilken vi i alla fall tyckte oss hafva närmare rätt till. Vi kunde också omöjligen verkställa den anbefallda manövern, utan att lika innerligen som synbarligen roa oss öfver det härstädes så långt utsträckta användandet af titeln *Lady*, äfvensom den högst surprenanta artighet, hvarmed våra Amerikanska kavaljerer för tillfället bemötte sina fruntimmer, hvilken vi verkligen icke skulle kunnat ana under deras förra, ej så synnerligen raffinerade umgängeston. Denna löjliga omständighet var likväl icke tillfällig, utan, som vi sedan funno, ett allmänt antaget

bruk öfverallt i detta land, der man alltid lemnar den bästa platsen i de publika åkdonen åt fruntimren, af hvad klass de än må vara. Vi kunna så mycket mindre ogilla en dylik artighet, till princip utsträckt, då den icke blir annat än en billig gärd af aktning och omvårdnad för det svagare könet; men deremot kunna vi icke neka, att den, såsom en vanlig etikettsfråga betraktad, rätt ofta föreföll oss lika malplacerad, som i många fall inkonsequent med dessa herrars öfriga sätt att vara.

Huru man än må anse detta, i frågan om postvagnar, i andra länder ovanliga bruk, så förefaller det den resande i början lika besynnerligt, som i längden obehagligt. Då här således icke finnas några bestämda platser i åkdonet, och man en gång blifvit utdrifven från den man hittills begagnat, så beror det af slumpen eller de medresandes antal och tycken, huruvida man kommer att sitta baklänges eller rätt fram, i något hörn eller infattad emellan tvenne andra personager. Merändels inträffar den sednare händelsen; och ehuru genant en dylik infattning alltid måste vara i ett så blandadt sällskap, så blir den det så mycket mera på de tvenne främsta raderna, der man antingen under baklänges-åkningen riskerar sjösjuka i

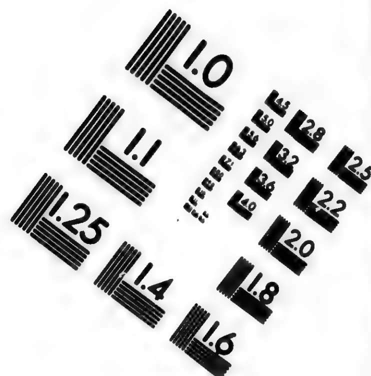
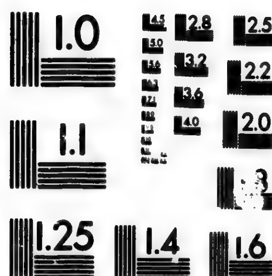
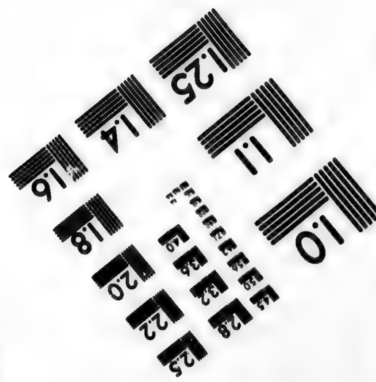

IMAGE EVALUATION TEST TARGET (MT-3)

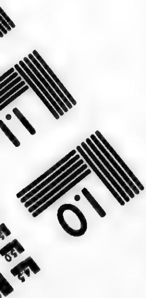

2.8
2.5
3.2
2.2
3.6
4.0
2.0
1.8

1.1
1.0

ett så packadt och tillstängdt åkdon, eller också placeras på den obeqväma bänken, hvilken nästan vid hvarje vagnens stadnande måste utrymmas, för att undanskjutas och lemna rum för någon af de jemnt ur- och instigande passagerarne.

Till detta ständiga lemnande af åkdonet kunde vi till en början icke begripa orsaken, till dess vi slutligen funno, att det endast var för att i de tätt liggande krogarne rekreera sig efter resans fatiger, eller, som man uttryckte sig, värma magen för den råa kalla väderleken. Ehuru hvarken uttrycken eller sjelfva saken borde förefallit oss fremmande, utan snarare påminnande om samma smak hos samma klasser hemma hos oss, så få vi ändock till Amerikanernas heder bekänna, att oaktadt de 'togo till bästa' på ett sätt, som kunde gjort rus förlåtligt, så besvärade de ändå icke det öfriga sällskapet med några andra symptomer af detta vämjeliga tillstånd, än det den starka bränvinslukten och möjligen något litet sväfvande på målet kunde angifva. Deras hufvud måtte varit lika mycket starkare än våra landsmäns, som deras spirituosa i allmänhet voro det, annars hade de icke kunnat tåla så täta och stora portioner deraf,

utan att göra ett så nära granskap ännu tråkigare, än det i alla fall var.

Men vi skola lemna både postvagnen och dess passagerare med den kanhända öfverflödiga förklaring, att meningen med deras omtalande härstädes så mycket mindre kan vara att dermed vilja kasta någon skugga på Amerikanerna eller deras inrättningar i allmänhet, som denna beskrifning, på huru folket här färdas, snarare bör vara till deras fördel, jemfördt med andra länder. Den höjd, till hvilken kommunikations-anstalterna i dessa stater äro uppdrifna, eller rättare det goda pris, för hvilket man här reser, så väl i postvagnar som på ångbåtar och kanalfartyg, gör nemligen att dessa transport-inrättningar begagnas af alla klasser, så väl sämre som bättre; och ehuru genant sällskapet må vara för den resandes person, så vore det väl det oförnuftigaste språk i en resbeskrifning att beklaga sig öfver det allmogen härstädes åker i täckta vagnar, i stället för att färdas i sämre öppna åkdon eller till fots. Det enda han, så väl som mången af landets egna infödingar, måhända kunde hafva skäl att önska, vore, att dessa postvagnar vore, om icke indelta i särskilda rum, åtminstone försedda med numrerade platser, så att man vore säker

att få behålla det ställe, man en gång erhållit, och derigenom slippa att blifva utskuffad på den republikanska allmänningen, der ingen annan rättighet finnes än den förstkommandes. Bäst vore det likväl, om man förvandlade en del af de många täckta platserna till öppna, då man på en gång minskade tyngden af hela vagnen och satte passagerarne i tillfälle att välja emellan vistandet ute i fria luften och sammanpackningen i det trånga qvafva rummet. För vår del hade vi ganska säkert valt det förra, ehuru kulen och fuktig väderleken var, och vi underläto icke heller att hädanefter begagna kuskbocken, så ofta den andra platsen derpå icke redan var upptagen af någon annan passagerare, hvilken, närmare bekant och förtrolig med kusken, hade en dubbel förmånsrätt till denna post.

Härigenom sattes vi äfven i bättre tillfälle att betrakta landskapet och kunde åtminstone göra det, utan att hvarken genera damerna eller sjelf plågas af deras kavaljerers tobaksspottning. Hela vägen emellan Lewiston och Rochester, som utgör nära sjuttio mil, går öfver den så kallade *Ridge-Road* eller en upphöjd och på sidorna afrundad bank af grof sand och grus, hvilken löper parallelt med Ontario, och

med mycket skäl förmodas i fordna tider hafva utgjort dess södra strand. Den är likväl nu skild från samma insjö genom en slät endast obetydligt mot sjön lutande landsträcka af från sex till tio mils bredd, öfver hvilken denna gamla strand uppreser sig på sina ställen ända till tjugo fot. Genom hvilken revolution i naturen detta jemna landskap, som säkerligen en gång utgjort sjöns botten, blifvit upphöjdt nära hundrade fot öfver dess vattenyta, är så mycket svårare att gissa, som inga dylika spår till en sänkning af sjön finnas på dess öfriga stränder, hvarigenom man skulle kunna tro, att en sådan möjligen försiggått vid bildandet af dess östra utlopp eller St. Laurens floden.

Huru det nu må hafva förhållit sig härmed i fordna tider, så bildar denna Ridge-Road för närvarande en väg, som vid sommartiden påstås vara en bland de bättre, men som nu, uppblött af snö och smuts, var besvärlig nog att befaras med vår tunga postvagn. Den var likväl värst i början, der den ofta gick öfver långa chausséer af timmerstockar, hvilka likväl, förmodligen för den något större omsorgen, hvarmed trädstammarne voro tillhuggna och sammanfogade, icke här som i Canada titulerades för corduroy-bitar, utan helt simpelt kalla-

des *Log-Roads* eller stockvägar. Deras effekt på den resande var icke heller fullt så stark, åtminstone mildrades den betydligt genom den stora vagnen, hvilken sakta rullade öfver dem med en tung alfvarsamhet, hvilken icke medgaf några sådana höga hopp och häftiga stötar, som den lätta Canadiska bondvagnen. Men också blef farten derefter, och vi framskredo på denna besvärliga väg med en långsamhet, som till och med öfversteg det i vår skjutsordning stadgade maximum, då vi oftast icke hunno tillryggalägga en Svensk mil på tvenne timmar.

Landets utseende var för öfrigt, liksom långs kanal-linien, högst olika. Till en början var det likväl betydligt mindre odladt, än det blef sedermera, och utgjordes för det mesta af täta furuskogar, med ganska få inhuggningar och upprödjningar för enstaka hus och mindre byar. Längre frampå dagen blefvo likväl odlingarne större och vyerne mindre enformiga, så att man slutligen passerade genom dessa besynnerligt omvexlande landskap, hvilka äro lika osedda i alla andra länder, som de oftast äro karakteristiska för de nyare provinserna af Förenta Staterna. Bäst man nemligen är omgifven af urgamla vilda skogar, der man icke kan upptäcka något annat spår af menniskor och deras

åtgärder, än sjelfva den dåliga väg, på hvilken man färdas genom dem, ankommer man oförmodadt till en liflig stad eller by, hvars gula trähus visserligen tyckas vara nyligen uppbyggda, men hvars gator likväl redan äro uppfyllda med lif och rörelse, på samma gång man i de många salubodarnes fönster upptäcker artiklar, hvilka man i andra länder endast är van att skåda i länge befolkade städer. Under det man som bäst njuter af denna ej väntade syn midt i ödemarken, försvinner den hastigt, tillika med sina leende omgifningar, och man är snart åter ute i den vilda naturen med dess mörka skogväggar, här och der kanhända undanhuggna för en större eller mindre uppodling, hvars ännu qvarstående brända rotstammar liksom täfla i svarthet och dystert svårmod med de stackars qvistlösa svartkolade träd, hvilka qvarstå som mörka skuggor af den mördade skogen.

Detta sätt att rödja skog, som är eget för Amerika och kallas "*girdling*", nyttjas vid de flesta odlingar, der man icke till en början ger sig tid att fullkomligt rothugga eller förstöra träden. Till den ändan hugges tidigt på våren en några tum djup ring eller bälte — deraf namnet — omkring stammen ungefärligen en mans-

längd från jorden, hvarigenom det vegetabiliska lifvet snart upphör, och trädet lemnas derefter att torrka. Så snart detta försiggått, tänder man eld på detsamma, och sedan alla qvistarne, jemte den finare toppen, på detta sätt blifvit uppbrända, återstår endast den nakna stammen, hvilken icke hindrar solstrålarna att nedtränga till det nu besådda åkerfältet. Sedan detta är skördadt, fälles det torra trädet och sönderhugges vanligen till gärdesgårdar omkring odlingen, eller ock forslas det på vinterföret till närmaste by, för att antingen splittras till ved eller ock uppfylla andra behof.

Genom dylika landskap, hvarest den vilda naturen och den starkt uppdrifna odlingen lågo så nära vid hvarandra, fortsatte vi vår långsamma färd, icke allenast hela dagen, utan äfven natten, ty klockan var fyra på andra morgonen, innan vi framkommo till Rochester. Det vore öfverflödigt, efter hvad redan är sagdt om postvagnen eller rättare dess passagerare, att omnämna något vidare om resans besvärligheter, och med hvad glädje vi ändtligen lemnade både eqvipaget och vårt sällskap, samt återigen befunno oss ensamma i ett snyggt rum på ett godt värdshus. Ehuru lyckliga vi varit uti att kunna förkorta en och annan halftimme

af den ledsamma natten med ett mer eller mindre roligt slummer, så voro vi ändå tillräckligen uttröttade af det passerade dygnets besvärligheter, för att icke, utan betänkande och ganska ordentligt, begagna oss af den lockande sängen, i hvilken vi snart förglömde alla resans vedermödor och insomnade så starkt, att då vi vaknade stod solen redan högt på himmelen.

Vi hade likväl hvarken försofvit oss eller gått miste om någon passage, ty vi hade i alla fall beslutit att qvardröja härstädes hela dagen och icke förr än andra morgonen åter fortsätta resan. Tiden för densamma var således bestämd; men sättet, på hvilket den skulle företagas, var det icke, då här nu tilbjödo sig tvenne lägenheter, den ena med postvagnen och den andra med kanalbåten, hvilka begge afgingo härifrån hvarje dag. Vår föresats att verkställa hemresan landvägen, efter att hafva gjort utfärden kanalvägen, hade nemligen blifvit temligen skakad under förlidna dygnets färd i postvagnen; och vi beslöto derföre att handla efter omständigheterna eller rättare de underrättelser, vi härstädes möjligen kunde erhålla om beskaffenheten af det sällskap, vi hade att vänta, i den händelse vi åter skulle äf-

ventyra en landresa. Dessa voro lyckligtvis uppmuntrande, och vi kunde med så mycket mera nöje fullfölja vår första plan, som man försäkrade oss, att, om vi icke komme att ensamma residera i postvagnen, vi åtminstone icke skulle få något stort sällskap att trängas med, då de fleste, åtminstone af den minst trefliga sorten, resande valde kanalvägen härifrån österut, hvilken de deremot icke kunde begagna andra hållet, då kanalen redan var tillfrusen emellan Lockport och Buffalo, hvilken omständighet förorsakat den otrefliga trängseln i postvagnen från Lewiston. Under loppet af dagen gjorde vi dessutom en bekantskap med tvenne Amerikaner, hvilken ännu mera stadgade vårt beslut, då de ämnade sig samma väg och på samma gång skänkte ett angenämt sällskap, som garanterade för att icke komma i allt för nära beröring med ett sämre, äfven om åkdonet under resan skulle blifva alldeles fullproppadt.

Emellertid hade vi tillfälle att närmare betrakta denna stad, hvilken i visst hänseende är den märkvärdigaste i hela verlden, vi mena nemligen i afseende på dess hastiga uppkomst och starka tillväxt. Det kan visst finnas andra och till och med mycket större städer, såsom till exempel Petersburg, hvilka icke allenast

kunna täfla utan äfven öfverträffa denna i båda dessa fall; men sådana hafva icke, om man får så säga, tillkommit frivilligt och af sig sjelfva, utan blifvit framtvingade af en sjelfherrskares vilja på bekostnad af så många enskildas. Rochester citeras också af Amerikanerna såsom ett ganska passande exempel på den rastlösa verksamhet och kraftfulla industri, som karakteriserar deras nya Stater, då den verkligen skulle kunna kallas en qvintessans af alla de särskilda kraftyttringar i denna väg, hvilka de sammanfatta under ordet "*Improvement*", hvarmed de i allmänhet förstå en ökning så väl i husens och invånarnes antal, som äfven i fabrikerna och de uppodlade fälten. Då vi redan nämnt något om dessa saker vid vårt första besök härstädes, så skola vi nu icke längre uppehålla oss härmed, utan blott förklara, att det verkligen var en besynnerlig känsla, med hvilken man här promenerade omkring på gatorna uti en vacker stad med nära åttatusende invånare, hvilken för femton år sedan endast var en vild, med skog uppfylld ödemark.

Sedan vi hela dagen roat oss med att betrakta detta '*patent machinery*' för stadsbyggning — hvilken ännu var i full gång i förstäderna, der man ofta såg friskt växande tal-

lar, omedhunna lemningar efter skogen, emellan nybyggda hus, hvilka, ehuru knappast fullbordade, ändock redan voro uppfyllda med invånare och varor — hade vi ett annat nöje på aftonen, hvilket i alla fall icke formerar ett opassande appendix till beskrifningen på denna nyfödda stads hastiga tillväxt. Vi bevistade nemligen spektaklet, hvilket gafs här under vintern uti en ganska vacker salong i ett enkom dertill uppbyggdt teaterhus. Ehuru orchestern icke var utmärkt väl komponerad, ty den bestod blott af en fiol och ett valdthorn, gafs sjelfva pjesen ganska bra; och den roade både de öfriga spektatörerna och oss så mycket mera, som den afhandlade ett ämne, hvilket, löjligt i sig sjelft, svårligen kunde blifva det mera än på en Amerikansk teater, och i synnerhet en sådan som Rochesters, just för kontrasten i så många hänseenden. Det var nemligen den gamla Engelska komedien, '*Dog days in Bond street*', i hvilken en af Londons *fashionables* jemmerligen beklagar sig öfver den olyckan, att han blifvit lemnad ensam i staden, då alla menniskor under denna tiden begifvit sig på landet. Den stora olikheten emellan tvenne sådana städer som London och Rochester, äfvensom emellan deras invånares

ölika lefnadssätt och förhållanden, hvilken genast måste framställa sig för en resande, som har hufvudet uppfylldt med de nya föremål, hvaraf han i verkligheten är här omgifven, var i sig sjelf tillräcklig att intressera den fremmande åskådaren. Men det var icke mindre intressant att se, huru de hederlige borgarne härstädes hjertinnerligen roade sig öfver den ädle lättingens förtviflan, äfvensom i allmänhet öfver de många aristokratiska fördomar och vanor, som inrotat sig i en gammal Europeisk hufvudstad, men som voro helt och hållet okända för dem i deras nybyggda republikanska handelstad.

Följande morgonen lemnade vi Rochester, i sällskap med de tvenne sistnämnde resande, hvilka blefvo våra reskamrater ända fram till NewYork. Efter hvad de förmodat, blefvo vi nästan de enda passagerarne i postvagnen, ty, ehuruväl en och annan tillkom och afgick under resan, blef i alla fall icke sällskapet någon gång sådant, att det besvärade hvarken till quantiteten eller qualiteten. Både väglaget och vägarne voro nu bättre, så att det på det hela taget var en ganska angenäm resa. Vi åto middag i en bland de vackraste småstäder, vi sett i Amerika och kanhända äfven andra länder,

nemligen Canandaigua, som ligger vid ändan af en insjö af samma namn. Husen i denna äkta trefliga stad ligga icke bredvid hvarandra, utan äro skilda genom trädgårdar och smärre planteringar, hvilka likväl icke hindra den raka sträckningen af gatorna eller den reguliera indelningen af qvarteren. Första anblicken af denna lilla stad hade någonting på samma gång eget och likväl påminnande om något vi hade sett förut i denna väg, nemligen de yttersta qvarteren i staden Kingston på Jamaica, hvilka på samma sätt mera likna en rad af landtliga villor, än vanliga hus i en stad. För öfrigt fanns ingen annan likhet emellan dessa båda ställen, eller rättare de voro både till natur och konst så olika, som en rik handelstad inom de glödande tropik-regionerna alltid måste vara med en liten upplands-köping lika långt från vändkretsen som polcirkeln.

På eftermiddagen ombytte vi hästar i en annan liten stad, kallad Geneve, hvilken liksom den nyssnämnde ligger i norra ändan af en annan insjö, vid namn Seneca; och på aftonen passerade vi öfver en brygga, hvilken var den längsta, vi någonsin sett. Den går tvärs öfver en tredje lång och smal insjö, hvilken ligger parallelt med de förstnämnde och är, i

det hela betraktadt, en af de största brobyggnader, man kan få se. Den är icke mindre än en Engelsk mil och åtta famnar lång, och är byggd af trä på stenpelare, hvilka likväl icke behöfts göras höga, då sjöns djup icke öfverstiger två eller tre famnar. Nästa station var Auburn, hvarest vi passerade natten, och är för öfrigt märkvärdig för sitt *Penitentiary* eller fängelse, hvilket, grundadt på en egen princip, gifvit sitt namn till ett nytt behandlingssätt af fångarne, kändt i Amerika under namnet *'the Auburn system'*, till hvilket vi skola återkomma längre fram.

Följande dagen fortsatte vi resan genom landskap, hvilka för sina många små insjöar, floder, bergsryggar och tallskog icke voro olika vissa af Sveriges provinser, ehuru deras utseende för öfrigt var temligen lika med de trakter, vi passerat de föregående dagarna. Den största variation rådde nemligen ännu emellan vild natur och högt uppdrifven kultur, och man kunde nästan emellan hvarje håll räkna alla odlingens steg ifrån den ensamma, nyss färdiga backstugan, endast omgifven af en nyligen rödjad och med färska trädstammar inhägnad täppa, till den lifliga småstaden med sina kyrkor, värdshus och salubodar, samt

sina leende omgifningar af åkerfält och med målade staket afstängda trädgårdar. Allting hade likväl ett gemensamt drag, hvilket framstod mer och mindre starkt öfverallt, och som är lika sällsynt i andra länder, som det är allmänt i dessa Stater, nemligen den nyhet och, om man så får kalla det, ungdomsfriskhet, som rådde öfverallt. Aldrig såg man någonting gammalt, hvarken någon åldrig ruin eller ens ett gammalt mossbelupet tak; allting var nytt och färskt och glänste, som om det nyss utgått från mästarens händer. Ingenting påminde om forntiden, men allting talade om det närvarande slägtets kraftiga och obehindrade steg framåt; och ehuru litet ämne för historiska eller romantiska betraktelser dessa nejder kunde skänka den resande, lemnade de honom åtminstone tillräckligt vidlyftigt fält för politiska och statistiska reflexioner.

Att de sednare likväl i längden blifva mindre intressanta än de förra, åtminstone för den resande fremlingen, vilja vi så mycket mindre disputera, som vi till slut verkligen började tröttna vid detta eviga nya, rastlösa, halffullbordade, som ständigt mötte blickarna, och skulle med glädje låtit dem hvila på något föremål, som hade kunnat föra inbillningen till-

baka åtminstone ett halft sekel, om icke mera. Ett dylikt ställe finns troligen icke på hela denna väg; och oaktadt vi i dag passerade flera smärre städer, hvaribland Onondaigua, Manlius och Vernon voro de förnämsta, så var ingen af dem så gammal som den, till hvilken vi kommo sist, eller Utica, som i alla fall icke kunde kallas antik, då den anlades år 1798.

Här voro vi nu åter på kanal-linien, på hvilken Utica, som förr är nämndt, formerar en af de märkvärdigaste hamnarna. Vägen går härifrån både öfver kanalen och Mohawk floden, hvars norra strand den nu följer genom de små städerna Herkimer, Oppenheim och Caughnavaga, ända till Schenectady, der den åter passerar floden och den närliggande kanalen samt tager sedan en något sydligare riktning till Albany, der vi slutade vår landresa, efter att hafva begagnat postvagnen något öfver trehundra mil. Då vi derpå användt fem dagar och en god del af nätterna, så finner man, att resan icke gått synnerligen fort, hvartill troligen mycket bidragit de under nuvarande sena årstiden så dåliga vägarne. Man körde likväl icke heller fort, der de på sina ställen voro bättre, och hade dessutom en besynnerlig plägsed att, ibland flera gånger under hvarje håll, gifva hästarna

vatten; hvilket, tillika med de ständiga uppehållen vid hvarje liten by, för att inlemna och emottaga postväskorna, betydligt fördröjde resan. Priset för hvarje mil är fyra cents eller en tjugofemte-dels piaster, således något nära en riksdaler riksgäld för en Svensk mil, hvilket kan anses för godt pris i nästan hvarje annat land än Sverige, der den alltför låga afgift, för hvilken man kan kommendera bondens hästar, alltid skall lägga ett svårt, om icke oöfverstigligt, hinder för ett beqvämligare och mindre besvärligt sätt att färdas, så väl för den resande som för den skjutsande.

Vi afgingo klockan tolf på dagen från Albany med ångbåten Constellation, under en så stark köld, att Hudson på flera ställen var tillfrusen, och fartyget ofta måste arbeta sig igenom nära en half tum tjock is. Detta minskade visserligen farten, men hindrade icke resan, och vi framkommo ändock till NewYork klockan fem andra morgonen, eller ungefärligen på samma tid, som vi med den andra ångbåten Constitution, för fjorton dagar sedan, reste samma väg åt det motsatta hållet. Då dessa begge ångbåtar i allting äro precist lika och gå med samma hastighet, så finner man, att vid dessa båda tillfällen den ene hindrades lika

mycket af isen, som den andre då gjorde det af strömmen, hvilken, ehuru tidvattnet kännes ända upp till Albany, naturligtvis skall hafva ett olika inflytande på fartyg, som färdas åt olika håll, då ebben alltid måste vara starkare än floden på alla dylika strömmar. Detta gör, att ångbåts-resorna i allmänhet gå något fortare från Albany till NewYork, än från NewYork till Albany; men denna olikhet i strömmens lopp, hvilken är af en tvåfaldig natur, jemförd med ett stillastående vatten, kan äfven begagnas af kännare på ett sätt, som, på samma gång det betydligt underlättar passagen både upp och ner, äfven förklarar möjligheten af de otroligt hastiga resor, hvilka blifvit gjorda på detta i ångbåts-historien verkligen klassiska farvatten.

Då nemligen en sjöman får höra talas om, att här finnas ångbåtar, hvilka hafva gått från NewYork till Albany, en sträcka af hundrafyrtio-fem Engelska mil, på elfva och en half timme, eller nära tretton knop, så är det förlåtligt, om han till en början misstänker, att de Amerikanske hedersmännen hugga till något för groft i sina beräkningar, eller att de skryta något mera än vanligt. Han bör likväl akta sig för att påstå, det de ljuga, ty de hafva verkligen rätt på sitt sätt; men om han från

denna, af ingen Europeisk ångbåt ännu upphunna, fart afdrager först skilnaden i strömmen eller rättare tidvattnets olika hastighet midt i floden eller nära stränderna, hvilken en skicklig styrman alltid kan begagna till sin fördel, och sedan skilnaden emellan den Engelska sjömilen och landtmilen, hvilken icke är så obetydlig, så skall han finna, att de Amerikanska ångbåtarne, ehuru förträffliga de i alla fall äro, ändock icke skulle lemna våra så långt efter sig, eller rättare icke skulle göra en så hisklig fart i ett annat farvatten, uppmätt i vanliga sjömil.

Det torde kanhända icke vara öfverflödigt att anmärka, det vi med ordet *ångbåt* mena sådana farkoster, hvilka vi härstädes äro vana att skåda, och således icke dessa besynnerliga tvilling-fartyg, hvilka helt nyligen blifvit uppfunna i Amerika, hvarom mera framdeles. Den högsta fart, till hvilken en ångbåt hittills blifvit uppdrifven i stilla vatten på denna sidan Atlantiska hafvet, varierar mellan tio och elfva knop, eller omkring en och tre-fjerdedels Svensk landtmil i timmen, hvilket tyckes vara nog för en af blott machineri framförd farkost; och vi hafva ingen anledning att tro, hvarken af hvad vi sjelfva sågo eller hvad vi sedermera hört från de entreprenanta Amerikanerne, att de än-

nu förmått gifva sina vanliga ångbåtar en hastighet, som betydligt öfverstiger denna i alla fall ej så lätt upphunna fart.

De Amerikanska ångbåtarne i allmänhet, och de på Hudson floden i synnerhet, äro så mycket öfverträffande våra Europeiska, åtminne för passagerare, både i storlek, elegance, beqvämlighet och godt pris, att de kunna vara ganska belåtna dermed; och den, som riktigt vill se, till hvad höjd ångbåts-industrien hunnit, måste nödvändigt göra en resa till Amerika; och för att få ett ännu tydligare begrepp derom, måste han taga en passage med någon af dessa fregattlika farkoster, som flyga åstad emellan Albany och NewYork.

KAPITLET VIII.

STADEN NEWYORK.

Ehuru vi vid detta andra besök i Förenta Staternas förnämsta handelstad icke dröjde stort längre än under det första, eller endast några dagar, hvarefter vi fortsatte resan till Washington, så uppehöllo vi oss ändock, efter tillbakakomsten från denna sydliga utfart, en längre tid härstädes, innan vi embarkerade för Europa, och skola, för att icke sedan behöfva återkomma till detta ämne, nu sluta denna nordliga hälft af vår Amerikanska resa med några återstående anteckningar öfver denna i många hänseenden märkvärdigaste stad i Nya Verlden.

Vi hafva hört flera personer, som sett en god del af de förnämsta städerna i Europa, försäkra, att åtminstone under sommar-månaderna få af dessa ställen kunna täfla med NewYork, betraktad endast som en angenäm vistelseort

för en resande; och om vi få dömma efter vår egen erfarenhet i den vägen, så kunna vi så mycket mindre bestrida detta intyg, som vi äro af samma tanka, ehuru vi uppehöllo oss der under en sednare och på denna latitud i alla fall mindre behaglig årstid. De förnämsta orsakerna till detta påstående äro, utom ställets ovanligt förmånliga belägenhet, så väl i geografiskt som politiskt hänseende, och det utomordentliga lif, den fria verksamhet och den allmänna välmåga, som deraf äro en följd, äfven de på den resande individen mera direkt inverkande fördelarne af att, till ett jemförelsevis godt pris, kunna njuta af alla de många beqvämligheter och nöjen, denna trefliga stad har att bjuda.

Det, som i en fremmande stad vanligen först ådrager sig den resandes uppmärksamhet, är värdshusen, om icke för annat åtminstone derföre, att de i alla fall äro de ställen, med hvilka en fremling först och främst kommer i beröring. Då vi redan hafva beskrifvit en af de många och förträffliga hoteler, hvarmed NewYork kan ackommodera resande, behöfva vi blott tillägga att vistandet i dessa värdshus vanligtvis betalas för veckan, och variera priserna på de olika ställena från tio piaster

ända till fyra, hvaruti alla de omkostnader äro inberäknade, hvilka vanligtvis i andra länder särskildt betalas, såsom måltider, uppassning, eldning, drickspengar och allt hvad de der olika posterna på värdshus-räkningarna heta. I detta fall äro dessa hoteler en sorts publika pensioner; men det finnas äfven privata sådana eller så kallade *Boarding-houses*, der den, som tänker vistas här en längre tid, kan inackordera sig och har då tillfälle att välja emellan dem, hvaruti betalas blott två piaster i veckan, och sådana, som kosta lika mycket för hvarje dag. Den stora täflan här råder emellan de egentliga hotelerna, jemte de många beqvämligheter, hvarigenom värden söker att tilllocka sitt hus de flesta gästerna, gör att här jemförelsevis icke finnas så många kaffehus eller källare, då dylika rekreationställen ofta utgöra en del af det stora värdshus-etablissementet. På flera af de bättre finnas äfven biljarder; och i det, hvarpå vi bodde, var till och med ett badhus till de resandes tjenst.

På detta sätt har man nästan alla sina behof uppfyllda inom hus och behöfver åtminstone icke lemna sitt qvarter för måltidernas intagande, hvilka, såsom vi redan derom hafva ordat, äro sådana, att man icke gerna kan er-

hålla dem bättre på enkom dertill inrättade restaurationer. En händelse gjorde likväl, att vi en dag kommo att besöka ett spisqvarter; och ehuru det på det hela taget ej var mycket olikt ett Engelskt '*Chop-house*', skola vi ändock här beskrifva detsamma för dem, som icke hafva någon idé om dessa besynnerliga matställen.

Detta spisqvarter, som här kallas *Plate-house*, ligger ej långt från Börsen eller i den lifligaste delen af staden och begagnas derföre mest af affärsmän eller dylika personer, som mera göra afseende på att hastigt och när som helst kunna expediera sin middag, än på några andra beqvämligheter under måltiderna. Till den ändan inkommo vi i en lång sal eller rättare galleri, hvilket på båda sidor var indeladt i loger, liksom, *sit venia verbo*, ett stall i sina spiltor, med en smal gång emellan dem. I hvarje af dessa afdelningar eller, som de på Engelska kallas ät-loger, stod ett bord med tvenne bänkar på sidorna, hvilka återigen voro genom stolarmar afdelta i tvenne sittplatser, eller så att fyra personer kunna tillsamman rymmas i hvarje loge. De flesta af dessa voro för tillfället redan upptagna af ätande gäster; och sedan vi och vårt sällskap sökt och varit så lyckliga

att finna en tom loge, trädde vi in och voro nu först i tillfälle att ledigt kunna betrakta detta besynnerliga serverings-machineri, hvilket i början verkligen föreföll oss så oredigt och förvillande, att det nästan gjorde oss yra i hufvudet.

I den stora salen, hvilken nu var uppfylld af kanhända femtio eller sextio ätande personer, utom betjeningen, skulle man kunnat säga, att det rådde en allmän tystnad, då från de många logerna icke hördes annat än ett jemnt sorl af knifvar och gafflar. Men om icke gästerna voro högljudda eller oroliga, så voro uppassarne det så mycket mera, då de sprungo om hvarandra fram och tillbaka på den smala gången och framsatte de begärda portionerna eller utskreko nya reqvisitioner på ett så stojande sätt och med en så till utseendet brådskande villervalla, att man till en början omöjligen kunde begripa, huru de kunde hålla någon reda, hvarken på gästerna eller sig sjelfva. Betjeningen utgjordes nemligen af ett par äldre personer och några pojkar, hvilka icke allenast sprungo emellan skänken och logerna med hvad som begärdes, utan äfven under detsamma lyssnade till höger och venster för nya ordres, hvilka de genast upprepade med full hals och med tilläggning af logens nummer, för att hö-

ras af andra, som i öfra ändan af rummet på något sätt kommunicerade med köket. På detta sätt hördes icke annat än ett jemnt och beständigt uppropande om hvartannat af de olika matportionerna, och under det ögonen villades af de om hvarandra ilande pojkarna, trakterades öronen ständigt med de besynnerliga ljuden: "två kött åtta!" . . . "en fisk, half potates, fem!" . . . "tre pudding, en torta, tio!" — och så vidare utan ända.

Man skulle kunna förmoda, att under en så stojande oreda det icke kunde vara möjligt att blifva fort serverad, eller att man åtminstone äfven behöfde anlita sina lungor, för att få hvad man önskade; men det förunderligaste af hela tillställningen var, att motsatsen verkligen ägde rum. Det behöfdes nemligen icke mera än en nästan omärklig mine eller gest, för att genast hafva en af de små bytingarna vid ändan af bordet med lyssnande öra; och man har icke väl tillhviskat honom sin åstundan, förrän han lakoniskt upprepar den så högt han orkar, samt försvinner, och innan man vet, hvart han tar vägen, kommer kanhända en annan dylik skrikhals sättande från motsatt håll och utropar en ordres från nästa loge, under det han nedsätter på vårt bord

hvad vi begärt. Uppassningen gick verkligen så skyndsamt under all den synbara oredan, och maten tycktes liksom framtrollas så ögonblickligt, att det hela lika mycket liknade en måltid på en taskspelares teater, som en middag på ett vanligt spisqvarter.

Ingen inrättning kunde också vara mera passande för folk, som alltid tycktes ha brådtom, men i synnerhet under deras måltider; ty här kunde man riktigt kappas med hvarandra uti konsten att på den kortaste tid äta sig mätt. Också tycktes man liksom täfla häruti, och vi hade troligen icke suttit här en half timme, förrän den midt emot varande logen blifvit trenne särskilda gånger fylld och tömd af personer, som der efter hvarandra tagit sin middag. Som hvar man vet, att talande hindrar ätandet, så öppnade man aldrig munnen utan för maten eller de få ord, som voro ytterst nödvändiga, för att erhålla hvad man önskade; och man hade icke väl expedierat sitt nödvändiga qvantum, och med uppassaren liqviderat sin måltid, förrän det bar af igen, för att lemna rum åt en annan lika hungrig, tyst och brådskande medmenniska. Så väl genom dessa ständiga aflossningar, som genom uppassarnes frågande blickar, påmindes vi slutligen, att

man här icke hade något annat att göra än äta, och att man önskade vårt rum intaget af mera verksamma gäster än blott gapande åskådare; och sedan vi uppgjort den billiga räkningen, lemnade vi detta högst expedita spisqvarter, hvilket, oaktadt all sin besynnerlighet, ändock i många fall var att föredraga framför våra vanliga inrättningar i den vägen.

Näst värdshus och spisqvarter pläga vanligen teatrarne ådraga sig den resande fremlingens uppmärksamhet, och NewYork är i detta hänseende icke sämre lottad än i de förra, ty här finnes, utom den redan beskrifna stora eller så kallade Park-Teatern, en mängd andra, hvilket gör, att, åtminstone under vintermånaderna, man har flera olika spektakel att välja på hvarje afton. Den förnämsta bland dessa sistnämnda är Bowery-Teatern, på hvilken spelades för första gången under denna vinter, och som är bland de vackraste teatrar, vi sett, och mycket väl upplyst med gas. Derefter kommer Chatham-Teatern, som är något mindre, och på hvilken man mest ger mindre komedier och farcer. Näst efter denna följer LaFayette-Teatern, som endast upptages af taskspelare och lindansare; och under den blidare årstiden har man dessutom en så kallad Circus eller öppen

teater, der konstberidare gifva sina representationer. För någon tid sedan lär här äfven funnits en så kallad Italiensk Opera, hållen af ett Franskt teater-sällskap, hvilket likväl icke måtte hafva funnit sin uträkning att stadna qvar härstädes; och, efter den erfarenhet vi redan haft af Amerikanernas sinne för sång och musik, förundrar det oss verkligen mindre, att de så snart lemnade landet, än att de någonsin vågat sig dit.

Teatern, så väl härstädes som i allmänhet i Förenta Staterna, är helt och hållet Engelsk, eller utgöres endast af Engelska pjeser, då Amerikanerna ännu icke hunnit skaffa sig några egna original, hvarken i större eller mindre stycken. Shakspeares tragedier äro lika omtyckta härstädes som i moderlandet, och för resten får man här se samma komedier som der, ända från Hypocriten ner till Robinson Crusoe och den flyende Holländaren. De förnämsta aktörerne äro också ofta Engelsmän, och utom Kean, hvilken vi redan hafva nämnt, sågo vi här också en Mr Cooper och Miss Kelly, hvilka äro utmärkta Engelska skådespelare och emellanåt passera öfver Atlanten, för att ge så kallade gästroler åt Amerikanerna, hvilka också på allt sätt visa sig erkänsamma för en

dylik artighet. Här finnas likväl ganska många goda aktörer af en mera inhemsk race; och vi sågo en gång ett lika besynnerligt, som temligen talande bevis på deras skicklighet, då man uppförde "Moren från Venedig" tvenne aftnar å rad, och hufvud-aktörerna deri ombytte roler, så att den, som ena aftonen spelat Othello, spelte Jago den andra, och den, som första qvällen hade dennes rol, visade sig i Morens den följande. De spelade också så väl begge dessa roler, att det var svårt att säga, hvem som gjorde det bäst; och den besynnerliga idéen, att så der byta role med hvarandra, blef lika väl utförd, som den var väl beräknad att ge fullt hus tvenne aftnar å rad.

Detta var på långt när icke händelsen i allmänhet, ty ganska sällan var mera än hälften af platserna upptagen; och åskådarnes antal gick oftare under än öfver detta medium. Orsaken härtill får väl snarare sökas i de många olika religions-sekterna, hvaraf flera strängt afhålla sig från alla dylika nöjen, än i publikens motvilja för spektakler eller priserna derpå, hvilka varierade omkring en half piaster för de bättre platserna. Vi tro detta så mycket hellre, som de, hvilka bevistade dem, tycktes deltaga deri med lika mycken liflighet, som

trots någon annan publik, antingen det nu var fråga om att yttra sitt välbehag eller sitt missnöje, och handklappningar jemte bravo-rop i ena fallet sparades lika litet som hvisslingar och stampningar i det andra. Vi hafva redan sett, huru de en gång i sin förtjusning öfver en slagdänga höllo på att låta en stackars sångare skrika andan ur halsen på sig; och en annan gång voro vi vittnen till, huru de genom ett motsatt förhållande så skrämde en annan syndare, att han troligen aldrig mera vågade sig på scenen.

Det var nemligen en ung man, som för första gången uppträdde i en ej så obetydlig rol och hade troligen spelat den bra nog, om han fått rå sig sjelf, eller åtminstone lemnats så länge i fred, att han kunnat begagna sufflörens biträde. Han hade nemligen det missödet att, som man säger, komma af sig i början af en lång monolog; och denna för en debutant alltid farliga omständighet blef här så mycket svårare, som ett och annat olycksfullt pipande genast lät höra sig och uppfyllde förmodligen hans öron med sitt förfärliga ljud så helt och hållet, att han icke hörde sufflörens röst, hvilken nu öfvergått från ett sakta hviskande till ifriga och högljudda ord, som hördes af alla,

utom den stackars menniskan, till hvilken de voro addresserade. Snart öfverröstades både dessa och hvisslingarne af stampandet och upprepade rop, att han skulle aflägsna sig, hvilka han troligen i sin förfärliga belägenhet lika litet fattade, som hjelpen från sufflör-lådan, ty hans vånda tog icke slut, förrän ridåen ändtligen skilde honom från ett så otåligt och så omedlidsamt publikum.

Om en i NewYork vistande resande oftast finner teatrarna mindre fyllda än annorstädes, så skall han deremot finna en annan sorts allmänna byggnader mera besökta, hvilka, ehuru olika de än må vara med de förstnämnda i alla andra afseenden, ändock i ett fall äro för fremlingen af någon likhet, då han äfven i dem får se ställets invånare i större samlingar. Vi mena nemligen kyrkorna, af hvilka NewYork har icke mindre än omkring sjuttio stycken af alla åtminstone Christna religionsbekännelser, ända från den Romersk-Katholska till den Afrikansk-Methodistiska. De Engelska Reformerta utgöra likväl det största antalet, och dernäst komma de Methodistiska samt slutligen Baptister och Qväkare, hvarjemte här äfven finnes en Evangelisk-Luthersk församling. Vi besökte åtskilliga af dessa kyrkor, hvilka mindre utmärk-

te sig för sin storlek eller rika prydnader, än en, om man får så kalla det, inre trefligbet. Många hade bänkarna försedda med madrasser och golfmattor, samt voro dessutom uppeldade från flera kakelugnar, hvilket åtminstone i fysiskt hänseende gjorde vistandet derstädes behagligare och helsosammare under vintertiden, än i våra kalla kyrkor, med deras nakna träbänkar och isande grafstensgolf. Deras förnämsta behaglighet både i ett och annat hänseende var likväl, att de alla för tillfället voro uppfyllda med menniskor, hvilka, åtminstone så långt som ögat kunde utforska, tycktes vara intagna af en stilla och sann andakt.

Då så väl kyrkorna som de publika byggnaderna i allmänhet på detta sätt äro beqvämligt inredda och möblerade, kan man väl föreställa sig, att de privata husen icke äro det mindre; och om vi få dömma efter de få, vi besökte, kunna de enskilda boningshusen i New-York icke allenast täfla med de flesta i Europa, utan, då man undantager dem i England, till och med öfverträffa de flesta, åtminstone i de större städerna, så vida det nemligen endast är fråga om den deruti boende familjens beqvämlighet och trefnad i hvardagslifvet. Här finnas nemligen lika litet, som i allmänhet i

Engelska städerna, några stora hus, indelta i särskilda våningar, med en lång rad af rum efter hvarandra på en botten, hvilka, ehuru behagliga de må vara, för att vid sina tillfällen deruti samla en mängd fremmande, ändock icke härigenom kunna motväga de olägenheter, som alltid i en stor stad derifrån äro oskiljaktiga, nemligen att flera hushåll bo öfver hvarandra under ett tak, eller rättare hafva gemensam ingång, trappor och förstugor med andra hyresgäster.

Då i allmänhet en större eller rättare folkrik stads areal icke medgifver så mycket utrymme, som skulle fordras, för att logera alla dess invånare närmare jorden eller i lägre hus, så har man varit tvungen att förlägga dem högre upp i luften och inqvartera dem i höga hus af flera våningar, eller, med andra ord, då man icke velat öka staden på längden eller bredden, har man gjort det på höjden, genom det man uppstapplat boningarna ofvanpå hvarandra. Detta är händelsen med alla större städer och ett nödvändigt ondt på alla de ställen, der menniskorna bo tillsamman i större massor; men denna oundvikliga olägenhet har man likväl underkastat sig högst olika, genom det man på olika sätt afdelat dessa boningar.

Hos oss och flera andra Europeiska nationer har man nemligen, för att tala som Geologerna, fördelat de stora husmassorna i horisontela strata, och inrymt åt hvarje familj en vidsträckt portion af dessa lager; i England och några andra Europeiska länder samt i Norra Amerika har man deremot gjort afdelningarna vertikalt, och då man på detta sätt endast kunde lemna ett mindre utrymme i samma plan för hvarje hushåll, har man deremot låtit det taga sin skada igen i flera sådana små planer öfver hvarandra. I förra fallet ligga nemligen våningarna öfver och boningsrummen utmed hvarandra; i det sednare åter ligga våningarna utmed och boningsrummen öfver hvarandra. Å ena sidan har man fördelen af att hafva alla sina rum på en botten, men också olägenheten af att bo flera familjer i samma hus; å andra sidan har man deremot den olägenheten, att nödgas springa upp och ner i trapporna, men också den stora öfvervägande fördelen, att bo ensam i huset.

Det torde kanhända anses något vågadt, att vilja afväga dessa fördelar och olägenheter emot hvarandra, då det i alla fall beror på hvars och ens olika smak eller rättare vanor i detta hänseende. Vi hafva dessutom hört så

många af våra landsmän af båda könen försäkra, att det skulle vara alldeles odrägligt att bo i ett hus, der man knappt hade mera än två rum på hvarje botten och ständigt måste löpa i trapporna, att det knappt lönar mödan att till svar derpå anföra hvarje Engelsk familjs fasa vid blotta tanken att bo flere hushåll i samma hus, der förstugor och trappor vore gemensamma och gatdörren icke kunde hållas tillstängd. För att riktigt kunna bedöma dessa saker, är det väl ändock nödvändigt att hafva försökt båda delarna; och de, som varit i tillfälle att göra det, skola troligen icke finna det så besynnerligt, om vi här förklarade, det vi utan ringaste tvekan skulle föredraga ett vanligt litet hus i London framför en lång våning i Stockholm, antingen denna nu hade de andra våningarna öfver eller under sig. Men vi hafva nu kommit något för långt österut, och återgå så mycket hellre till vårt ämne, boningshusen i New-York, som dessa äga en stor likhet med de Engelska, och vi således kunna hoppas, att, på samma gång vi närmare beskrifva de förra, vi möjligen kunna försvara vårt påstående om de sednare.

De flesta husen härstädes upptaga icke mera längd på gatan än från femton till trettio

fot, men sträcka sig ofta dubbelt så långt inåt gården. De hafva endast tre, högst fyra fönster i bredd och lika många våningar öfver hvarandra, af hvilka den nedersta alltid ligger till hälften under jorden. En mer och mindre bred graf skiljer huset från gatan och är inhägnad med ett nätt jernstaket, genom hvilket dagen icke hindras att nedtränga till souterrainens fönster. Dörren till huset är alltid på ena sidan och upptager lika bredd och höjd med första våningens fönster, och beror det således på denna vånings olika höjd öfver gatan, huru många trappsteg man behöfver uppstiga, för att inkomma i huset. Dessas antal öfverstiger likväl sällan sex eller åtta stycken, och de äro af huggen sten samt försedda med väl arbetadt gallerverk af jern och ledstänger af messing. Genom denna gatdörr inkommer man i en lång och smal förstuga eller rättare tambur, som sträcker sig genom hela huset och har ett fönster i andra ändan, motsvarande dörren. Tvenne dörrar leda härifrån till första våningens tvenne rum, af hvilka det närmaste eller åt gatan liggande kallas *Parlour* och är bestämdt för emottagande af fremmande, och det andra, hvars fönster vetta åt gården, är matsalen. Dessa båda rum äro förenade med en passage, på

båda sidor om hvilken finnas tvenne kontor eller skänkar. Åter utkommen från matsalen till tamburen, har man straxt bredvid sig en svängtrappa, som från innersta ändan af förstugan leder ner till undra våningen, hvaruti finnas kök, skafferi och ett domestikrum, det förstnämnda med sina tvenne fönster åt gatan och det andra med lika många åt gården. Uppkommen i förstugan, har man straxt utanföre dörren till Parlourn och midt för gatdörren en trappa till öfra våningen, hvilken återigen leder upp till en förstuga, som är hälften mindre än den man lemnat och har tvenne dörrar, genom hvilka man inkommer i husets tvenne förnämsta rum. Det största af dessa, som upptager hela byggnadens front åt gatan, har trenne fönster och kallas *Drawingroom*, hvilket man kanhända rättast här skulle kunna öfversätta med Salong och gifva det andra, något mindre, med sina tvenne fönster åt gården, namnet Förmak. Oftast kunna båda dessa rum förenas med tvenne ovanligt stora dubbeldörrar utan tröskel, och formera då tillhopa ett lika rymligt som gladt sällskapsrum. Tredje våningen är inredd till sängkammare och enskilta arbetsrum för familjens ledamöter, samt

den fjerde eller öfversta till mindre rum för betjeningen och andra behof.

Alla de bättre rummen eller de i första och andra våningen äro försedda med gipstak, Brabantska golfmattor och Franska tapeter. Kakelugnarna eller rättare spisarna äro af marmor med stora speglar ofvantill samt nätt arbetadt och poleradt gallerverk nertill. Gardinerna äro antingen af silke eller musslin, och möblerne alltid af mahogny, så väl stolar som soffor och bord. Sjelfva dörrarne äro ofta af samma trädslag, liksom de väl arbetade räcken i alla trapporna, hvilka dessutom ofta äro färsedda med blankt polerade ledstänger af messing. Sjelfva trappstegen och förstugorna äro äfven stundom belagda med mattor, och den snygghet, som alltid råder i dessa passager, skulle omöjligen kunna underhållas i ett hus, som icke hade sin gatdörr jemnt tillstängd. Denna öppnas nemligen icke utifrån, utan får man antingen bulta med en på dörren anbragt jernhammare, eller ock draga på ett snöre, som kommunicerar med en ringklocka i understa våningen och snart uppkallar en domestik derifrån, för att insläppa den fremmande.

Den möjligtvis i början besynnerliga, och kanhända äfven som obeqvämlig ansedda, om-

ständigheten, att hafva kök, matsal, förmak och sängkammare i särskilda våningar, blir antingen genom vanan, eller ock för sjelfva naturen af saken, snarare en fördel än en olägenhet, ty genom det att alla dessa olika rum och deras särskilda förrättningar äro på detta sätt åtskilda genom beqvämliga, ljusa och snygga trappor, kan ordningen och trefnaden inom hela huset bättre bibehållas, än då de alla ligga på en botten, och man, för att komma från det ena till det andra, ofta måste defilera genom de öfriga, lika genant för den fremmande, som för husets invånare och dess betjening. Vi vilja likväl icke längre uppehålla oss med detta ämne, hvilket endast genom speciela detaljer kan riktigt förklaras, men kunna icke underlåta att sluta denna beskrifning på de Amerikanska eller Engelska boningshusen med den önskan, att de af våra Svenska husmödrar, hvilka äro riktigt roade af ordning, snygghet och trefnad inom hus, hade ett dylikt både lättare och tacksammare fält för sin verksamhet än våra vanliga illa belägna och obeqvämt inredda våningar.

Ehuru de flesta husen i NewYork numera äro af mursten, finnas likväl många trähus, hvilket gör, att eldsvådor härstädes icke äro så ovan-

liga tilldragelser. Den utmärkta förträffligheten hos deras brandsprutor och den stora skickligheten, med hvilken de handtera dem, samt framför allt den skyndsamhet, med hvilken de samlas och träda i verksamhet, gör, att dessa olyckshändelser hvarken äro så farliga eller betraktas med sådan allmän farhåga, som på andra ställen. Också utbröto under vårt korta vistande härstädes ett par eldsvådor i öfra delen af staden, hvilka man blott som en vanlig händelse omtalade i den nedra, der vi bodde. En afton började likväl tornklockorna låta höra sina klämtningar från de närliggande kyrkorna, och då vi utkommo på gatan, fingo vi se den lyktan, hvilken man vid sådana tillfällen uthänger från öfversta toppen af City-Hall, visa åt stadens sydvestra del. Snart kom också den ena sprutan efter den andra dundrande uppåt den breda Broadway, och dragna af tjugo till trettio karlar, hjelpta af lika många skrikande gatpojkar, rullade de åstad med en sådan fart, att det var svårt nog att komma förbi dem. Den brådskande folkströmmen, hvilken som vanligt blef tätare, ju närmare man kom målet, svängde snart till venster ner på en gata, kallad Church Street, hvilken går parallelt med Broadway och ett godt stycke från Hudson floden.

Emellan detta vatten och det brinnande huset hade man nu börjat långs en tvärgata formera en linie af sprutor, hvilken, ehuru mycket vi skyndade oss till stället, redan några minuter efter vår ankomst var i full verksamhet. Åtta till tio särskilda sprutor voro ställda i rad, ungefärligen hundrade steg från hvarandra, och voro förenade med lika många läderslangar, af hvilka den första låg ner i floden och den sista var fastskrufvad vid pipen i strålförarens hand. På detta sätt leddes nu vattnet från den, visst en qvart mil, aflägsna Hudson floden, från den ena sprutan till den andra, till dess det slutligen ifrån den sista länken i denna långa kedja strålade ut på elden. Som det brinnande huset låg inpå en gård, och man i alla fall hindrades af polis-betjeningen att komma närmare, så kunna vi icke säga, huru det såg ut eller tillgick vid sjelfva elden; men det måtte hafva gått lika ordentligt och kraftfullt derstädes som utanföre, ty oaktadt röken i början var så stark, att den tillkännagaf en stor eld, så var denne inom en qvart timme släckt och eldsvådan förbi. Emellertid hade de ankommande sprutorna genast blifvit formerade i en ny linie på en annan nästliggande tvärgata, så att man redan

hade tvenne särskilda dylika vattenledningar emellan Hudson och branden, samt höll just på att formera en tredje, då eldsvådan var förbi.

Dessa eldsläcknings-sprutor äro i alla afseenden de förträffligaste och vackraste machiner, man kan se, och skulle, jemförda med våra vanliga i Europa, ungefärligen göra samma figur, som en ny Engelsk postvagn vid sidan af en gammal Fransysk diligence. De äro alla lakerade, polerade och putsade till den grad, att icke det bäst hållna åkdon deruti kan öfverträffa dem; och ehuru olika till formen, hafva de ändock alla ett mer och mindre smakfullt utseende, åtminstone så långt detta kunnat förenas med deras bestämmelse. De äro i det hela något större än dem vi bruka; men så väl de höga hjulen, som den lätta karakteren hos hela åkdonet, gör, att de både kunna dragas fortare och manövrera ledigare än våra, hvilket också är nödvändigt, då man besinnar deras tjenstgöring på långa linier eller kedja. Det kommer nemligen an på afståndet från antingen Hudson floden, East River eller någon annan vatten-reservoir, huru långt denna besynnerliga vattenledning kommer att utsträckas, hvilken sålunda ibland kan räcka en hel mil och deröfver.

Men om de rastlösa NewYorkarne äro skickliga uti att bygga, inreda och för branden bevara sina hus, så äro de icke mindre märkvärdiga för en annan mindre vanlig åtgärd med dylika byggnader, nemligen den att flytta dem. Att låta ett mindre trähus förändra sin plats, är nu mera ingen så ovanlig omständighet, att om man just icke verkställt den annorstädes, man åtminstone hört talas derom; men att på en gång flytta ett helt stenhus, med alla dess inventarier, är deremot en annan affär, som det hittills troligen endast varit dessa entreprenanta republikaner förbehållet att tillvägabringa. Vi sågo likvisst icke detta nästan otroliga arbete verkställas, hvilket endast låter göra sig under en blidare årstid; men man visade oss deremot ett vanligt boningshus af mursten, som under förliden sommar på detta sätt blifvit transporteradt flera famnar och ännu bar omisskänneliga spår derefter uti sin under det gamla huset nyligen uppmurade stenfot. Ehuru beskrifningen på en dylik husflyttning kanhända icke kan vara af någon praktisk nytta för våra byggmästare, kunna vi icke underlåta att i korthet upprepa de underrättelser, vi fingo om den method, man dervid följer; om icke för annat, åtminstone derför, att den visar möj-

ligheten af en sak, hvars otrolighet nästan öfvergått till ordspråk, och att man hädanefter icke mera kan använda det gamla uttrycket: 'det är så omöjligt som att flytta huset.'

Det första, man i dylika fall har att göra, är att skaffa huset en annan bädd att hvila på, än dess gamla stenfot. Till den ändan huggas små hål i muren, omkring tre fot från hvarandra och tillräckligt stora, för att derigenom träda svåra balkar, hvilka, instuckna efter hvarandra, först på längden och sedan på tvären, tillhopa formera ett gallerverk, hvilket, vederbörligen uppkiladt och förbultadt, blir den grund, hvarpå huset under sjelfva flyttningsprocessen närmast kommer att hvila. Hvar och en af dessa balkar utskjuter nemligen med ändarna ett par fot utom muren och hvilar der på stadiga block, från hvilka de medelst kilar upplyftas så mycket, att deras öfra kant säkert trycker emot muren. Sedan alla stockarna, så väl på längden som tvären af huset, på detta sätt äro instuckna och uppkilade, sammanbultas de öfverallt så stadigt, att huset nu kan stå lika säkert på denna träram, som på sin stenfot, hvilket också blir händelsen, då man nu nedrifver denna sednare, och låter hela husmassan

endast hvila på nämnde balklager och dess underliggande block.

Detta kunde kallas arbetets första period; den, som nu följer, har för ändamål att återigen flytta husets tyngd från nyssnämnde fasta block till sjelfva slädorna och, om vi få så kalla det, aflöpningsbädden; ty denna del af arbetet liknar verkligen mera det, som föregår ett skepps löpande af stapeln, än någonting annat. Till den ändan sträckas under balklagret först svåra timmerstockar i den riktning och till den längd, som huset skall flyttas, hvilka säkert hvila på jorden och tillsamman formera bädden, längs hvilken huset skall skjutas. Ofvanpå dessa läggas sedan slädorna eller långa väl hyflade balkar, som passa jemt öfver och inuti de nyssnämnde, ofvanpå hvilka de måste glida under husets flyttning, och förses till den ändan med ett tjockt underlag af talg. Sedan detta är gjordt, återstår endast att få huset, eller rättare dess underliggande gallerverk, att hvila på dessa slädor, hvilket återigen verkställes med träkilar, som nu indammas mellan balklagret och samma slädor, så länge till dess husets tryckning öfvergår från de yttre blocken, vid ändarna af balkarna, till slädorna eller rättare den underliggande bädden; ty på samma

gång kilarne lyfta balklagret, trycka de naturligtvis slädorna ner på bädden. Nu borttagas blocken utanför murarna, och med detsamma hvilar huset på sin bädd och är, efter sjömanspråket, klart att löpa af stapeln.

Nu kommer tredje perioden eller sjelfva flyttningen, hvilken i det hela är, om icke just den lättaste delen af hela arbetet, åtminstone mindre besvärlig än de båda föregående. Den verkställes medelst domkrafter eller stora skrufvar, som appliceras emot ändarna af slädorna, och som, då de arbetas på en gång, skjuta dessa längs bädden och följaktligen äfven det derpå hvilande balklagret med sjelfva huset. På detta sätt kan man nu flytta huset så långt man vill och bädden räcker till, ehuru det naturligtvis går både långsamt och försigtigt; likväl påstod man, att det icke fordrats mer än trenne dagar att flytta det visade huset, eller omkring tre alnar om dagen.

Sedan nu huset anländt på sitt nya ställe, återstår den fjerde perioden af arbetet, den att ge det en varaktigare grund, än den för tillfället begagnade, eller förbyta balklagret, slädor och bädd samt hvad allt de der flyttningsanstalterna heta, emot en vanlig ordentlig murstensfot. Beskrifningen härpå är så mycket lät-

tare, som den blott är en inverterad procedur af de begge första arbets-perioderna, eller att man först flyttar husets tyngd från slädorna till de yttre blocken utanför murarna, sedan borttager slädorna och bäddarna, derefter uppmurar en ny stenfot, och sist borttager både blocken och gallerverket, då huset nu återigen hvilar på en stenfot, lika ordentligt och säkert som på den gamla, liksom hade hela den mellanliggande vägen och omständigheterna icke existerat. Man påstår också, att invånarne i huset alldeles icke låta genera sig af sitt boställes flyttning, utan vistas derinne och fortsätta sina göromål, liksom om ingenting sådant passerade. Detta låter likväl, om icke omöjligt, åtminstone mindre troligt och behöfs i alla fall icke för att visa den, man kunde nästan säga, obegränsade höjd, till hvilken den mekaniska förmågan och skickligheten hunnit i våra dagar.

Naturligtvis kan det aldrig blifva fråga om att flytta dylika stenhus längre bort, än hvad som möjligen kan behöfvas, för att utvidga en trång gata eller lemna rum för någon större och mera betydlig byggnad; men deremot låter man de mindre trähusen ibland göra betydligt längre promenader, eller ifrån de

gamla, tätt befolkade qvarteren, der de utträngas af större stenhus, till de mindre bebodda delarna i stadens öfra ända. Detta slags husflyttning bevisar också mindre någon synnerlig mekanisk skicklighet hos härvarande byggmästare — ty huset befrias derunder från både tak och väggar, spisar och skorstenar, eller, med ett ord, allt murbruk, så att blotta trästommen återstår — än den jemna tillväxten af stället och den beständiga ökningen af dess invånare. Få städer kunna väl också i detta hänseende jemnföras med NewYork, hvilken, åtminstone allt sedan revolutionen, hvarje år tillväxt så jemnt och säkert, och ännu fortfar att göra det på ett sådant sätt, att det för den uppmärksamme statistikern skulle framställa nästan lika grundade skäl för en kommande betydlig förstoring, som den erfarne landtmannen hyser om ett ungt och friskt träd, hvars hastiga tillväxt är betryggad, icke allenast af den passande jordmånen, utan äfven af det förmånliga klimatet. Denna stads bördiga jordmån, för att fortsätta liknelsen, är nemligen dess för handel så utomordentligt passande geografiska läge, och det drifvande klimatet är återigen dess icke mindre förmånliga politiska belägenhet.

År 1756 funnos icke mera än 13,000 invånare i staden NewYork, hvilka redan år 1790 ökat sig till 33,000. Sedan denna period har dess befolkning fortfarit att tilltaga på följande sätt: år 1800 höll den 60,000; år 1810, 96,000; år 1820, 123,000; 1825, 176,000, samt lär för närvarande äga betydligt öfver 200,000 invånare. Om denna stad skulle fortfara att öka sig på samma sätt, som den gjort under de trettio-fem åren, den varit i åtnjutande af sin fria statsförfattning, så skulle den efter ett lika antal år härefter, eller år 1860, innehålla nära en million menniskor; och fortginge den då att, liksom nu, fördubbla sin population hvart femtonde år, så droge det icke långt, innan man här hade den största stad i åtminstone den Christna verlden.

Orsaken till denna ofantliga tillväxt är, som vi förut omnämnt, icke allenast detta ställes förträffliga belägenhet för både den inrikes och utrikes handeln, utan äfven dess fria statsförfattning, hvilken, på samma gång den lemnar ett öppet fält för invånarnes industri, äfven hitlockar så många fremlingar från nästan alla verldens kanter, för att här försöka sin lycka.

Man behöfver icke mera än kasta en blick på kartan, för att finna, det få hamnar i verl-

den, så vida det finns *någon*, har en sådan vidsträckt inomlands sjöfart, som NewYork. Medelst East River, eller Sundet innanför Long Island, kommunicerar den inomskärs med så väl denna ö, som de tre närliggande Staterna Massachusetts, Rhode-Island och Connecticut, och genom de många vikarna samt segelbara floderna har den lika lätt förbindelse med de inre delarna af NewYersey Staten. På Hudson floden och Erie kanalen ledes den inrikes sjöfarten icke allenast genom de mest befolkade delarna af den vidsträckta Staten NewYork, utan utsträckes äfven flera hundrade mil öfver insjöarna och till de många vestra staterna, hvilka uppblomstra på deras stränder. Genom sidogrenar från nyssnämnde vattenledning inkommer man äfven i insjöarna Ontario, George och Champlain, och har således en lätt kommunikation med de nordliga länderna eller Öfra och Nedra Canada samt Vermont. Med ett ord, man kunde nästan säga, att staden NewYork har en hel verldsdel bakom sig, med hvilken den står i en daglig och nära förening, medelst sina många ångbåtar och mindre skärgårdsfartyg, på samma gång den genom sin förträffliga hamn och många större skepp står i

en nästan lika liflig förbindelse med alla de öfriga verldsdelarna på vårt klot.

Till en början hade NewYork mäktiga medtäfllare i denna utrikes handel uti städerna Philadelphia, Baltimore och Boston; och den förstnämnde af dessa rivaler var för sitt nära grannskap så mycket farligare, som den icke allenast var mera rik och befolkad, utan äfven någon tid hade den fördelen, att vara hufvudstaden för hela Unionen. Det oaktadt besegrades de alla på ett sådant sätt, att man om de öfriga större handelsstäderna i detta land nu mera snarare kan säga, att de bidraga till dess handel än att de täfla dermed. Det finns nemligen många exempel på, att skepp från de nämnde städerna icke allenast befraktas för NewYorks räkning, utan äfven hitkomma från utrikes orter, både för att lossa och lasta, utan att under sina resor hafva någon kommunikation med sina egna platser.

Hvad som mest bidrager till att göra New-York till en allmän marknadsplats för Förenta Staternas utrikes handel, är dess centrala läge emellan de norra och södra handelsplatserna i Unionen, äfvensom dess egen så förträffliga, i alla årstider öppna och lätt anlöpta hamn; hvilket gör denna stad både i merkantilt och nau-

tiskt hänseende till en så omtyckt samlingsplats för så väl Amerikanska som andra nationers både produkter och fartyg. Härtill kunde man väl tillägga ställets egen öfverlägsenhet i både befolkning och skeppens antal, ehuruväl detta företräde snarare är en verkan än en orsak, lika så väl som en annan omständighet, hvilken jalousien hos dess grannar icke underlåter att anföra såsom mäktigt inverkande, fastän i vår tanka med lika litet skäl, då det rättare är en effekt än en kraft. Detta är nemligen den ovanliga höjd, till hvilken man här uppdrifvit den reguliera kommunikationen emellan så många olika och aflägse handelsplatsar, eller den mängd så kallade paketer, hvilka på bestämda dagar afgå härifrån till nästan alla möjliga länder.

I detta afseende är NewYork ej olik ett stort universelt post-kontor, på hvilket ej allenast bref utan äfven personer och varor regelmässigt afgå så väl till alla de olika platserna i Norra Amerika, som äfven till Europa, West-Indien och Södra Amerika samt äfven Afrika och Ost-Indien. Här finnas nemligen, utom den på timmen bestämda dagliga farten med mindre fartyg och ångbåtar, långs kusten och på floder samt kanaler, äfven vissa dagar i hvar-

je vecka lägenheter med de förträffliga paketskeppen till England och Frankrike, äfvensom på utsatta dagar i månaden med mindre fartyg till West-Indien och Södra Amerika, samt en nära lika regulier, om icke fullt så liflig, kommunikation, medelst de stora fregattlika Ostindiemännerna, med Goda-Hopps-Udden, de sydvestra Asiatiska hamnarne samt Öarne i Indiska Oceanen.

Denna ständiga och lifliga kommunikation med alla de andra verldsdelarna skall naturligtvis samla en mängd resande af olika nationer härstädes, hvilket, tillsammanlagdt med ställets egna, af åtminstone alla de nordliga Staternas sammansatta, befolkning, som ständigt uppspädes med Europeiska emigranter, skall gifva denna stad ett eget brokigt och lifligt utseende, hvilket, på samma gång det skiljer den från alla de andra större städerna i Unionen, äfven gör NewYork till den angenämaste vistelseort för fremlingen i hela Norra Amerika. Åtminstone föreföll den oss så, icke allenast vid de första besöken derstädes, utan äfven efter tillbakakomsten från utfarten till de betydliga städerna mera söderut; och, om vi få dömma efter vår egen erfarenhet i den vägen, så lär det finnas få ställen i Nya Werlden, som äfven

för ett längre vistande skulle vara så behagliga, som detta lifliga och i alla hänseenden så skönt och väl belägna NewYork.

SLUT PÅ FÖRRA DELEN.

NYKÖPING:
TRYCKT HOS P. E. WINGE.

gli-

så